PDKI 1945

کورته باس

دوکتور عەبدولرەحمان قاسملوو

کورته باس

دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو

ناوی کتێب: کورتەباس
نووسەر: دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو
نووسینەوەو ئامادەکردنی بۆ چاپ: سەلاح شەشە
info@shehid.com
ISBN 91-631-3463-2

چاپخانە: "کتێبی ئەرزان"
تیراژ: 1000
سوئید بەفرانبار - 2003

ناوەڕۆک

١ـ سۆسیالیزم " ئامانجی دواڕۆژی حیزبەکەمان" ٧
مەسەلەی "نەتەوەیی" و "کۆمەلایەتی" ٧
سۆسیالیزم لەبەرچی ئامانجی "دواڕۆژە" ؟ ١٠
٢ـ سۆسیالیزم چیە؟ ١٥
سۆسیالیزم و سەرمایەداری ١٥
سۆسیالیزم و کار ١٧
سۆسیالیزم و ئابووری ١٨
٣ـ سۆسیالیزمی مەوجوود ٢١
سۆسیالیزم لە یەکیەتی سۆویەتیدا ٢١
سۆسیالیزم لە ولاتانی ئورووپای ڕۆژهەلاتدا ٢٨
ولاتانی سۆسیالیستی و دیموکراسی ٣١
٤ـ سۆسیالیزم و هەلومەرجی ولاتەکەمان ٣٧
٥ـ هەلوێستی ئێمە بەرامبەر بە ولاتانی سۆسیالیستی ٤٣
شیکردنەوەیەکی "کورتەباس" ٥٣

پێشەکی

خوێنەری بەڕێز!

کتێبی کورتەباس لە دوو بەش پێکهاتووە:
بەشی یەکەم: کورتە باسێک لەسەر سۆسیالیزم کە بە (کورتەباس) ناوبانگی دەرکردووە، و لە مانگی گەلاوێژی ساڵی١٩٨٣ی زایینیدا لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە وەک نامیلکەیەک بڵاوکراوە. کورتەباس هەتا ئێستا وەرگێڕدراوەتە سەر چەندین زمانی دی و لە زۆربەی زانکۆ گەورەکانی جیهانیدا خراوەتە ژێرباس و لێکۆڵینەوەی لەسەر کراوە.
بەشی دووهەم: شیکرنەوەیەکی کورتەباس لەسەر سۆسیالیم.
هاوڕێی تێکۆشەر دوکتور عەبدولرەحمان قاسملوو سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ڕێکەوتی١٩٨٤/٨/١٥ دا لە پلینۆمی پازدەهەمی کۆمیتەی ناوەندی وتارێکی بە ناوی شیکردنەوەیەکی "کورتەباس"پێشکەش بە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی کردووە. ئەم وتارە ئەگەرچی پێوەندی بە هەلومەرجی سیاسی ئەو کاتی جیهان و تێکۆشانی حیزبەوە هەبووە، بەڵام وەک دەبینین لە هێلە گشتییەکانیدا ئێستاش تازەیەو خوێندنەوەی بۆ تێکۆشەرانی گەلەکەمان سرنج ڕاکێشە.
بەشێک لە باسەکانی ئەم وتارە لەگەڵ ئەوەی کە ئێستاش هەر ڕاست و دروستن، پاش ئەو ئاڵوگۆڕانە کە لە یەکیەتیی سۆویەتی و وڵاتانی دیکەی سۆسیالیستیدا ڕوویان داوە، تا ڕادەیەک کۆن دێنە بەرچاو، بەڵام نابێ ئەو ڕاستیەش لەبیربکەین کە ئەو باسە کاتێک هاتۆتە ئاراوە هێشتا میخائیل گۆرباچۆف نەهاتبووە سەرکارو پریسترۆیکاو گلاسنوست لە گۆڕێدا نەبوون.
بۆ ئەوەی وتارەکە وەک بەلگەیەکی سیاسی حیزبی ڕەسەنایەتی خۆی بپارێزێ، دەسکاری نەکراوەو هەروەک بووە، لە بەر دەستان دایە.

گومان لەوەدا نیە کە ئەم کتێبە دەتوانێ بۆ هەموو خوێنەران و بە تایبەتی بۆ ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی شتێکی بەسوودو بەنرخ بێ.

١ - سۆسیالیزم " ئامانجی دوارۆژی حیزبەکەمان"

مەسەلەی "نەتەوەیی" و "کۆمەڵایەتی":

یەکەم پرسیار کە دێتە پێش ئەمەیە کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران (ح.د.ک.ئـ) کە حیزبێکی "مارکسیست" یان "مارکسیست-لێنینیست" یان "کۆمونیست" و بەگشتی حیزبی چینی کرێکار نیە، بۆچی باسی سۆسیالیزم دەکا؟ وەڵامی ئەو پرسیارە ئەوەیە کە: ح.د.ک.ئـ. هەر چەند حیزبێکی دێموکراتی-میللییە، بەڵام هەر لەو کاتەدا حیزبێکی پێشڕەوە. حیزبی پێشڕەو بەو مانایە کە دەیهەوێ هاورێ لەگەڵ چارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوەیی و وەرگرتنی مافی نەتەوەیی گەلەکەمان، مەسەلەی کۆمەڵایەتیش چارەسەربکا. لە دیاری کردنی ئەو ئامانجەدا، ئێمە نەک تەنیا ئەزموونی نەتەوەکانی دیکەی جیهان، بەڵکوو ئەزموونی ڕابردووی نەتەوەی کوردیشمان بە تایبەتی لەبەرچاوگرتووە.

ئەو ئەزموونە چیە؟ ئەو ئەزموونە کە مێژووی جووڵانەوەی گەلی کورد نیشانی داوە ئەوەیە کە: ئەو حیزبەی دەیهەوێ جووڵانەوەی گەلی کورد بەڕێوەبەرێ، ئەگەر حیزبێکی ناسیۆنالیستی (نەتەوەیی) تەواو بێ، واتە تەنیا چارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوەیی لەبەرچاوبگرێ، ئاکامی ئەوە دەبێ کە لە لایەک گیروگرفتەکانی کۆمەڵایەتی بەبێ چارەسەرکردن هەروا دەهێڵێتەوەو بەم جۆرە وەرگرتنی مافی نەتەوەیی کارێکی بێ سوود دەبێ، لەلایەکی دیکە چونکە بەهەر حاڵ ناکرێ گیروگرفتی کۆمەڵایەتی لەبیربچێتەوە، بەناچار حیزبێکی دیکە پەیدا دەبێ کە تەکیە دەکاتە سەر جێ بەجێ کردنی ئەو گیروگرفتانەو، بەم هۆیەوە بەشێکی زۆر لە زەحمەتکێشانی کوردستان بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ.

بۆ نموونە، لە کوردستانی عێراق پاش شۆڕشی ١٤ ی گەلاوێژ (ژوئیە) لە ساڵی ١٩٥٨، دوو جەرەیانی بەهێز پەرەیان گرت:

یەکەم- پارتی دێموکراتی کوردستانی عێراق، کە تەکیەی دەکردە سەر مەسەلەکانی نەتەوەیی و بۆ ئەم مەبەستە حازر بوو لەگەڵ پاشکەوتووترین توێژوچینەکانی کۆمەڵی کوردستانی عێراق هاوکاری بکاو لە هەر شێوەیەک کەلک وەرگرێ و لەگەڵ هەر کەسێک دۆستایەتی بکا...

دووهەم- حیزبی شیوعی (کۆمونیست) ی عێراق کە تەکیەی دەکردە سەر گیروگرفتەکانی کۆمەلایەتی بە مەبەستی ڕاکێشانی زەحمەتکێشان بۆ لای خۆی.

بەلام لە ئاخردا بە تەواوی دەرکەوت کە هیچکام لەو دووانە ناتوانن سەرکەون و بە باشی ڕوون بۆوە کە چ ئەو حیزبەی زیاتر بە گیروگرفتەکانی نەتەوەیی بایەخ دەدا و مەسەلەکانی کۆمەلایەتی کەم و زیاد لەبیردەباتەوەو چ ئەو حیزبەی تەنیا مەسەلەی کۆمەلایەتی لەبەرچاو دەگرێ و مەسەلەی نەتەوەیی گەلی کورد کە لەم قۆناغەدا مەسەلەیەکی بنەڕەتیە لەبیردەباتەوە، یان بایەخێکی کەمتری بۆ دادەنێ، ناتوانن لە قۆناغی ئێستای خەباتدا بەڕێوەبەرایەتی جوولانەوەی گەلی کورد بەدەست بگرن و بیگەیەننە پلەی ئاخری سەرکەوتن.

ح.د.ک.ئـ. هەر لە سەرەتاوە بە پێویستی زانیوە بەرنامەیەکی ئەوتۆ دابنێ کە هەم بەشێوەیەکی ئوسوولی و هەتا سەر مەسەلەی نەتەوەیی حەل بکاو، هەم گیروگرفتەکانی کۆمەلایەتیش بخاتە بەرچاو و بۆ چارەکردنیان تێبکۆشێ. ئەم حیزبە لەکاتی پێکهاتنیەوە، واتە لە سالی١٩٤٥ ەوە حیزبێکی نەتەوەیی پێشڕەو بوەو لە سالی ١٩٧١ وە هەتا ئێستا، بەرنامەکەی بەتایبەتی لەسەر ئەساسی چارەسەرکردنی ئەو دوو مەسەلەیەی "نەتەوەیی" و "کۆمەلایەتی" دانراوە.

****

لەباری مەسەلەی نەتەوەییەوە، نێوەرۆکی ئەم مەسەلەیە لە ڕاستیدا ئەستاندنی مافی " دانانی چارەنووس" ە. ئەم مافە دەکرێ بە چەند شێوە جێ بەجێ بکرێ:

یەکەم- بە شێوەی "سەربەخۆیی" (استقلال) کە شێوەی هەرە بەناوبانگیەتی. نەتەوەیەک کە سەربەخۆیی وەردەگرێ، مافی چارەنووسی خۆی بەتەواوی دابین دەکا.

دووهەم- شێوەی "فیدرالیزم" واتە وەرگرتنی مافی نەتەوەیی لە چوارچێوەی حکوومەتێکی "فیدرال" دا.

سێهەم- خودموختاری.

ئێمە بە لەنەزەرگرتنی وەزعی کوردستانی ئێران و وەزعی تایبەتی ئێران و وەزعی گشتی گەلی کورد لە ڕۆژهەلاتی نێوەڕاستدا، خودموختاریمان هەلبژاردووەو پێمان وایە بە وەدەست هێنانی خودموختاری مەسەلەی نەتەوایەتی گەلی کورد لە ئێراندا چارەسەر دەکرێ و، ئەو کاتە ڕێگا خۆش دەبێ بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی کۆمەلایەتی و لەنێوبردنی پاشکەوتوویی گشتی ولاتەکەمان.

بەلام لەباری مەسەلەی کۆمەلایەتی‌یەوە، بە بڕوای ئێمە ڕێگای چارەسەرکردنی مەسەلەی کۆمەلایەتی بە شێوەیەکی بنەڕەتی، پێکهێنانی سۆسیالیزمە. ئەساسی سۆسیالیزم لە ڕاستی‌دا لەنێوبردنی چەوساندنەوەی ئینسانە. ح.د.ک.ئـ. دەیهەوێ چەوساندنەوە لە کۆمەلدا بەتەواوی لەبەین بچێ و لەبەر ئەوە پێکهێنانی سۆسیالیزمی وەک ئامانجێکی دوارۆژ بۆ کۆمەلی خۆمان لەبەرچاوە. کەوابوو قسەی هێندێک تاقم و دەستە کە دەلێن دروشمی حیزبی دێموکرات وەرگرتنی خودموختاریی‌یەو لەپاشان کارێکی دیکە نامێنێ و دەبێ هەلوەشێ و مەیدانی خەبات چۆل بکا، ئەگەر غەرەزی تێدا نەبێ، نیشانەی نەزانیە، چونکە پاش وەرگرتنی خودموختاری، تازە دەبێ دەست بکەین بە پیادەکردنی بەرنامەکەمان کە ئاخرەکەی دامەزراندنی سۆسیالیزمە.

سۆسیالیزم لەبەرچی ئامانجی "دوارۆژە" ؟

لەپێشدا ئەوە بزانین کە بۆ گەیشتن بە ئامانج، دەبێ قۆناغ بە قۆناغ بەرەوپێش بچین و بۆ هەر قۆناغەی دروشمی تایبەتیمان هەبێ. بەگشتی حیزبێکی سیاسی سێ جۆر دروشمی هەیە:

یەکەم- "دروشمی ڕۆژ" کە دەکرێ لەسەر مەسەلەیەکی دیاریکراوی زۆر بچووک بێ. بۆ نموونە، ئەگەر لە شارەکان "نان" یان "نەوت" وەدەست نەکەوت، دەتوانین خەلک هان بدەین بۆ ئەوەی کۆببنەوەو خۆپیشاندان پێک بێنن و داوای "نان" یان "نەوت" بکەن. شاگردی مەدرەسە دەتوانین هان بدەین بۆ ئەوەی بە کۆمەڵ وەڕێ کەون و داوابکەن: "مامۆستاکانیان تەبعید نەکرێن" و دروشمی دیکەی ئاوا.....

دووهەم- درێژتر لە دروشمی ڕۆژ، دروشمی "تاکتیکی" یە. ئەگەر سەرنج بدەینە تێکۆشانی حیزب، دەبینین کە لە پاش شۆڕشی ئێرانەوە هەتا ئێستا، حیزب چەند جار تاکتیکی خۆی گۆڕیوە: لە سەرەتادا تاکتیکمان هاوکاری لەگەڵ ڕژێمێک بوو کە بەدوای شۆڕشدا هاتبوە سەرکار. ئێمە پشتیوانیمان لە بەڕێوەبەرایەتی خومەینی و لە ڕژێمەکەی دەکرد و مەسەلەی خەباتی چەکداری لە گۆڕێ نەبوو. لە شەڕی سێ مانگەدا دەستمان کرد بە خەباتی چەکدارانە بە دژی ڕژێمی خومەینی کە لە ڕاستی‌دا ئەو شێوە خەباتە ڕژێم بەسەری داسەپاندبووین. پاش سەرکەوتن لە شەڕی سێ مانگەدا، سەرلەنوێ تاکتیکی خۆمان گۆڕی. بەڵام ئەم جارە لەجیاتی پشتیوانی لە ڕژێمی خومەینی، دەمانەویست بۆ دیتنەوەی ڕێگا چارەیەک بۆ مەسەلەی کوردستان، لەگەڵ دەولەت وتوویژ بکەین. تاکتیکی "وتوویژ"یش زۆر درێژەی نەکێشاو سەرلەنوێ شەڕی چەکداری دەستی پێکرایەوە. بەڵام ئەگەر سەرنج بدەین، دەبینین کە تاکتیکی شەڕی چەکداری ئێستامان لەگەڵ شەڕی چەکداری سێ مانگەدا فەرقی هەیە: ئەو کاتە ئێمە شەڕمان دەکرد بۆ ئەوەی ڕژێم ناچار بە وتوویژ بکەین، بەڵام ئێستا شەڕ دەکەین بۆ ئەوەی ڕژێم بڕوخێنین، چونکە

لەم بڕوایەداین کە هیچ کام لە داخوازەکانی خەلکی کوردستان و گەلانی ئێران، لە چوارچێوەی ڕژێمی خومەینیدا وەدی نایە. واتە دروشمی ئێستای ئێمە: "ڕووخاندنی ڕژێمی خومەینیە".

بەم جۆرە دەبینین کە لەو ماوەیەدا چەند قۆناغ هاتوتە پێش و بەپێی هەرکامیان، تاکتیکمان گۆڕیوەو دروشمی تایبەتیمان داوە.

سێهەم- لە تاکتیک درێژتر "ستراتیژی" یە. قۆناغی ستراتێژیک ماوەیەکە کە چەند قۆناغی تاکتیکی دەگرێتەوە. ئێمە هەروەک ئیشارەمان پێکرد، لە چەند سالی ڕابردوودا تاکتیکی خۆمان چەند جار گۆڕیوە، بەلام دروشمی ستراتیژیمان کە بریتی بوە لە: " دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستانی ئێران" چ ئەو کاتەی پشتیوانیمان لە ڕژێمی خومەینی دەکرد، چ لە وەختی شەڕی سێ مانگەدا، چ ئەو دەمەی لەگەل کاربەدەستانی دەولەت خەریکی وتووێژ بووین و، چ ئێستا کە دروشمی ڕووخاندنی ڕژێممان هەلگرتوە، هەر لە جێگای خۆی بووەو هەیە....

کەوابوو، قۆناغی ستراتێژیک درێژەو مووەمکینە پێنج هەتا دە یان تەنانەت بیستووپێنج سال و زیاتریش بکێشێ. ئەوە بەستراوەتەوە بە زۆر هۆ و بەتایبەتی بەوە کە تا چ ڕادەیەک لە قۆناغێکی تاکتیکی تایبەتیدا سەرکەوتووبووین و تا چ ڕادەیەک تاکتیکی باشمان بەکارهێناوە.

بەرنامەی سیاسی هەر حیزبێک، بەگشتی بۆ قۆناغێکی ستراتێژیک دانراوەو بەرنامەی حیزبی ئێمەش هەروایە.

بەلام بێجگە لەوانەی کوترا، هەر حیزبێکی شۆڕشگێڕ پێڕەوی لە هێندێک ئوسوولیش دەکا کە بۆ دابین کردنی هەر کام لەو ئەسلانە، مووەمکینە بە چەند قۆناغی ستراتێژیک دا تێپەڕبێ.

بۆ ئێمە دامەزراندنی سۆسیالیزم ئەسلێکی زۆر گرینگە. بۆ گەیشتن بەو ئەسلەش، ئێستا لە ئاسۆی خەباتی گەلی کورددا، سێ قۆناغی ستراتێژیکمان لەبەرچاوە:

قۆناغی یەکەم- وەدەست هێنانی خودموختارییە.

پاش وەدست هێنانی خودموختاری، هەتا پێکهێنانی هەل و مەرجی پیادەکردنی سۆسیالیزم، دەبێتە قۆناغی دووهەم... ئەگەر ح.د.ک.ئـ. بتوانێ ئەو بەرنامەیەی ئێستا هەیەتی، پاش وەرگرتنی خودموختاری لە ماوەی بیستووپێنج سالدا جێ بەجێ بکا، سەرکەوتنێکی مێژوویی یەکجار گەورەی وەدەست هێناوە. بیستووپێنج سال ئەگەرچی بە نیسبەت ژیانی یەک ئینسان ماوەیەکی زۆر دێتە بەرچاو، لە مێژووی نەتەوەیەکدا ماوەیەکی زۆر کەمە.

بە دوای جێ بەجێ بوونی بەرنامەکەمان، دەست دەکەین بە دانانی بەرنامەیەکی تازە بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم. ئەوە قۆناغی سێهەمە. دامەزراندنی سۆسیالیزم بۆ خۆی ماوەیەکی زۆری دەوێ. لەوانەیە ژیانی دوو یان سێ نەسلی بۆ تەرخان بکرێ. ولاتی زۆر پێشکەوتوو لە ئوروپای رۆژهەلاتدا، وەک "ئەلمانی دیموکراتی" یان " چێکۆسلۆواکی" کاتێک دەستیان کرد بە دامەزراندنی سۆسیالیزم، لە باری ئابووری و کۆمەلایەتی‌یەوە بە سەدان سال لە ئێمە لەپێشتر بوون، بەلام هێشتاش نالێن کە لە ولاتی ئەواندا سۆسیالیزمی تەواو، واتە ئەوەی پێی دەکوترێ: "سۆسیالیزمی پێشکەوتوو" پیادەکراوە.

کەوابوو، جێ بەجێ کردنی ئەسلێکی گرینگ وەک دامەزراندنی سۆسیالیزم کە بۆخۆمان دیاری کردوەو بڕوامان پێی هەیە، سێ قۆناغی ستراتێژیکی پێویستە.

****

بەکورتی، ئێمە لە ئێستاوە، هەم دروشمی ڕۆژمان کە بەشێکە لە تاکتیکمان و، هەم دروشمی تاکتیکیمان کە بەشێکە لە ستراتێژیەکەمان و هەم دروشمی ستراتێژیکمان کە لەسەر ئەسلێکی پیرۆز دانراوە، بە ڕوونی دیاری کردوە.

دامەزراندنی سۆسیالیزم، چارەسەرکردنی بنەڕەتی مەسەلەی کۆمەلایەتیە. بەلام ئەوە ئامانجی دوارۆژەو، لە قۆناغی ئێستای خەباتدا ناتوانێ ببێ بە دروشمی ڕۆژ. تەنانەت مەسەلەی دامەزراندنی سۆسیالیزم، بەو وەزعە ئابووری و کۆمەلایەتی و فەرهەنگی‌یەی ئێستا لە کوردستاندا هەیە، ناتوانێ

نەک تەنیا دروشمی ڕۆژ بێ، بەڵکوو لە ڕاستی‌دا بۆ قۆناغێکی تاکتیکیش ناکرێ باسی لەسەر بکرێ.... بەلام هەر ئەوە کە لە ئێستاوە ڕادەگەیەنین:" ئامانجی دورڕۆژی حیزبەکەمان دامەزراندنی سۆسیالیزمە"، ڕێبازی گشتی حیزبەکەمان بۆ دوارۆژ دیاری کردوەو ئاسۆی سیاسەت و تێکۆشانەکەمان ڕوون کردۆتەوە. ئەوەشمان دیاری کردوە کە لە کۆمەڵی کوردەواری‌دا، کێ پشتیوانمانە، لەگەڵ کام چین و توێژێک دەبێ و دەتوانین بچینە پێش. هەروەها ڕوونمان کردۆتەوە کە لە ئێران و لە دنیادا دۆست و هاوپەیمانەکانمان کێن؟.

٢ - سۆسیالیزم چیە؟

تا ئێرە وەک سەرەتایەک ڕوونمان کردەوە کە هۆی هێنانە گۆڕی سۆسیالیزم لە بەرنامەکەماندا چ بوەو، کوتمان کە: ئێمە وەک حیزبێکی پێشڕەو، سۆسیالیزممان بۆیە هەڵ نەبژاردوە چونکە وەک دروشمێک خەلک پێی خۆشە، یان بۆ ئەوەی فلان دەستەو تاقم پێمان بلێن:" پێشکەوتوو!" ئێمە سۆسیالیزممان لەپاش بیرکردنەوەیەکی وردو لێکدانەوەیەکی قووڵ هەڵبژاردووە.

ئێمە وەک حیزبێکی شۆڕشگێڕی واقع بین، تێدەکۆشین بەگشتی، زۆرداری نەتەوەیی لابەرین و گەلەکەمان هەست بەوە بکا کە خاوەنی چارەنووسی خۆیەتی و دەتوانێ فەرهەنگی نەتەوەیی خۆی پەرە پێبدا. بەڵام هەر لەو کاتەشدا، هەوڵ دەدەین لە پێش هەمووواندا، زەحمەتێکشانی کوردستان کە زۆربەی گەلی کوردن، بە ئاواتە ئابووری و کۆمەلایەتیەکانی خۆیان بگەیەنین کە ڕێگای وەدی هاتنی ئەو ئاواتەش، دامەزراندنی سۆسیالیزمە.

سۆسیالیزم و سەرمایەداری:

سۆسیالیزم وەک نیزامێک کە دژی سەرمایەداریە هاتۆتە مەیدان و، کاتێک ئێمە دەڵێین: سۆسیالیزممان دەوێ ئەوە بەو مانایەیە کە سەرمایەداری ڕەد دەیەکینەوەو بڕوامان بەوە هێناوە کە سەرمایداری وەک نیزامێکی کۆمەلایەتی لەلایەن مێژووەوە مەحکوومە.

لەم قسەیە بەهاسانی دەردەکەوێ کە دروشمی ڕووخاندنی سەرمایەداری، کاتێک دەبێ هەڵ بگیرێ کە ئیمکانی دامەزراندنی سۆسیالیزم وەک ئەرکێکی هەرە نزیک پێکهاتبێ. ئەمە وەلامی هێندێک دەستەوتاقمە کە جارجار ڕەخنەمان لێدەگرن بۆ چی ئێمە لە دروشمەکانی ئێستاماندا دروشمی دژی سەرمایەداری ناگونجێنین؟.

دیاره ئێمه کاتێک دەڵێین:"بمرێ ئیمپریالیزم" له ڕاستی‌دا به دژی سەرمایەداری دروشممان هەڵگرتوه، چونکه ئیمپریالیزم سیستمی جیهانی قۆناغی ئێستای سەرمایەداریه. بەڵام ئەگەر بێینه سەرباری نێوخۆی کوردستان، مەسەلەکه دەبێ به جۆرێکی دیکه لەبەرچاو بگیرێ. واته لەپێش دا دەبێ بپرسین که ئێمه له کوردستاندا به دژی کام سەرمایەداری دەبێ دروشم هەڵبگرین؟ ئەو سەرمایەداریه له کوێیه؟

مووکینه ئاوا زانرابێ که هەر کەس بۆ نموونه ملیۆنێک تمەنی پاره هەبێ سەرمایەداره...

بەڵام لەباری عیلمیەوه، سەرمایەداری مانایەکی دیکەی هەیه." مارکس" که له شیکردنەوەی سەرمایەداریدا هیچ کەس نایگاتێ، دەڵێ:"سەرمایه پێوەندێکی کۆمەڵایەتیه". ئەم تەعریفه ڕەنگه لەبەرچاوی ئەو کەسانه که هەر باسی سەرمایەکرا، فەوری گیرفانی پڕ له دراوو مولک وماڵیان وەبیردێتەوه، هێندێک سەیربێ. بەڵام له ڕاستیدا، تەنیا ئەو کاته دەتوانین باسی سەرمایەداری بکەین که پێوەندێکی کۆمەڵایەتی تایبەتی پێکهاتبێ. واته، لەلایەک سەرمایەدار هەبێ، و له لایەکی دیکه کرێکارو له بەینی ئەو دووانەدا پێوەندی چەوساندنەوه دامەزرابێ. چەوساندنەوه لەبەر ئەوه که کرێکار خاوەنی ئامرازی بەرهەمهێنان(وسایل تولید) نیەو به ناچار هێزی کاری خۆی دەفرۆشێ.

کەوابوو، دەوڵەمەندو سەرمایەدار لێک جیان. هەر سەرمایەدارێک دەوڵەمەنده، بەڵام هەر دەوڵەمەندێک سەرمایەدار نیه. جا ئەگەر له ڕوانگەیەکی ئاوا بڕوانینه کوردستانی ئێران، دەبینین که ئێستا له کوردستاندا دەوڵەمەند هەیه، بەڵام سەرمایەدارێکی ئەوتۆ وەبەرچاو ناکەوێ.

لەبەر ئەوه، له کوردستانی ئێستادا هەڵگرتنی دروشمی دژی سەرمایەداری پێویست ناکا. بەتایبەتی که قۆناغی ئێستای خەبات قۆناغی میللی-دێموکراتی‌یەو، سەرمایەداری له کوردستان له چینێکی یەکگرتوو ڕێکخراوەدا خۆی نەتواندوه که بەرامبەر به داخوازی میللی- دێموکراتی ئێمه ڕابوەستێ. تەنانەت به پێچەوانەی ئەوه، بۆرژوازی و وردەبۆرژوازی بەتایبەتی لەشاردا

که زۆرتر بازاڕی و بازرگانە، بۆ خۆی یارمەتی خەباتی گەلی کورد دەداو تێیدا بەشدارە.

سۆسیالیزم و کار:

ئێمە سۆسیالیزممان بۆیە هەڵبژاردوە کە چەوساندنەوە لەبەین بەرین. واتە ئەو ئەسڵە وەدی بێنین کە لە نووسراوەی بەناوبانگی:"ڕەخنە لە پرۆگرامی گۆتا" لە ساڵی ١٨٧٥ بۆ یەکەم جار لەلایەن "مارکس" و "ئەنگێلس" ەوە بە کورتی و بە ڕوونی بەیان کراوە، ئەویش ئەمەیە کە:
لە سۆسیالیزمدا، مەعیاری مافی ئینسان، لەگەڵ ئەو مەعیارە لە سەرمایەداریدا فەرقی هەیە. هەتا پێکهاتنی کۆمەڵی سۆسیالیستی، یەکێک کە دراو، کارخانە، زەوی و شتی وای هەیە، وەزعی باشترە و باشتر دەژی، بەڵام لە کۆمەڵی سۆسیالیستیدا، ئەو ئیمتیازانە هەموو بەرەبەرە وەلادەچن و تەنیا یەک مەعیار دەمێنێتەوە کە ئەویش "کار"ە. واتە: هەر کەس بەپێی لێهاتوویی کاری پێ دەسپێردرێ هەر کەسیش بەپێی کارەکەی، حەقی خۆی لە کۆمەڵ وەردەگرێ.
کەوابوو، ئیمتیازی نەژادی، چینایەتی، ئیرسی، عەشیرەتی، ئاینی و... هەموویان لە سۆسیالیزمدا لەبەین دەچن. ئێمەش سۆسیالیزممان هەر بۆیە هەڵبژاردوە کە ئەو ئیمتیازانە نەمێنن و تەنیا "کار" ببێتە مەعیار، چونکە ئەوەی زۆر بە عادڵانەتر و ئینسانی تر دەزانین.
بەڵام با ئەوەش وەبیربێنینەوە کە مەعیاربوونی کار بەو مانایە نیە کە تەنیا دەبێ "ئەندازەی کار" لەنەزەربگیرێ. بۆ ئەوەی کار ببێتە مەعیار دەبێ سێ شت لەبەرچاوبێ:
یەکەم- ڕادەو چەندی کار.
دووهەم-چۆنیەتی کار.
سێهەم-گرینگی کارەکە بۆ کۆمەڵ.

بۆ نموونە: کاری دوکتورێک لەباری چۆنیەتیەوە لە کاری کرێکارێکی سادە بەرزترە. کاری ئەو کرێکارە کە لەبن ئەرز خەلووز دەردێنێ، لە کاری کەسێک کە ڕۆژنامە دەفرۆشێ، بۆ کۆمەڵ گرینگترە. هەروەها سەبارەت بە کاری بەرپرسێک کە ئۆرگانێکی ولاتەکەی بەڕێوەدەبا، یان کەسێک کە کارخانەیەکی گەورە بۆ ولاتەکەی هەڵدەسووڕێنێ، یان زانایەک کە لێکۆڵینەوەی زانستی دەکا. ئەوانە دەبێ یارمەتی زیاتریان پێبدرێ و ئیمکاناتی پێویست بۆ بەڕێوەبردنی کارەکەیان بۆ پێک بێ.

سۆسیالیزم و ئابووری:

ئێستا بزانین لە باری ئابووریی‌یەوە بۆچی سۆسیالیزممان هەڵبژاردوە؟
کوردستانی ئێران بەگشتی، ناوچەیەکی پاشکەوتوو لە ولاتێکی پاشکەوتوو دایە. لەبەر ئەوەکە سۆسیالیزم گیروگرفتەکانی ئابووری زووتر و باشتر چارەسەردەکا، ئێمە بۆ لەنێوبردنی پاشکەوتوویی ولاتەکەمان، سۆسیالیزممان هەڵبژاردوە.
سۆسیالیزم ئیمکانی ئەوە دەدا کە داهاتی نەتەوەیی وەک گرینگترین نیشاندەری وەزعی ئابووری هەر ولاتێک، خێراتر پەرە بستێنێ و ئەو داهاتە عادلانەتر دابەش بکرێ. ئەگەر لە ولاتانی سۆسیالیستی‌دا ئەو سۆسیالیزمەی، کە پێی دەڵێن: "سۆسیالیزمی مەوجوود" یان "پیادەکراو" بخەینە بەرچاو، بۆمان دەردەکەوێ کە بێجگە لە هێندێک حالەتی تاک تاک، بەگشتی نیسبەتی داهاتی خەلک نزیکەی یەک بە دەیە. واتە ئەگەر کەمترین ڕادەی داهاتی خەلک لە مانگدا هەزار تمەن بگرین، ٩٥% ی خەلک لە هەزار تا دە هەزار تمەن لە مانگدا وەردەگرن، یان بە جۆرێکی دیکە بڵێین: لەم ولاتانەدا، داهاتی زۆربەی خەلک لە مانگدا، لە هەزار تمەن کەمترو لە دە هەزار تمەنیش زیاتر نیە. لە حالێکدا لە ولاتانی سەرمایەداری، ئەو نیسبەتە زۆر جار دەگاتە یەک بە هەزار. واتە هی وا هەیە کە بۆ نموونە لە مانگدا سێ سەد دۆلاری داهاتەو، هی

واش هەیە کە لە بەرامبەردا مانگەی سێ هەزار دۆلاری دەسکەوت دەبێ و، ژمارەی هەر دوو دەستە، لە کۆمەڵدا زۆرە. کەوابوو، لە وڵاتی سۆسیالیستیدا فەرق هێندە نیە، ئەگەریش هەبێ ڕۆژ بە ڕۆژ کەمتر دەبێتەوە، ئەگەر وای لێ بێ کە ڕۆژێک ئەو جاوازیە بگاتە یەک بە پێنج، ئەو دەم بە ڕاستی لەباری داهاتەوە جیاوازیەکی ئەوتۆ نامێنێ.

دیارە نابێ لەبیرمان بچێ کە ئەو کارە لە سۆسیالیزمدا، بەرەبەرە جێ بەجێ دەبێ. چونکە ئەگەر لەنەکاو بێ، زەرەرێکی زۆر دەگەیەنێ و لە ڕاستیدا ئەوەی کە پێی دەڵێن "یەکسانی" (ئێگالیتاریسم)، لەسەرەتادا وەزعێکی وا پێک دێنێ کە برگری هاندانی خەلک دەبێ بۆ ئەوەی کە هەموو لێوەشاوەیی و ئیمکاناتی خۆیان وەکار بخەن.

هەر لەسەر مەسەلەی داهات، ئیشارە بە یەک دوو خاڵی بچووکی دیکەش بێ کەلک نیە:

یەکەم- ئێستاش لە وڵاتانی سۆسیالیستیدا، هێندێک حاڵەتی تایبەتی، جارجار دەبینرێ. بۆ نموونە: ئیمکانی ئەوە هەیە لە وڵاتێکی سۆسیالیستیدا یەکێک لە ڕێگای دزی، یان قاچاغچیەتییەوە چەند ملیۆن وەدەست بێنێ، بەڵام ئەمە هێندە گرینگ نیە، چونکە لەلایەک بۆ ئەو چەشنە کارانە سزای زۆر توند دانراوەو لەلایەکی دیکەشەوە ئەوە حاڵەتێکی ئاسایی ئابووری نیەو ئەساسی پێوەندیەکانی ئابووری نیزام ناگۆڕێ.

دووهەم- دەبێ پێ لەوە بنێین کە جاری وا هەیە لە وڵاتی سۆسیالیستیشدا هێندێک ناعەداڵەتی ئابووری دێتە بەرچاو. بۆ نموونە، ئەگەر کرێکارێک لەگەڵ ژنەکەی هەردووک کاربکەن، هەر دووکیان یارمەتی وەردەگرن. ژن و پیاوێکی کرێکاری دیکەش ئەگەر هەر لەو حاڵەدا بن و بەو فەرقە کە منداڵێکی زۆریان هەبێ، دیارە بۆ منداڵەکانیان هێندێک یارمەتی زیادی وەردەگرن، بەڵام ئەو یارمەتیە زیادیە هێندە نیەو لە نەتیجەدا، ئەو داهاتە کە بەگشتی بەسەر حەوت هەشت کەسدا دابەش دەکرێ، کەمتر دەبێ لەوە کە تەنیا بەسەر دوو کەسدا دابەش بکرێ و ئەوە هێندێک ناعەداڵەتی پێش دێنێ.

لێرەدا ئەم پرسیارە دێتە پێش کە: ئەی کەنگێ کۆمەڵ یان نیزام بە تەواوی عادلانە دەبێ؟

وەلام ئەوەیە کە: ئەو کاتەی "هەر کەس بەپێی لێهاتوویی خۆی کاربکا و بەپێی پێداویستیەکانی یارمەتی وەربگرێ". بەلام ئەو نیزامە جارێ زۆر دوورە....

بەگشتی، ئەگەر ڕادەی هەڵدانی داهاتی نەتەوەیی لە وڵاتەکانی سۆسیالیستی و لە وڵاتانی سەرمایەداریدا پێکەوە هەڵسەنگێنین، دەبینین کە لە وڵاتانی سەرمایەداریدا ئەم هەڵدانە لە ماوەی بیستوپێنج ساڵدا سەدی سێیە، بەلام لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا لە سەدی هەشت زیاترە. هۆی ئەو فەرقە ئەوەیە کە سۆسیالیزم دەتوانێ، بەتایبەتی لە سەرەتای دامەزرانیدا، تەواوی هێزی ماددی و ئینسانی وڵات وەگەڕ بخاو، لەبەر ئەوە چەوساندنەوە نامێنێ و خەلک لە ڕاستیدا بۆ خۆیان کاردەکەن و دلگەرمی و تێکۆشانیان زیاترە، بوحرانی ئابووریش کە لە تایبەتیەکانی سەرمایەداریە، لە سۆسیالیزمدا نامێنێ و نابێتە کۆسپ و لە ئاکامدا هەموو کارێک خێراترو زووتر بەرەوپێش دەچێ.

٣ - سۆسیالیزمی مەوجوود

بە ڕاشکاوی دەبێ پێ لەوە بنێین کە شێوەی هەڵدانی سۆسیالیزمی مەوجوود لە وڵاتانی سۆسیالیستیدا بە تەواوی جێگای ڕەزامەندی نیەو هێندێک هەڵە لەم بارەوە کراون کە زۆربەیان لە هەل ومەرجی تایبەتی و عەینیەوە سەرچاوەیان گرتووە. بزانین ئەو هەڵانەو هۆی ڕوودانیان چیە؟

سۆسیالیزم لە یەکیەتی سۆویەتیدا:

"مارکس" و "ئێنگلس" لە مانیفێستی حیزبی کۆمونیست دا دەڵێن: "پرۆلیتاریا نیشتمانی نیە، نیشتمانی پرۆلیتاریا هەموو جیهانە". سۆسیالیزمیش هیچکات دیاردەیەکی نەتەوەیی نەبوەو سیستمێکی جیهانیە. "مارکس" و "ئێنگلس" پێشبینیان دەکرد کە سۆسیالیزم دەبێ لە پێشدا لە وڵاتی هەرە پێشکەوتووی سەرمایەداری و ئەویش لە چەند وڵاتدا سەرکەوێ، بۆ ئەوەی ببێتە سیستمێکی جیهانی.

بەڵام مێژوو قانوونی تایبەتی خۆی هەیە. تیئۆرییەک بۆ بەرەوپێش چوونی کۆمەڵ دادەنرێ، بەڵام ڕەوڕەوەی مێژوو کۆمەڵ بەرەو جێگایەکی دیکە دەبا، ئەمجا تیئۆری ناچارە خۆی لەگەڵ واقعییەت ڕێک بخا.

هەڵکەوتی مێژوو ئەوە بوو کە ئیمکانی دامەزراندنی سۆسیالیزم لە پێشدا، لە وڵاتێکی غەیری ئەوە پێک بێ کە "مارکس" و "ئێنگلس" پێشبینیان دەکرد، واتە لە ڕوسیەدا کە لە باری ئابووری و کۆمەڵایەتییەوە بەهیچ جۆر ئامادەیی بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم نەبوو. بێجگە لەوەش لەباری حکوومەتیەوە سەرەڕۆترین وڵاتی ئوروپا بوو، و لەتەواوی مێژووی خۆیدا، ڕۆژێک ئازادی و دێموکراسی بەخۆیەوە نەدیبوو. جا لە وڵاتێکی ئاوادا، شۆڕشی ئۆکتۆبەر پێکهات و بۆ "لێنین" و مارکسیستەکانی دیکە، مەسەلەی دامەزراندنی سۆسیالیزم بەکردەوە هاتە گۆڕێ.

ئەوان دوو ڕێگایان لەپێش بوو: یان دەبوا بە قسەی هێندێک لە ئەندامانی بەڕێوەبەری حیزبی باڵشەویک بکەن کە دەیان کوت دەبێ جارێ واز لە دروستکردنی سۆسیالیزم لە ڕوسیەدا بێنین و هەتا پێکهاتنی ئیمکانی دامەزراندنی لە چەند ولاتی دیکەش، دەست ڕابگرین، یان وەک لێنین و لایەنگرەکانی تێبکۆشن سۆسیالیزم لەو ولاتەدا دابمەزرێنن و ئەو ولاتە بکەنە بنکە بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم لە ولاتانی دیکەدا....

بەلام هەر وەک کوتمان ئەو ولاتە واتە ڕوسیە، بە هیچ جۆر ئامادەیی بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم نەبوو. (چونکە هێندێک گیروگرفتی هەبوون کە سەرمایەداری لە چەند ولاتی ئوروپایی و لە ئەمریکای شیمالیدا لە مێژبوو تا ڕادەیەکی زۆر چارەسەری کردبوون و لە پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر، لێنین و هاوڕێیەکانی، تازە دەبوا لە ڕوسیەدا چارەسەریان بکەن وەک: مەسەلەی سەنعەتی کردنی ولات، مەسەلەی زەوی و زار، مەسەلەی نەتەوەیی، مەسەلەی جیاکردنەوەی دەوڵەت لە مەزهەب، مەسەلەی خوێندەوارکردنی کۆمەلانی خەلک و زۆر مەسەلەی دیکە)...

با لەسەر هێندێک لەو مەسەلانە و ڕێگای چارەسەرکردنیان و بەرهەمی ئەو ڕێگا چارانە کەمێک درێژتر قسە بکەین:

نوسراوەکانی "لێنین" لە پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر، بەباشی نیشان دەدەن کە لێنین لە سەرەتادا بە هیچ چەشنێک نەزەری ئەوە نەبوو کە تاقە حیزبێک دەسەلات بە دەستەوە بگرێ و هەتا سالی ١٩١٨ ش لەو بڕوایەدا بوو کە حیزبی باڵشەویک دەبێ لەگەڵ حیزبەکانی دیکە هاوکاری بکاو بە هاوکاری هەمووی ئەوانەی سۆسیالیزمیان مەبەست بوو، کۆمەڵێکی سۆسیالیستیدا بمەزرێنێ. بەلام هێندێک گیروگرفت هەر لە سەرەتاوە پێش هاتن کە بۆ بەربەرەکانی و چارەسەرکردنیان وایان بەباش زانی بەرەبەرە سیستەمی تاقە حیزبی دابمەزرێنن.

یەکێک لەو گیروگرفتانە مەسەلەی زەوی و زار بوو:

(کاتێک شۆڕشی ئۆکتۆبەر سەرکەوت، دانیشتوانی لادێ لە ڕوسیە واتە "موژیک" وەک کۆیلە وابوون و لەگەڵ زەوی دەفرۆشران. ئەم کارە بە "سێرواژ" ناوی دەرکردبوو. لە ڕاستیدا ماوەیەک پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر، "سێرواژ" بەڕەسمی هەڵوەشێنرابوو، بەڵام شوێنەواری هەر مابوو) لەساڵی ١٩١٨ دا، ئەوانەی کە پێیان دەکوتن "سۆسیال ڕێوۆلوسیۆنێر" (سۆسیالیستی شۆڕشگێڕ) یان زۆر بەکورتی: ئێس-ئێڕ (S-R)، بەرامبەر بە باڵشەویکەکان ڕاوەستان. ئەوانە بەپێی نووسراوەکانی لێنین، نفووزێکی زۆریان لەنێو جووتیاراندا هەبوو و ڕۆژنامەنووسی ئەمریکایی بەناوی "جان ڕید" یش لە کتێبە بەناوبانگەکەی بە ناوی: "ئەو دە ڕۆژەی دنیایان وەلەرز خست" دا، ئەم ڕاستیەی بە جوانی باس کردوە.

لێنین بەتایبەتی بە مەبەستی ڕاکێشانی جووتیاران و بەشدارکردنیان لە حکوومەتدا، یەکیەتی حیزبی باڵشەویک لەگەڵ "ئێس-ئێڕ"ەکانی هێنا گۆڕێ. کەوابوو دروشمی یەکیەتی کرێکاران لەگەڵ جووتیاران، کە بوو بە ئەسڵێکی پەسندکراو لەلایەن حیزبی باڵشەویکەوە لەجەرەیانی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا هاتە گۆڕێ و لە زەمانی "مارکس" و "ئێنگلس" دا باسی ئەم یەکیەتیە بەم شێوەیە نەبوو. دروشمی وان بریتی بوو لە :"پڕۆلێتێرەکانی جیهان یەکبگرن!".بەهەرحاڵ، "ئێس-ئێر"ەکان لە ئاخردا نەچوونە ژێرباری ئەو یەکیەتیەو مێژو دەری خستوە کە تەنانەت خەریک بوون کودێتا بکەن و بۆ خۆیان دەسەڵاتی سیاسی بە دەستەوە بگرن. کە باڵشەویکەکان پێیان زانی و زووتر جووڵانەوە. ("ئێس-ئێر"ەکان دەیانکوت کە لە ئۆکتۆبەری ١٩١٧ ش دا، باڵشەویکەکان کۆدێتایان کردوە نەک شۆڕش و ئەوەیان بەتایبەتی بۆیە دەکوت کە لە سەرەتادا شۆڕش بە دانی کوژراوێکی زۆر کەم سەرکەوت و تەنانەت لە گرتنی کۆشکی زستانیشدا زیاتر لە چەند سەد کەس نە کوژران. لەپاشان "ئێس-ئێر"ەکان داوایان کرد سەرباز و جووتیارەکان کە چەکداربوون، بە دژی باڵشەویکەکان ڕاپەرن و ئەو کاتە بوو کە هەر وەک کوتمان، حیزبی باڵشەویکیش ناچار بوو سەرکوتیان بکا و دەسەڵات بە

تەواوی بە دەستەوە بگرێ. بەم جۆرە بەرەبەرە مەسەلەی زاڵبوونی تاقە حیزبێک و دامەزراندنی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا لە کردەوەدا هاتە گۆڕێ).
هۆیەکی دیکە کە جەرەیانی سەقامگیربوونی دەسەڵاتی تاقە حیزبی خێراتر کرد، گەمارۆدانی ڕوسیەی سۆویەتی لەلایەن وڵاتانی سەرمایەدارییەوە بوو، ڕوسیەی سۆویەتی هەتا ساڵی ١٩٢٠ لەلایەن چاردە دەوڵەتی سەرمایەداری ڕۆژئاواوە بە یارمەتی دژی شۆڕشی نێوخۆ، گەمارۆدرابوو. تەنیا پاش دوو ساڵ شەڕ و لەخۆبوردوویی گەورە بوو کە باڵشەویکەکان توانیان سەرکەون. دوو ساڵ پاش تر واتە لە ساڵی ١٩٢٢ دا، جەمهوورییەکانی ڕوسیەی سۆویەتی یەکتریان گرت و یەکیەتی سۆویەتی‌یان پێکهێنا و بەم جۆرە ئیمکانی دامەزراندنی سۆسیالیزم لە یەک وڵاتدا پێکهات.
بەڵام هەروەک لە پێشوودا کوتمان، ئەم کۆڵەبارە قورسایی چەند سەد ساڵ و پاشکەوتوویی ئیمپراتۆری ڕوسیەشی لەگەڵ بوو. سۆسیالیزم دەبوا لە پێشدا مەسەلەی سەنعەتی کردن، مەسەلەی نەخوێندەواری، مەسەلەی ئەرزی، مەسەلەی میللی و زۆر گیروگرفتی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و ئابووری دیکەش چارەسەر بکا کە لە هێندێک وڵاتی سەرمایەداریدا تا ڕادەیەکی زۆر چارەسەرکرابوون. هەر بۆیەش دامەزراندنی سۆسیالیزم زۆر بە زەحمەت بەرەوپێش دەچوو. بۆ نموونە، تەنیا لە ساڵی ١٩٢٩ واتە دوازدە ساڵ پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر دابوو کە یەکەم بەرنامەی ئابووری پێنج ساڵە دەست پێکرا.
پاش کۆچی دوایی لێنین لە ساڵی ١٩٢٤ دا، بەرەبەرە وەزع لە یەکیەتی سۆویەت و بەتایبەتی لەنێو حیزبی کۆمونیست (حیزبی باڵشەویک) دا گۆڕا. "ستالین" کە دەسەڵاتی بەدەستەوە گرتبوو، لە جیاتی دێموکراسی لەنێو حیزب و لە نێو وڵاتدا، لەژێر ناوی دیکتاتۆری پرۆلیتاریادا، دیکتاتۆرییەکی شەخسی خۆی جێگیرکرد. ئەمە لادانێکی زۆر گرینگ لە ڕێبازی ڕاستەقینەی حیزبی باڵشەویک بوو کە هەتا ئێستاش شۆنی خۆی لە یەکیەتی سۆویەتیدا بەجێ هێشتوە.

بەگشتی لەژێر پێنانی دیموکراسی یەکێک لە دیاردەکانی زەمانی ستالینە. لە زەمانی ستالین دا بوو کە گرینگی دانی لە ڕادەبەدەر بە نەخشی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا، هەروەک ئیشارەمان پێکرد، بەرەبەرە بوو بە دیکتاتۆری حیزب و دیکتاتۆری حیزبیش بوو بە دیکتاتۆری سکرتێری حیزب واتە ستالین، کە حیزبی بالشەویکی بەتەواوی خستبوە ژێر دەسەلاتی خۆی.

یەکێک لە دیاردەکانی نەمانی دیموکراسی، نەگیرانی کۆنگرەی حیزبی بوو. لە سالی ١٩١٧ وە کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر پێکهات هەتا سالی ١٩٢٤ کە لێنین زیندوو بوو، هەموو سالێک کۆنگرەی حیزبی بالشەویک گیراوە. لەو کۆنگرەدا ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی پێشکەش کراوە، لەسەر گیروگرفتەکان باس کراوەو هەموو کەس بە ئازادی نەزەری خۆی داوە. بەلام پاش کۆچی دوایی لێنین بەرەبەرە ماوەی نێوان دوو کۆنگرە زیاتر بوو هەتا وای لێهات کە ئاخر کۆنگرەی زەمانی ستالین واتە کۆنگرەی نۆزدە، لەگەل کۆنگرەی هەژدە، سێزدە سالیان بەین بووا دیارە سازبوونی شەڕی دووهەمی جیهانیش لەو کارەدا بێ ئەسەر نەبوو بەلام ڕاستی ئەوەیە کە ڕێزدانان بۆ پێڕەوی نێوخۆی حیزب، بۆ ستالین بێگانەبوو.

لە زەمانی دەسەلاتداری ستالیندا، زۆربەی ئەوانەی کە لەگەل شێوەی بەڕێوەبەری ستالین موافیق نەبوون، وەلانران و پاک کرانەوە. نموونەی زۆر بەرچاوی ئەو کارە، کۆمیتەی حیزبی بالشەویک لە "لێنینگراد" بوو کە هەموو ئەندامەکانی لەبەین بران.

لە مەیدانی ئابووریشدا، لە نێو چوونی دیموکراسی و پەرەگرتنی دەسەلاتی شەخسی ستالین، بوو بەهۆی زۆر هەلە و کەم و کووڕی. بۆ نموونە باسی پێکهێنانی "کەلخۆز" ەکان دەکەین کە ئەو کارە لەسەر ئەمری ستالین ئەنجام دراو شوێنێکی گەورەی لەسەر وەزعی ئابووری یەکیەتی سۆویەتی دانا.

پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر، نەزەر ئەوە بوو کە زەویش وەک کارخانەکان میللی بکرێ. بەلام لە دواییدا دەرکەوت کە لە ولاتێکی پاشکەوتووی وەک ڕوسیەدا کە لەباری تێکنیکی کشتوکالەوە زۆر لەپاش بوو،

ئەم کارە سەرناکەوێ. لەجیاتی ئەوە بێجگە لە هێندێک جێگا کە ئیمکاناتی میللی کردنی زەوی و پێکهێنانی شیرکەتی دەوڵەتی بەناوی "سەوخۆز" هەبوو، باشتر ئەوە بوو لەپێشدا زەوی لەنێو جووتیاراندا بەشبکرێ و لە پاشان ئەم جووتیارانە بەرەبەرە هان بدرێن بۆ ئەوەی شیرکەتی تەعاونی (کەڵخۆز) پێکبێنن. ئەسڵ ئەوەبوو کە جووتیاران هان بدرێن بۆ ئەوەی بە مەیلی خۆیان و لەسەر داخوازی خۆیان ببنە ئەندامی کەڵخۆز، ئەویش کاتێک دەبێ کە باوەڕ بەوە بێنن کە ئەگەر بچنە نێو کەڵخۆز، وەزعی ئابووریان باشتر دەبێ و داهاتێکی زیاتریان لەوە کە لە سەر زەوی تایبەتی خۆیان بە تەنیایی کاربکەن وەدەست دەکەوێ.

بەڵام بە پێچەوانەی ئەو ئەسڵە، ستالین جووتیارانی بە زۆری ناچارکرد کە زەویەکانیان بخەنە سەریەک و کەڵخۆز دروست بکەن. ئەم کردەوەیە ئێستاش شوێنەواری هەر ماوەو حکوومەتی سۆویەتی هێشتا نەیتوانیوە گیروگرفت و پێوەندیەکانی کشتوکاڵ بە قازانجی سۆسیالیزم چارەسەر بکا. تەواوی ئەو کەسانەی لە تاریخدا ئاگاداریان هەیە دەزانن کە زەمانێک "ئۆکراین" بە عەمباری گەنمی دونیا دەناسرا، بەڵام ئێستا یەکیەتی سۆویەتی ناچارە هەموو ساڵێک گەنم لە ئەمریکا بکڕێ... چونکە ئەگەر لە ئابووری وڵاتێکدا شێوە هەڵسوڕانێک جێگیر بوو هەروا بە سووک و هاسانی لەبەین ناچێ و دانانی شێوەیەکی تازە، خەباتێکی دوورودرێژی پێویستە.

مەبەست لەم باسەدا هەروەک لە هەوەڵدا کوترا، ئەوەبوو کە نیشان بدەین دامەزراندنی سۆسیالیزم لە وڵاتێکدا کە هەلومەرجی تێدا ئامادە نیە، تووشی چەندە تەنگ و چەڵەمە دەبێ و بەرهەمی چەندە خراپی لێ پەیدا دەبێ... ئەگەر کەسێک وەک ستالین توانی هەموو دەسەڵاتێک لە یەکیەتی سۆویەتی بەدەستەوە بگرێ و دێموکراسی ئاوا لەژێر پێ بنێ، هۆیەکەی هەر دەکەوێتە سەر ئەو تەنگ و چەڵەمانە، ئەگینا لێنین بۆ خۆشی تا ڕادەیەکی زۆر ستالینی ناسیبوو و لەنامەیەک کە لە پێش کۆچی دواییدا بۆ کۆمیتەی ناوەندی نوسیوە کوتویە: بۆ سکرتێری حیزب یەکێک پەیدا بکەن کە هەموو تایبەتیەکانی

ستالینی لەباری کارەوە هەبێ، بەڵام وەک ئەو توندوتیژ نەبێ! (لەم نامەیەدا کە ئەندامانی حیزب هەر نەشیان دەزانی هەیەو بە دەستووری ستالین شاردرابۆوە هەتا لە زەمانی " خرۆشۆڤ" دا بڵاوکرایەوە، لێنین لە رێکەوتی پێنجی مارسی ۱۹۲۳ دەڵێ:"... بۆیە پێشنیار دەکەم هاورێیان رێگایەیک ببیننەوە بۆ ئەوەی ستالین لەو مەقامە هەڵبگرن و کەسێکی دیکەی لە جێگا دابنێن....."

سەرەڕای هەمووی ئەوانە، چاوخشاندنێک لە سەرکەوتنە مەزنەکانی سۆویەتی، زۆرباش دەتوانێ نیشاندەری سەرکەوتنەکانی بێ وێنەی سۆسیالیزم بێ. چونکە لەسەر ئەو هەموو پاشکەوتوویی‌یەی ڕوسیەو لەسەر ئەو هەموو تەنگ و چەڵەمەیە، لە ئەنجامی لەخۆبوردوویی و تێکۆشان و هەستی شۆڕشگێڕانەی زەحمەتکێشانی وڵاتی سۆویەت، یەکیەتی سۆویەتی توانیویەتی بگاتە ئەو جێگا مەزنەی کە دەی بینین!....

سۆسیالیزم لە وڵاتانی ئورووپای ڕۆژهەڵاتدا:

پاش شەڕی دووهەمی جیهانی لە ئورووپای ڕۆژهەڵاتدا، بێجگە لە "یوگوسلاوی" و " ئالبانی"، دەسەلاتی سۆسیالیستی بە هاتنی ئوردووی سوور دامەزرا.
"یوگوسلاوی" و " ئالبانی"، بەبێ یارمەتی ڕاستەوخۆی ئوردووی سوور، خۆیان ڕزگارکرد. "چیکوسلۆواکی" ش ئەگەرچی بەهۆی ئوردووی سوور ئازادکرا، بەلام ئوردووی سوور لەپاشان بۆ خۆی کشاوەو بەدوای ئەودا، حیزبی کۆمونیست لە ئاکامی هەڵبژاردنێکی ئازاد، زۆربەی دەنگی هێناوەو دەولەتی پێکهێنا. "چیکوسلۆواکی" تەنیا ولاتی ئورووپای ڕۆژهەلات بوو کە لەوێدا حیزبی کۆمونیست لەماوەی نێوان دوو شەڕی جیهانیدا، نفووزێکی زۆری هەبوو و بە ئاشکرا وەک حیزبێکی قانوونی تێدەکۆشا. بەلام لە "ڕۆمانی" دا ئەو وەختەی بە دەستی ئوردووی سوور ئازادکرا، ژمارەی ئەندامانی حیزبی کۆمونیست نەدەگەیشتە هەزار کەس. "مەجەرستان" یش هەروا بوو.
لەو ولاتانەدا، کاتێک مەسەلەی دامەزراندنی سۆسیالیزم هاتە گۆڕێ، هێنایان ئەوەی لە یەکیەتی سۆویەتیدا کرابوو، وەک نموونەی سۆسیالیزم کەلکیان لێوەرگرت، بێ ئەوەی هەلومەرجی تایبەتی فەرهەنگی، کۆمەلایەتی، ئابووری و مێژوویی ئەو ولاتانە لەبەرچاوبگرن. ئەم چەشنە دامەزراندنەی سۆسیالیزم بوو بە هۆی هێندێک گیروگرفت کە چەند نموونەیەک لەوان باس دەکەین:
کاتێک یەکیەتی سۆویەتی دەستی بە دامەزراندنی سۆسیالیزم کرد، ژمارەی دانیشتوانی ولاتەکەی لە سەدوحەفتا میلیۆن کەس تێدەپەڕی. بەلام ئەو دەمەی کە دەسەلاتی سۆسیالیستی لە مەجارستاندا سەرکەوت، ئەم ولاتە نۆ میلیۆن کەس دانیشتووی هەبوو. ولاتێکی سەدوحەفتا میلیۆنی، ئیمکاناتی ئەوەی هەیە کە هەموو سەنعەتێکی قورس وەک سەنعەتی ئاسن و پۆلاتواندنەوە، پێترۆشیمی، ئەلەکترۆنیک و تەنانەت سەنعەتی ئەتۆمیش بۆ

خۆی دروست بکا. بەتایبەتی کە وڵاتی سۆویەت ئەو کاتە تەنیا بوو لەلایەن وڵاتانی سەرمایەداریشەوە گەمارۆی ئابووری درابوو. بەڵام ئاشکرایە کە وڵاتێکی نۆ میلیۆن وەک مەجارستان نەیدەتوانی ئەو هەموو سەنعەتە قورسە دروست بکا، چونکە نە ئیمکاناتی ژێرزەوی خاکەکەی و نە هێزی ئینسانی و نە سەرمایەکەی، ئیجازەی ئەو کارەی پێ نادا. سەرەڕای ئەوە، لە ڕووی نموونەی یەکیەتی سۆویەتی‌یەوە مەجارستانیش دەستی کرد بەوە کە سەنعەتی قورس دروس بکاو چەند گەلالەی لەم بارەوە دەست پێکرد کە هەرکامەی چەندین میلیارد خەرجی هەڵگرت و هەموو ئیعتیباری ماڵی وڵاتی بەخۆیەوە گرت و یەکێک لە ئاکامەکانی ئەو کارە ئەوە بوو کە خەڵک بۆ پێداویستە سەرەتایی‌یەکانی خۆیان کەوتنە تەنگانەوە.

باسی مەجارستان بۆیە بۆ نموونە هات چونکە لەچاو وڵاتانی دیکە وڵاتێکی پاشکەوتوو بوو. بەڵام لە ڕاستیدا هەروەک لە هەوەڵەوە کوترا، هەموو وڵاتانی ئورووپای ڕۆژهەلات، هەرکام بە چەشنێک تووشی تەنگانە هاتن. نموونەیەکیش لە وڵاتێکی پێشکەوتووی وەک چێکۆسلۆواکی بێنینەوە: ئەم وڵاتە لەباری کەوش دروست کردنەوە، پێشکەوتووترین وڵات و بەتایبەتی زۆر پێشکەوتووتر لە یەکیەتی سۆویەتی بوو.

"باتیا" کە لە کوردستانی خۆماندا بە "پاتە" ناوی دەرکرد بوو، کابرایەکی خەڵکی چێکۆسلۆواکی بوو کە کارخانەیەکی گەورەی کەوش دروست کردنی لەو وڵاتە دامەزراندبوو. بەڵام لە سەرەتای ساڵەکانی پەنجا دا، هەیئەتێک لە چێکۆسلۆواکی ڕا چوون بۆ مۆسکۆ بۆ ئەوەی بزانن لە یەکیەتی سۆویەتی کەوش چۆن دروست دەکەن، هەتا ئەوانیش لە وڵاتی خۆیاندا هەر ئاوا کەوش دروست بکەن! تەنانەت لەوەش سەیرتر، چوون نیمکەتی مەدرەسەیان لە یەکیەتی سۆویەتی ئەندازەگرت و هاتن لە چێکۆسلۆواکیش هەر بەو ئەندازەیە نیمکەتیان دروست کرد، بەڵام لەدوایی‌دا، دەرکەوت کە مندالانی چێکۆسلۆواکی لە مندالانی سۆویەتی هێندێک کەلەگەتتر و پان و پۆڕترن و

لەو نیمکەتانەی یەکیەتی سۆویەتیدا بە تەواوی جێگایان نەدەبۆوەو بە ناچار ئەندازەکەیان گۆڕی.
مەبەست لەو نموونانە ئەوە بوو کە نیشان بدەین لە لاساکردنەوەی سۆسیالیزمی سۆویەتیدا گەیشتبوونە چ جێگایەک!!.. لەباری سیاسیشەوە، دەست تێوەردانی یەکیەتی سۆویەتی زەمانی ستالین، لە کاروباری نێوخۆی ئەو ولاتانە، لە ڕادەبەدەربوو. "بێریا" کە لە زەمانی ستالین دا بەرپرسی "ک. گ.ب" بوو، بە تاوانبارکردن و ئیعدامی زۆر کەس، بەزمێکی وای بەسەر خەلکی ولاتەکانی سۆسیالیستی‌دا هێناو وەزعێکی پۆلیسی وا نالەباری لەنێو حیزبە کۆمونیستەکانی ئەو ولاتانەدا زال کرد. کە بەڕاستی دژی سەرەتایی ترین ئوسوولی سۆسیالیزم بوو. لە بولغارستان: "کۆستۆف" (ئەندامی دەفتەری سیاسی و جێگری سەرکۆمار) لە مەجارستان :"ڕایک" (سکرتێری حیزب لە زەمانی شەڕدا و وەزیری کاروباری دەرەوە)، لە چێکۆسلۆواکی: "سلانسکی" (سکرتێری گشتی حیزب) ئیعدام کران. سکرتێرە گشتیەکانی ئێستای حیزبە کۆمونیستەکانی چێکۆسلۆواکی و مەجارستان "هووساک" و "کادار" هەردووکیان لە زەمانی ستالین لە زینداندا بوون.
ئەو چەشنە گیروگرفتانە بوون بەهۆی پێکهاتنی ناتەبایی زۆر گەورە لە ولاتانی سۆسیالیستی‌دا، کە لە ڕێگای پێشکەوتنی سۆسیالیزم‌دا بوون بە کۆسپ. لە مەجارستان، لە سالی ١٩٥٦ دا، شەڕو ناکۆکی و کوشتار ساز بوو، ئەگەر لەشکری سوور دەخالەتی نەکردبا، شوێنەوارێک لە سۆسیالیزم لەو ولاتەدا نەدەما. لە لەهستانیش هەر لەو سالەدا ئالۆزیەکی گەورە پێکهات و بە زەحمەت پێشگیری لە خوێن ڕشتن کرا. لەپاشان بۆ چارەسەرکردنی ئەو گیروگرفتە، چوون "گۆمۆلکا" یان کە لە زیندان دابوو هێنا دەرێ و وەک قارەمانی **میللی** کردیان بە **سکرتێری** حیزب. ماوەیەکی **زۆریشیان** ئیمکان پێدا کە ولات بەڕێوەبەرێ، بەلام **هیچ** سەرکەوتنێکی بەدەست **نەهێناو** بە پێچەوانە وەزعەکەی بەتەواوی ئالۆزکرد، چونکە هەر لەسەر **شێوەی** بەڕێوەبردنی پێش سالی ١٩٥٦، واتە زەمانی ستالین دەڕۆیی. تەنگ و چەلەمەی ئێستای

"لەهستان"یش هەر بەرهەمی ئەو وەزعە نالەبارەیە کە لە درێژایی ئەو ساڵانەدا پێکهاتووە...

لێرەدا جێگایەتی کە دیسانیش ئەم ڕاستیە دوو پات بکەینەوە کە ناکرێ تاوانی ئەو هەموو هەڵەیە بە تەنیا بخەینە سەرشانی ستالین. بەڵکوو هەروەک کوترا سەرچاوەی پێکهاتنی ئەو وەزعە، لەپێشدا ئامادەنەبوونی هەلومەرجی ئابووری و کۆمەلایەتی و فەرهەنگی، بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم لە ڕوسیەدا بوو، کە شەخسیەتی پڕ لە ناتەبایی ستالینیش، خۆی یەکێک لە بەرهەمەکانی بوو...

ولاتانی سۆسیالیستی و دێموکراسی:

ئەوەی کە لەسەر گیروگرفت لە ولاتانی سۆسیالیستیدا کوترا، بەو مانایە نیە کە سۆسیالیزم لەو ولاتانەدا هیچ سەرکەوتنی بەدەست نەهێناوە، یان سۆسیالیزم توانای چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی نیە، یان لە ولاتانی دیکەدا گیروگرفت نیە. هەر وەک لەسەر یەکیەتی سۆویەتی باسکرا، سۆسیالیزم لەو ولاتانەدا کە دامەزراوە، سەرکەوتنی زۆر گەورەی وەدەست هێناوە. بەلام ئەگەر هەلومەرجی تایبەتی ئەو ولاتانە لەنەزەر بگیرایەو لاساکردنەوەی تێدا نەبوایە، سەرکەوتن زۆرتر دەبوو و گیروگرفتیش کەمتر.

هیچ گومان لەوەدا نیە کە هەر کام لە ولاتانی سۆسیالیستی، لێوەشاوەیی ئەوەیان هەیە تەنگ و چەڵەمەکانی دامەزرانی سۆسیالیزم لەنێو بەرن. بەلام بۆ ئەم کارە، بەشداری هەموو خەلک پێویستە و هەوەل هەنگاو ئەوەیە کە، بە خەلک ڕێگا بدرێ بە ئازادی نەزەری خۆی لەسەر گیروگرفتەکان دەرببڕێ و بیروبڕوا ئاڵوگۆڕ بکا. **لێرە**دایە کە مەسەلەیەکی زۆر ئەساسی واتە دێموکراسی دێتە گۆڕێ.

بۆ سادەکردنەوەی ئەم **باسە** باشترە کە چەند بەشی دێموکراسی لێک **جیابکەینەوە**، هەر چەند کە **دێ**موکراسی لە ئەساسدا بەش ناکرێ و هەموو

بەشەکانی پێوەندی دیالێکتیکی‌یان پێکەوە هەیە. بەڵام بۆ تێگەیشتن لە ئەسڵی باسەکە، ئەم بەشکردنە پێویستە کە ئێمە ناویان دەنێین: دێموکراسی کۆمەڵایەتی، دێموکراسی ئابووری و دێموکراسی سیاسی.

لەسەر دێموکراسی ئابووری، پێشتر باسمان کردوە. ئەو دێموکراسیە بەگشتی لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا لە وڵاتانی سەرمایەداری زیاترە. چونکە داهاتی نەتەوەیی عادڵانەتر دابەش دەکرێ. دیارە ئەو داهاتە مووەکینە کەم یان زۆر بێ. ڕاستە کە کرێکاری نێونجی سۆویەتی، ئێستاش پایەی ژیانی ئابووری لە کرێکاری نێونجی وڵاتانی سەرمایەداری پێشکەوتوو نزمترە، کە ئەمە خۆی هۆی مێژوویی هەیە، بەڵام ئەوەندە کە هەیە، عادڵانەتر دابەش دەکرێ و ئەوە نە تەواوی ڕوونە.

لەباری دێموکراسی کۆمەڵایەتیشدا، وەزع هەر بەم جۆرەیە. چونکە ئەو یارمەتیەی کە دەوڵەت لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا بۆ پەروەردەکردن و بارهێنان و لەش ساغی و بنەماڵەی کەم داهات و بنکەی گشتی فەرهەنگی و هونەری و شتی وا تەرخانی دەکا، بە ڕاستی شتێکی بەرچاوەو کۆمەڵی سۆسیالیستی لەم بارەوە، زۆر ئیمتیازی ناعادڵانەی لەبەین بردوە کە لەگەڵ کۆمەڵی سەرمایەداریدا جێگای هەڵسەنگاندن نیە.

بەڵام کە دەگەینە سەر باسی دێموکراسی سیاسی، وەزعەکە فەرق دەکا. لێرەش دا بۆ ڕوون کردنەوەی باسەکە، باشترە دێموکراسی سیاسیش بە دوو بەش بکەین: یەکێکیان دێموکراسی فەردی‌یە، واتە ئەوەی کە هەر کەس بتوانێ ژیانی تایبەتی خۆی بەو جۆرەی پێی خۆشە بەڕێوەبەرێ. بۆ نموونە، لە جەمهووری ئیسلامیدا، ئەم جۆرە دێموکراسیە ئەوەندە مەحدوودە کە تەنانەت شێوەی جل لەبەرکردنیش دیاری کراوە. لەم بارەوە لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا بەگشتی ئەم چەشنە مەحدوود کردنانەیان نیەو، یان ئەگەریش هەبێ، زۆر کەمە. لە زەمانی شۆڕشی فەرهەنگی لە چین دا، هێندێک لەو مەحدوودیەتانە هەبوون و بۆ نموونە، بەستنی کراوات قەدەغە کرابوو. هەروەها برادەرێکی ئێرانی کە لاینگری ئالبانی بوو، دەگێڕێتەوە کە چەند

سال لەمەوپێش، بەپێی دەعوەتێک، لە وڵاتێکی ڕۆژئاوا دەچێ بۆ ئالبانی. کاتێک دەگاتە فرۆکەخانەی "تیرانا" پاتەختی ئالبانی، لەپێش هەموو شتێکدا، لەسەر درێژبوونی مووی سەری، بەهانەی پێدەگرن و سەری دەتاشن!.. ڕەنگ بێ ئێستا ئەم جۆرە مەحدوودیەتانە کە پێوەندی بە ژیانی فەردی و شەخسی ئینسان هەیە، زۆر کەم بووبێ.

کەوابوو ئەوەی جێگای باسە، دێموکراسی سیاسی گشتی‌یە کە پێوەندی بە هەڵوێستی فەرد سەبارەت بە ڕژێم، بە دەوڵەت و بە حاکمی‌یەتەوە هەیە. ئایا لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا فەرد دەتوانێ نەزەری خۆی لەسەر سیاسەتی حکوومەت بدا؟ و ئەم نەزەرە لە کۆمەڵدا بڵاوبکاتەوە؟ ئایا هیچ کەس دەتوانێ لە چاپەمەنی و ڕادیۆو تەلەفزیۆندا ڕەخنە لە حکوومەت بگرێ و لەباری سیاسی‌یەوە بە دژی دەوڵەت ڕابوەستێ؟ بە داخەوە، دەبێ پێ لەوە بنێین کە ئەو دێموکراسیە لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا، بێجگە لە یۆگۆسلاوی کە هێندێک ئازادی تێدا هەیەو تا ڕادەیەکیش مەجارستان، وجوودی نیە. لە حاڵێکدا لە وڵاتانی سەرمایەداریدا ئەم ئازادیە هەیە.

با هەر لە ئێستاوە ڕوونی بکەینەوە کە لە وڵاتانی سەرمایەداریدا ئەو ئازادی و دێموکراسیە بەگشتی کانالیزەکراوەو زۆر جاریش هەر لە تیئۆریدا هەیەو بەکردەوە پیادەکردنی هاسان نیە. بۆ نموونە، بەپێی قانوون هەموو کەس مافی ئەوەی هەیە ڕۆژنامە بڵاوبکاتەوەو لە ڕاستیشدا لەم بارەوە کەس پێشی پێ ناگرێ. بەڵام دەرکردنی ڕۆژنامە، پارەیەکی زۆری پێویستە کە بە هەموو کەس پەیدا نابێ و تەنانەت ڕێکخراوو سازمانی سیاسی زۆر گەورەش بە زەحمەت دەتوانن ڕۆژنامەی خۆیان بەڕێک و پێکی دەربخەن. سەرەڕای ئەوە، هێندێک ئازادی سیاسی بە ڕاستی هەیە. لە هەڵبژاردندا هەر کەس دەتوانێ بە ئازادی دەنگی خۆی بدا. نەزەری خۆی لە ڕۆژنامەو کتێبدا بڵاوبکاتەوە، لە ڕێکخراوی سیاسی و سەندیکای جێگای پەسەندی خۆی ببێتە ئەندام، ئازادی هاتوچووی بۆ وڵاتەکانی دەرەوەو پێوەندی گرتن لەگەڵ

ڕێکخراوە سیاسیەکانی وڵاتانی دیکەی هەیە و بۆ ئەم جۆرە کارانە ناخرێنە ژێر چاوەدێری و زیندانی ناکرێ و مەحکووم نابێ...

ڕەنگ بێ ئەو پرسیارە بێتە پێش کە ئەگەر ئەندامانی حیزب لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا ڕەخنەکانی خۆیان بە ڕاشکاوی بڵێن چ دەبێ؟ وەڵام ئەوەیە کە لە نەزەر زۆربەی ئەو ئەندامانە، ئەم کارە وەک سەر لە دیواردان وایەو، بە تاقیکردنەوە دەزانن کە ئەگەرچی مومکینە لە هەوەڵدا بە ڕواڵەت پێیان بڵێن کە ئەو ڕەخنە و ڕەخنەگرتنە مافی خۆیانە، بەڵام لە یەکەم هەلکەوتدا بیانویان پێ دەگرن و سزایان دەدەن.

هەروەک ئیشارەمان پێکرد، ئێستا لەنێو وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا لەم بارەوە فەرق هەیە. لە یۆگۆسلاوی و مەجارستان دا تا ڕادەیەک وەزع باشترە و ڕژێم سەبارەت بە ڕەخنەگران ئەوەندە توندەتیژی نیشان نادا. هیچ گومان لەوەدانیە کە ئەگەر ئیمکان بدرێ خەلک بە ئازادی نەزەری خۆیان دەربڕن، گیروگرفتەکانی وڵاتانی سۆسیالیستی باشتر چارەسەر دەکرێن و سۆسیالیزم نەک تەنیا لە مەترسی ناکەوێ، بەلکوو زۆریش قازانج دەکا. لە ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمونیستی فەڕانسە بۆ کۆنگرەی بیست و چوارەمی ئەو حیزبەدا هاتوە کە:"بۆ وڵاتانی سۆسیالیستی ئورووپا، بەرەوپێش چوون، بۆتە هۆی پەیدابوونی گیروگرفت و ناتەبایی.... ئەو وڵاتانە پێویستیان بە پێشڕەفتی کۆمەڵایەتی هەیە کە ئەوەش بۆ خۆی دەبێتە هۆی پەیدابوونی پێداویستی تازە و جۆربەجۆری خەلکەکەیان. هەروەها پێویستیان بە دێموکراسی هەیە کە لە هەموو بارێکەوە دەتوانێ ڕێگای چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی مەوجوود بێ. دێموکراسی مەسەلەی ئەساسی بۆ بەرەوپێش چوونە. ئەوەش تەنیا بە هێندێک بڕیاری ئیداری جێ بەجێ نابێ و کە لەو وڵاتانەدا لە جیاتی خەباتی سیاسی و ئیدئۆلۆژیکی بەکاردەهێنرێ و ئێمە بەتەواوی دژایەتی خۆمانیان لەگەڵ دەردەبڕین. بەلکوو دەبێ هەموو ژیانی کۆمەڵایەتی ئاڵوگۆڕێکی زۆر قووڵی دێموکراتی بەسەردابێ..."

بێجگە لەوانەی کوترا، لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا هێندێک ئیمتیازی بێ جێ بۆ ئەندامانی پایەبەرزی حیزبی و دەوڵەتی هەیە کە لەگەڵ ئوسوولی سۆسیالیزم ڕێک ناکەوێ و دەبێتە هۆی پەیدابوونی کەم کووڕی. یەکێک لە کەم و کووڕیە ئەساسیەکان ئەوەیە کە بەرپرسان و کادرە بەرزەکانی حیزب پێوەندی ڕاستەوخۆیان لەگەڵ کۆمەڵانی خەڵک زۆر کەمە. نەتیجەی ئەو وەزعە، دوورکەوتنەوە لە خەڵکە و ئەوە تا ڕادەیەک گەیشتوە کە جاری وا هەیە کادرەکان بە شێوەی تایبەتی خۆیان قسە دەکەن کە خەڵکی ئاسایی عادەتی پێ نەگرتووە. ئاشکرایە کە ئەو دوورکەوتنەوە لە خەڵکی ئاسایی ئەگەر درێژەی هەبێ کاربەدەستان بەرەبەرە سەبارەت بە بیروڕاو داخوازەکانی گەل بێگانە دەکا.

٤ - سۆسیالیزم و هەلومەرجی ولاتەکەمان

هەتا ئێرە هەم لەباری تێئۆری‌یەوەو هەم لەباری عەمەلی‌یەوە باسی بارە باشەکانی سۆسیالیزممان کرد. هێندێک گیروگرفتی سۆسیالیزمی مەوجوود و هۆی ئەو گیروگرفتانەشمان خستە بەرچاو و لە ئاخردا هاتینە سەر ئەوە کە گیروگرفتی ئەساسی لە سۆسیالیزمی مەوجووددا نەبوون یان مەحدوودبوونی دێموکراسی سیاسی‌یە.

ئێستا دەتوانین بێینە سەر باسی ئەو مەسەلە گرینگە کە ئەو سۆسیالیزمەی ئێمە دەمانەوێ دای بمەزرێنین، چ جۆر سۆسیالیزمێکە؟ یان باشتر ئەوەیە کە پرسیار بکەین: ئایا ئەو سۆسیالیزمەی ئێمە دەمانەوێ دروستی بکەین بەتەواوی عەینی ئەوە دەبێ کە لە ولاتانی سۆسیالیستی‌دا دامەزراوە؟

وەلامی ئەو پرسیارە زۆر بە ڕاشکاوی ئەوەیە کە: نا! ئەوە لەگەڵ وەزعی ولاتەکەمان دا ناگونجێ. چونکە ڕاستەکە کۆمەڵی کوردەواری پێی ناوەتە قۆناغی سەرمایەداری، بەلام هێشتا خۆی بە تەواوی لە پێوەندیەکانی سەردەمی دەرەبەگایەتی ڕزگار نەکردوە. تەرکیبی کۆمەلایەتی ولاتەکەمان و تەرکیبی چینایەتی کۆمەڵی ئێمە، جیاوازیەکی تەواوی لەگەڵ کۆمەڵێکی سەرمایەداری هەیە. فەرهەنگ و سوننەتی گەلەکەشمان تایبەتین و لەگەڵ فەرهەنگ و سوننەتی گەلانی دیکە فەرقی هەیە. بۆیە زۆر ڕوونە کە ئەو سۆسیالیزمەی ئێمە دەمنهەوێ دای بمەزرێنین، دەبێ لەگەڵ سۆسیالیزم یەکیەتی سۆویەتی، یان فەڕانسە، یان وێتنام، یان هەر جێگایەکی دیکە فەرقی هەبێ.

بەلەبەرچاوگرتنی هەمووی ئەوانەیە کە ئێمە دەمانهەوێ سۆسیالیزمێک دابمەزرێنین کە لەگەڵ هەلومەرجی تایبەتی ولاتەکەماندا ڕێک بکەوێ. بە کوتنی ئەو قسەیە ئێمە نەک تەنیا تاوانێکمان نەکردوە، بەلکوو شتێکی زۆر جوان و زۆر ئاساییمان کوتوەو دەبێ لەم بارەوە هەموو ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی ئێمە ڕوون بکرێتەوە و پێیان بسەلمێندرێ کە ئەوە نەک

هەر هیچ لادانێکی لە ئوسوول تێدا نیە، بەڵکوو درێژەپێدان بە خەباتی ئوسوولی حیزبەکەمان و گەلەکەمانە.
حیزبی کۆمونیستی فەڕانسە لە کۆنگرەی بیستووچوارەی خۆی لە زستانی ساڵی ١٩٨٢ دا تەنیا یەک دروشمی هەبوو، ئەویش "دروست کردنی سۆسیالیزم بە ڕەنگی فەڕانسەیی!" واتە حیزبێک کە لەنێو گەورەترین حیزبە کۆمونیستەکانی ئورووپای ڕۆژئاوادا لە هەمووان زیاتر لە حیزبی کۆمونیستی یەکیەتی سۆویەتی نزیکترە، دەیهەوێ سۆسیالیزمێک دروست بکا کە لەگەڵ هەلومەرجی تایبەتی فەڕانسە ڕێک بکەوێ.
مەسەلەیەکی زۆر ئەساسی کە لە سۆسیالیزمی دامەزراو بەپێی هەلومەرجی تایبەتی وڵاتەکەمان، دەبێ لەبەرچاو بێ، مەسەلەی دێموکراسی و ئازادییە. گەلانی ئێران و نەتەوەی کورد بەسەدان ساڵ لەژێر ڕژێمی ئیستبدادیدا ژیاون. بۆیە زۆریان پێویستی بە ئازادی و دێموکراسی هەیەو، دەیانهەوێ ئازاد بن و بە ئازادی بژین. سۆسیالیزم، نانی دەداتێ، خانووی دەداتێ، خوێندن و لەش ساغی دەداتێ، بەڵام ئینسان تەنیا بە نان ناژی. کەوابوو لە بەرامبەر ئەوانەدا، نەک تەنیا نابێ ئازادیەکەی لێ بستێنێ، بەڵکوو بەپێچەوانە دەبێ زۆر زیاتریشی لەسەردەمی سەرمایەداری بداتێ. ئێمە دەبێ سۆسیالیزمێک دروست بکەین کە نەک تەنیا دێموکراسی مەحدوود ناکا، بەڵکوو پەرەشی پێدەدا. "مارکس" و "ئێنگلس" لە مانیفێستی حیزبی کۆمونیستدا دەڵێن: "لە جێگای کۆمەڵی کۆنی بورژوایی بە چینەکان و ناتەباییە چینایەتییەکانیەوە، ئێمە کۆمەڵێکمان دەبێ کە لەودا گەشەکردنی ئازادانەی هەر کەس، شەرتی گەشەکردنی ئازادانەی هەمووانە".
لە پێوەندی لەگەڵ ئەم ئەسڵەدایە کە دەبێ بڵێین: لایەنگری لە "دیکتاتۆری پرۆلیتاریا" کە جارجار لەلایەن هێندێک لە ئەندامانی حیزبی دێموکراتەوە دەبینرێ، کارێکی بێ قاعیدەو بێ جێیە. چونکە لەلایەک لایەنگری لە دیکتاتۆری پرۆلیتاریا بۆ ئەندامی حیزبێکی دێموکراتی- میللی وەک حیزبی ئێمە بێ مانایەو لەلایەکی دیکەش تەنانەت ئەگەر وەک مارکسیستێکیش چاو لە

مەسەلەکە بکەین، بە هیچ جۆر لایەنگری لە دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا وەک ئەسلێکی بێ ئەم لاو ئەولا نابێ چاولێ بکرێ.

حیزبێکی کۆمونیستی گەورەی وەک حیزبی کۆمونیستی فەڕانسە، چەندین ساڵە بە ڕەسمی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریای ڕەد کردۆتەوەو لە کۆنگرەی بیستووچوارەمی خۆیدا کە لە سەرەوە باسمان کرد، دیسانیش لەسەر ئەو ڕەدکردنەوەیەو مەحکووم کردنی ستالینیزم بە ڕوونی و ئاشکرایی ڕۆیشتوە. بێجگە لە حیزبی کۆمونیستی فەڕانسە، زۆر حیزبی کۆمونیستی دیکەش هەن کە هەر لەو بڕوایەدان. جا ئەگەر بەو حاڵە، ئەندامێکی حیزبێکی دێموکراتی-میللی لایەنگری لە دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا بکا، ئەوە ناوی "کاسەی گەرمتر لە ئاش" نیە؟!

تەنانەت ئێستا لە یەکیەتی سۆویەتی و لە وڵاتە سۆسیالیستەکانی دیکەش دا باسی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا نەماوە. هەر لە سەرەتاشەوە "مارکس" دیکتاتۆری پڕۆلیتاریای بە ئامانج دانەناوە، بەڵکوو بە قۆناغێکی تێپەڕبوونی زانیوە کە ئەنجامی:" لەنێو چوونی هەموو چینەکان و پێکهاتنی کۆمەڵێکی بێ چین دەبێ" (نامەی مارکس بۆ "یوزیف وایت میلیر" لە پێنجی مارسی ١٨٥٢).

لە مانیفێستی حیزبی کۆمونیستیش دا کە لە ساڵی ١٨٤٨ بڵاوکراوەتەوە، "مارکس" و "ئێنگلس" نووسیویانە:".... هەنگاوی یەکەمی شۆڕشی چینی کرێکار، گەیاندنی پڕۆلیتاریا بە مەقامی چینی دەسەڵاتدارە، بۆ ئەوەی لە خەبات لە ڕێگای دێموکراسیدا سەرکەوێ". هەروەها مارکس لە نووسراوەیەک لەسەر "کۆمونی پاریس" دا دەڵێ: "خەباتی گەورەی شۆڕشگێڕی بریتیە لە ئەسپاردنەوەی دەسەڵاتی حکوومەت بە کۆمەڵ، بۆ ئەوەی ئەو دەسەڵاتە ببێتە هێزێکی زیندوو و ئەساسی کۆمەڵ. لە جیاتی ئەوەی کە ببێ بە هێزێک کە وەک کەڵەوە بەسەر ملیدا بێ". لەو قسانە، ئەو ڕاستیە دەردەکەوێ کە بۆ دانەرانی مارکسیزم، نێوەڕۆکی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا سەرەڕۆیی نیە، بەڵکوو دێموکراسیە.

له کۆنگرەی بیستەمی حیزبی کۆمونیستی یەکیەتی سۆویەت دا، باسی حاکمی‌یەتی گشتی گەلی کراوەو، ئەم نەزەرە تا ئێستاش ڕەدنەکراوەتەوە. له چین دا "مائۆتسەتۆنگ" له یەکەم ڕۆژەوە، له جیاتی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا، باسی "دیکتاتۆری دێموکراسی" دەکرد. له کتێبه بەناوبانگەکەی بەناوی"دیکتاتۆری دێموکراسی گەلی"دا، زۆر بە کورتی دەڵێ:"دیکتاتۆری دژی دوژمنانی گەل و دێموکراسی بۆ گەل". ئێستاش له چین زیاتر باسی دێموکراسی سۆسیالیستی دەکرێ تا دیکتاتۆری پرۆلیتاریا.

کەوابوو، ئێمە دەبێ سۆسیالیزمێک دامەزرێنین کە دێموکراتیک بێ. ئەوە هەم بە مانای کەلک وەرگرتن له دەستکەوتەکانی ئابووری و کۆمەلایەتیەو، هەم بە مانای کەلک وەرگرتن له ئازادی فەردی و سیاسی و بەشدارکردنی ڕاستەوخۆی کۆمەلانی خەلک له هەلسوڕاندنی کاروباری ولات دایە. له سۆسیالیزمی دێموکراتی‌دا، فەرد نه لەباری ئابووری و کۆمەلایەتیەوە دەچەوسێتەوە و نه لەباری سیاسیەوە، هاونیشتمانی ولاتێک کە سۆسیالیزمی دێموکراتی تێدا پێکهاتووە، هاونیشتمانێکی ئازادەو بە ئازادی دەژی.

لێرەدا پێویستە کە هەلەیەکیش لە بارەی "سۆسیالیزمی دێموکراتی" دا ڕاست بکەینەوە، چونکە هێندێک کەس لەمانای سۆسیالیزمی دێموکراتی نەگەیشتوون. ئەو ڕاست کردنەوەش ئەمەیەکە:" سۆسیالیزمی دێموکراتی" لەگەل "سۆسیال دێموکراسی" فەرقی هەیە. سۆسیال دێموکراسی ڕێبازێکی ڕێفۆرمیستە کە بەناوی سۆسیالیزم، سەرمایەداری دەپارێزێ و هەلی دەسووڕێنێ، بەناوی سۆسیالیزم، کرێکاران هان دەدا بۆ ئەوەی سەرمایەداری قبوول بکەن و بەکورتی دەیهەوێ کە گیروگرفتەکانی سیاسی و کۆمەلایەتی و ئابووری کرێکاران له چوارچێوەی سەرمایەداریدا چارەسەر بکا، بێ ئەوەی ئەو چوارچێوەیە تێک بدا، له حالێکدا سۆسیالیزم بەمانای ڕووخاندنی سەرمایەداری بەتەواوی و پێکهێنانی کۆمەلێکی نوێ یە.

بێجگە لەوە، سۆسیالیزم بە نیزام و کۆمەل دەکوترێ و سۆسیال دێموکراسی ڕێبازی حیزبێکی سیاسیە. له ڕاستیدا وێک چوونی وشەی "سۆسیالیزمی

دێموکراتی" و " سۆسیال دێموکراسی" وەک وێک چوونی وشەی "ئابووری سیاسی" و "سیاسەتی ئابووری" یە. "ئابووری سیاسی" بە زانستی ئابووری دەڵێن کە لە قانوونەکانی گشتی ئابووری دەکۆڵێتەوە. لە حاڵێکدا "سیاسەتی ئابووری" سیاسەتی دیاری کراوی حیزبێک یان دەولەتێک لە مەیدانی ئابووری دایە.

ئێمە کاتێک دەڵێین: سۆسیالیزممان دەوێ، ئەوە خۆی بەمانای ڕەدکردنەوەی سەرمایەداری و لە نەتیجەدا ڕەدکردنەوەی سۆسیال دێموکراسی یە. بەڵام ئەگەر کوتمان:"سۆسیالیزمی دێموکراتی" مان دەوێ، مانای ئەوەیە کە دیسان هەر سۆسیالیزممان دەوێ، بەڵام سۆسیالیزمێک کە دێموکراسیشی لەگەڵ بێ و پەرەی پێ بدا. ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمونیستی فەڕانسە بۆ کۆنگرەی بیستووچوارەمی کە تا ئێستا چەند جار ئیشارەمان پێکردوە، لەم بارەوە دەڵێ:"بەرەوپێش چوونێکی دێموکراتی بەرەو سۆسیالیزمێکی دێموکراتی، کە بەتەواوی لەگەڵ واقعییاتی وڵاتی ئێمە و واقعییاتی دنیای ئێمرۆ ڕێک بکەوێ. ئەمەیە ئامانجی گەورەی حیزبی ئێمەیە!".

دیارە لە دامەزراندنی سۆسیالیزمدا، بێجگە لەوە کە هەلومەرجی تایبەتی هەر وڵاتێک دەبێ بخرێتە بەرچاو، هێندێک ئوسوولی گشتیش پێویستە لەنەزەر بگیرێ:

یەکەم- هەروەک کوتمان، سۆسیالیزم بە مانای لەنێوبردنی چەوساندنەوەو پێکهێنانی نیزامێکە کە لەودا "کار" ی ئینسان ئەرزشی ئەساسیە.

دووهەم-سۆسیالیزم ئەزموونێکی مێژوویی‌یە. هەر بۆیە دەبێ لە دامەزراندنی دا، لە ئەزموونی هەموو وڵاتێک کەلک وەربگیرێ بێ ئەوەی هیچ وڵاتێک بەتەواوی ببێتە نموونەو هەروەها بێ ئەوەی ئەزموونی بە نرخی هیچ وڵاتێک بکەوێتە پشت گوێ.

بۆ نموونە، ئێستا لە فەڕانسە تاقیکردنەوەیەکی تازە دەست پێکراوە. دیارە جارێ ناتوانین چاوەڕوان بین کە بەم زووانە کۆمەڵی فەڕانسە لە بنەڕەتەوە تووشی گۆڕان بێ، بەڵام ئێستا حکوومەتی سۆسیالیستی فەڕانسە لەباری

ئابووری و کۆمەڵایەتی‌یەوە ڕاست ئەوەی دەکا کە نەزەری حیزبی کۆمونیستی فەڕانسەیە.... هەروەک کوترا، تاقیکردنەوەی فەڕانسە هەم تازەیە و هەم ماوەیەکی کەمە دەست پێکراوە، هەر بۆیە ناکرێ جارێ لەسەری حیساب بکەین. تەنیا یەک مەسەلە لەم تاقیکردنەوەیەدا بۆ ئێمە جێگای سەرنجە و ئەویش ئەمەیە کە: ئەگەر سەرکەوێ، دەبێتە نموونەیەک لە سۆسیالیزمی دێموکراتی....

لە دامەزراندنی سۆسیالیزمدا، بێگومان ئەزموونی یەکیەتی سۆویەتی و وڵاتانی ئورووپای ڕۆژهەڵات و چین وەک ئەزموونێکی زۆر بە نرخ دەبێ لەبەرچاو بگیرێ و نەک تەنیا لەم بارەوە کە سۆسیالیزم دەبێ چۆن دابمەزرێ، بەڵکوو لەم بارەشەوە کە چۆن نابێ دابمەزرێ. ئێمە دەبێ هەم لە ئاکامە لەبارەکانی ئەم ئەزموونە مێژوویی‌یە کە گەورەترین و گرینگترین ئەزموونی کۆمەڵی مرۆڤە کەڵک وەرگرین و هەم لە هەڵەکانی، خۆ بپارێزین...

٥ - هەڵوێستی ئێمە بەرامبەر بە وڵاتانی سۆسیالیستی

بەر لەوە کە بچینە سەر ئەسڵی باسەکە، پێویستە ئاوڕێک لە مێژووی جووڵانەوەی کرێکاری جیهان بدەینەوە.

ئەنتێرناسیۆنالی دووهەم وەک ڕێکخراوی کرێکارانی جیهان لە ساڵی ١٨٩٤ لە زەمانی ئەنگلێس دا پێکهات. لەسەردەمی شەڕی یەکەمی جیهانی لە ساڵەکانی ١٩١٤ هەتا ١٩١٨ دا، ئەنتێرناسیۆنالی دووهەم لە ڕێبازی ڕاستەقینەی خۆی، واتە لە ڕێبازی دیفاع لە قازانجی زەحمەتکێشانی جیهان لای داو نیشانیدا کە بەڕاستی ئەنتێرناسیۆنالی کرێکاران نیە. چونکە کاتێک شەڕ هەڵایسا، زۆر لە حیزبە سۆسیالیستەکان کە ئەندامی ئەنتێرناسیۆنالی دووهەم بوون، دەستیان کرد بە پشتیوانی لە بورژوای خۆماڵی و دەنگدان بۆ بوودجەی شەڕ لە وڵاتانی خۆیاندا. لە حاڵێکدا باڵشەویکەکان و ئەنتێرناسیۆنالیستەکانی ڕاستەقینە نەزەریان ئەوەبوو کە چینی کرێکاری هەر وڵاتێک دەبێ بە دژی ڕژێمی سەرمایەداری خۆماڵی خەبات بکاو بۆ ڕووخاندنی تێبکۆشێ، نەک ئەوەی کە پشتیوانی لە شۆڤێنیزم و مەزنی خوازی و شەڕخوازی بورژوای وڵاتی خۆی بکا... ئەم جیاوازیە، بوو بە هۆی ئەوە کە حیزبی باڵشەویک لە ئەنتێرناسیۆنال بێتەدەرو بەم جۆرە ئەنتێرناسیۆنالی دووهەم بەکردەوە هەڵوەشا.

لەپاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر، لێنین پێشنیاری پێکهاتنی ئەنتێرناسیۆنالی سێهەم واتە ئەنتێرناسیۆنالی کۆمونیستی کرد کە لە ساڵی ١٩١٩ دا دامەزراو بوو بە جێگای کۆبوونەوەی حیزبە کۆمونیستەکان. مەبەستی لێنین لە پێکهێنانی ئەنتێرناسیۆنالی سێهەم ئەوە بوو کە حیزبە کۆمونیستەکان لە تاقە ڕێکخراوێکی جیهانیدا کۆبکاتەوە بۆ ئەوەی یەکگرتوو یەکپارچە بن و هەروەها بۆ ئەوەی کە دیفاع لە حاکمییەتی سۆویەتی بکەن کە کەوتبوە بەر پەلاماری وڵاتانی سەرمایەداری.

ئەنتێرناسیۆنالی سێهەم ڕێکخراوێک بوو لەبەرە (جەبهە) زیاترو، پتر وەک یەک حیزب دەچوو. ئەو ئەنتێرناسیۆناله، بیست و یەک ئەسلّی هەبوو کە هەر حیزبێک دەبوو بە ئەندام، ناچار بوو ئەم بیست و یەک ئەسلّەش بەتەواوی قبول بکاو پێڕەویان لیّ بکا. یەکێک لەم ئەسلانە کە ناوبانگی دەرکرد بوو ئەوەبوو کە: "مەعیاری ئەنتێرناسیۆنالیزم، چۆنیەتی هەڵوێست گرتن بەرامبەر بە ولاتی سۆویەتە". واتە ئەگەر حیزبێک سیاسەتی ولاتی سۆویەتی کە ئەو کاتە تەنیا ولاتی سۆسیالیستی دنیا بوو پەسند کردبا و بیّ ئەم لاو ئەولا دیفاع و پێڕەوی لێکردبا، ئەنتێرناسیۆنالیست بوو، لە غەیری ئەوەدا، واتە ئەگەر ڕەخنەی هەبا، ئەنتێرناسیۆنالیست بە حیساب نەدەهات.

ئەم وەزعە هەتا سالّی ١٩٤٣ کە ئەنتێرناسیۆنالی سێهەم هەڵوەشا، هەر بەردەوام بوو. بەلام لەو سالّەدا ڕاگەیاندرا کە بەهۆی لە گۆڕیّ دابوونی شەڕ، هەر حیزبێکی کۆمونیست دەتوانیّ سیاسەتی خۆی سەربەخۆ دیاری بکا. لەپاش شەڕی دووهەمی جیهانیش، "ئەنفۆرم بورۆ" یا "دەفتەری گۆڕینەوەی دەنگ و باس" لەنێو حیزبە کۆمونیستەکاندا پێکهات کە ئەویش بە دوای ڕووداوەکانی سالّی ١٩٥٦ دا هەڵوەشاوە.

بەم جۆرە ئێستا ماوەیەکی درێژە کە هەر حیزبێکی کۆمونیست مافی ئەوەی هەیە سیاسەتی خۆی سەربەخۆ دیاری بکاو نەزەری خۆی لەسەر گیروگرفتەکانی جیهان و ولاتی خۆی دەربڕیّ، بەتایبەتی حیزبە کۆمونیستەکانی ئورووپای ڕۆژئاوا، وەک حیزبی کۆمونیستی ئیتالیاو فەڕانسەو ئیسپانیا کە لەسەر زۆر گیروگرفت لەگەڵ ولاتانی سۆسیالیستی و یەکیەتی سۆویەتی نەزەری جیایان هەیە و ئەم نەزەرەیان لە چاپەمەنیەکانی خۆیاندا بلاودەکەنەوە.

جا ئەگەر حیزبێکی کۆمونیست مافی ئەوەی هەبیّ کە نەزەری لەگەڵ حیزبی کۆمونیستی یەکیەتی سۆویەتی لەسەر هەموو شتێک یەک نەبیّ، دیارە ئێمە کە حیزبێکی دێموکراتی-میللین، ئەو مافەمان بەتەواوی هەیە و دەتوانین

لەسەر دامەزراندنی سۆسیالیزم و لەسەر سیاسەتی جیهانی، نەزەری تایبەتی خۆمان هەبێ.

ئاشکرایە کە یەکیەتی سۆویەتی، سیاسەتی دەرەوەی خۆی هەیە و لەسەری دەڕوا، بەڵام ئایا ڕێبازی ئەو سیاسەتە هەموو کاتێک لەگەڵ بیروڕای زۆربەی کۆمەڵانی خەلکی ئێران یەک دەگرنەوە؟ بۆ نموونە: ئێستا هەموو کەس دەزانێ کە یەکیەتی سۆویەتی، بێجگە لە کامیۆن و ماشێن و کەلوپەلی دیکە، چەکی وەک "ئار-پی-جی" و "کاتیۆشا" و زۆر چەک و تەقەمەنی دیکەی بە ڕژێمی شا فرۆشتبوو. ئەگەر ڕژێمی شا، کە ڕژێمێکی سەرەڕۆ و پۆلیسی بوو، ئەم چەکانەی لەنێو وڵات دا بەکارهێنابا، ئەوە دژی ئازادی و داخوازە ڕەواکانی گەلانی ئێران بوو، ئەگەر لە دەرەوەی ئێرانیش بەکاری هێنابا. لەبەر ئەوە کە ڕژێمێکی سەر بە ئیمپریالیزم بوو، ببووە ژاندارمی ناوچەی ڕۆژهەلاتی نێوەڕاست، ئەوە دیسان دژی ئازادی و ئازدیخوازی گەلانی ناوچەبوو (هەر وەکوو شا، ئەو چەکانەی لە "زووفار" بەکارهێنا). جا ئایا ئێمە وەک ئێرانیەکی ئازادیخواز، حەقمان نەبوو کە بڵێین فرشتنی ئەو چەکانە بە ڕژێمی شا، دژی قازانجی گەلانی ئێران بوو؟

ئەرکی سەرشانی ئێمە ئەوەیەکە لە پێشدا لە قازانجی گەلی خۆمان دیفاع بکەین. هەروەها کە یەکیەتی سۆویەتیش لە پێشدا دیفاع لە قازانجی گەلەکەی دەکا. ئێمە لە یەکیەتی سۆویەتی چاوەڕوانی ئەوە ناکەین کە ئەو کارەی ئێمە دەبێ بۆ خۆمان بیکەین، بۆمان ئەنجام بدا...

بەداخەوە لە ڕابردوودا، زۆر لە تێکۆشەرانی کوردستان ئەو چاوەڕوانیەیان هەبووەو وا فێرکرابوون کە سۆویەتەکان دەبێ بێن و ئازادمان کەن. ئێستا حیزبی ئێمە ئەو ڕاستیەی بۆ ئەندامانی خۆی و گەلی کورد و گەلانی دیکەی ئێران ڕوون کردۆتەوە کە ئێمە خۆمان دەبێ وڵاتەکەمان ئازادبکەین. نابێ چاوەڕوانی ئەوە بین کە یەکیەتی سۆویەتی یا هەر کەس و هەر جێگایەکی دیکە لە دەرەوەدا بێ و دێموکراسی و خودموختاریمان بۆ وەربگرێ. نابێ پێمان وابێ کە یەکیەتی سۆویەتی هەرچی ئێمە پێمان کوت بە قسەمان بکا، لە

بەرامبەریشدا هیچ دۆستێکیش نابێ چاوەڕوانی ئەوەبێ کە هەرچی ئەو کوتی، ئێمە بەقسەی بکەین.
با سیاسەتی دەرەوەی یەکیەتی سۆویەتی سەبارەت بە ئێرانی "خومەینی" بخەینە بەرچاو: بەگشتی لە ڕوانگەی سۆویەتیەکانەوە لە ماوەی چوار ساڵی پاش سەرکەوتنی شۆڕش سیاسەتیان بەرامبەر بە ڕژێمی خومەینی سیاسەتێکی ڕاست و ئوسوولی بوو، بەڵام لە ڕوانگەی ئێمەوە کە دژی ڕژێمی خومەینی خەبات دەکەین، هەر سیاسەتێک پشتیوانی لەم ڕژێمە بکا، نادروست و ناخۆش و غەیرە ئوسوولی بوو.
دەلیلی سۆویەتیەکان بۆ ئەو سیاسەتە چیە؟ ئەوان دەڵێن کە ڕژێمی شا، ڕژێمێک بوو دژی سۆویەتی و سەر بە ئەمریکا، ڕژێمی خومەینیش، ڕاستە کە دژی سۆویەتی بوو، بەڵام هەر لەو کاتەدا دژی ئەمریکاش بوو(یان لانی کەم وەک شا سەر بە ئەمریکا نەبوو)، کەوابوو پلەیەک لە ڕژێمی شا باشترەو بۆ یەکیەتی سۆویەتی زۆر جێگای پەسندە.
لەباری سیاسەتی نێونەتەوەیی‌یەوە، ڕەنگ بێ ئەم سیاسەتە ڕاست بێ، بەڵام ئایا بۆ ئێمەش مەسەلەکە هەر ئاوا چاو لێ دەکرێ؟ بۆ گەلی کورد کە ماوەی چەند ساڵە خەریکی خەباتێکی توندو دوورو درێژ بە دژی ڕژێمی خومەینیەو، هەموو ڕۆژێک چەندین شەهید لەم ڕێگایەدا دەدا، ئایا سیاسەتی پشتیوانی لەو ڕژێمە جێگای پەسندە؟ ئاشکرایە کە نا!.
کەوابوو، نە یەکیەتی سۆویەتی دەتوانین لە جێگای خۆمان دابنێین و داوای لێ بکەین هەڵوێستی وەک ئێمە بێ و نە خۆمان دەتوانین لە جێگای یەکیەتی سۆویەتی دابنێین و سیاسەتمان وەک ئەو بێ....
هەروەها با ئەوەش ڕابگەیەنین کە ئێمە نەک تەنیا دژی پەرە ئەستاندنی پێوەندی بازرگانی و فەرهەنگی ئێران لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی و وڵاتانی سۆسیالیستی دیکە نین بەڵکوو پێمان وایە هەر ڕژێمێک لە ئێراندا لەسەر کاربێ، دەبێ ئەو پێوەندیانە بەتایبەتی لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی کە وڵاتی گەورەی دراوسێی ئێرانە پەرەپێبدا. ئێران وەک وڵاتێکی کشتوکاڵی، دەتوانێ

زۆر کەرەستەی خاو بە یەکیەتی سۆویەتی بفرۆشێ و زۆر شتومەکی سەنعەتی لێ بکرێ. هەروەها ئێران دەتوانێ لە رێگای ترانزیتی یەکیەتی سۆویەتی کەلک وەربگرێ و شتومەکی خۆی زۆر هەرزانتر بە ئورووپا بگەیەنێ و لە ئورووپاوە بۆ ئێران بێنێ. گازی سووتاندنیش هەروەها. ئەو کەسانەی پێیان وایە ناردنی تیمی فوتبال لە یەکیەتی سۆویەتەوە بۆ ئێران، یان بەشداربوون لە موسابەقەی شەترەنج لەگەڵ تیمی ئێران، یارمەتی بە رژێمی شا بووە، بەهەڵە دەچن و لە پێوەندیەکانی نێونەتەوەیی باش حاڵی نەبوون.

کەوابوو، دووپاتی دەکەینەوە کە ئێمە دژی پێوەندی ئابووری و فەرهەنگی وڵاتەکانی سۆسیالیستی لەگەڵ رژێمی خومەینی نین، بەڵام پشتیوانی سیاسیمان لەو رژێمە پێ ناخۆشە، هەروەک لە زەمانی شاشدا ئەو پێشوازیە بێ وێنانەی کە لە وڵاتانی سۆسیالیستی لە شا دەکرا، بۆ ئێمە زۆر جێگای نارەحەتی بوون و نەمان دەتوانی خۆمان رازی بکەین کە وڵاتێکی وەک روومانی، دوکتۆرای زانستەکانی کۆمەڵایەتی (علوم اجتماعی) بە حەمە رەزا شا بدا لە حاڵێکدا دەزانین کە بناغەی هەموو زانستەکانی کۆمەڵایەتی لە وڵاتانی سۆسیالیستیدا: مارکسیزم-لینینزمە!

ئێستا بە لەبەرچاوگرتنی هەمووی ئەوانەی کە کوترا، حیزبی ئێمە دەبێ پێوەندی لەگەڵ وڵاتانی سۆسیالیستی چۆن بێ؟

وەڵام ئەوەیە کە ئەو پێوەندییە دەبێ "دۆستانە" بێ. واتە نە دوژمنانە وەک هێندێک دەستەو تاقم کە یەکیەتی سۆویەتی بە سۆسیال ئیمپریالیست یان ئیمپریالیستی تەواو دادەنێن و نە پێرەوی بێ ئەم لاو ئەولا وەک حیزبی توودە کە هەرچی لە یەکیەتی سۆویەتیدا رویدا و هەر سیاسەتێک لەلایەن حکوومەتی سۆویەتی بەرێوە بچێ، فەوری قبوڵی دەکەن و تەپڵی بۆ هەڵدەگرن!

دۆستایەتی لە روانگەی ئێمەوە ئەوە نیە کە هەرچی دۆستەکەمان کوتی، بڵێین: "بەچاوان!". دیارە ئێمە ئەگەر نەزەری جیاوازیشمان لەگەڵ سۆویەت

هەبێ، هەرگیز دوژمنایەتی ئەو وڵاتە ناکەین. بەڵام مافی ڕەخنەگرتن بۆ خۆمان هەر ڕادەگرین. ئایا هەرچی حیزبی دێموکرات دەیکا، بۆ حیزبی کۆمونیستی یەکیەتی سۆویەتی جێگای پەسندە، هەتا ئێمەش هەرچی دەوڵەتی سۆویەتی کوتی، قبوڵی بکەین؟

هەموو کەس دەزانێ کە یەکیەتی سۆویەتی دەوڵەتێکی زۆر گەورەو بە نفووزە، ئێمەش حیزبێکی بچوکی نەتەوەیەکی بچووکین. بەڵام ئایا ئەوە دەبێتە هۆی ئەوە کە ئێمە پێوەندیمان لەسەر ئەوە دابنێین کە هەرچی ڕادیۆ مۆسکۆ کوتی، ئێمە بڵێین: باشە؟! ئەگەر حیزب و ڕێکخراوەی ئەوتۆ هەن (بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتدا) وەک حیزبی توودەی ئێران، کە هێشتا هەر پێیان وایە هەرچی ڕادیۆ مۆسکۆ بڵێ، ئەوانیش دەبێ فەوری دووپاتی بکەنەوە، ئەوە نیشانەی کزی و لاوازی و سەربەخۆنەبوونی ئەو حیزبانەیە.

نابێ لەبیرمان بچێ کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، خاوەنی سەرمایەیەکی گەورەیە، ئەویش هەر ئەو سیاسەتە سەربەخۆیەیە کە گرتویەتە پێش، یەکێک لە ڕەمزەکانی سەرکەوتنی ئێمە هەتا ئێستا، هەر ئەم سیاسەتە سەربەخۆیە بووە. ئەو سیاسەتە چەوت بووبێ و ڕاست بووبێ، دەسکردی خۆمان بووە. چونکە پێمان وایە هیچ کەس بە ئەندازەی خۆمان لە واقعییاتی کۆمەڵی کوردستان شارەزا نیەو هەر بۆیە هیچ کەس لێوەشاوەیی بڕیاردانی لە جیاتی ئێمە نیە. هیچ ئۆرگانێک چ هی وڵاتێکی تایبەتی و چ نێونەتەوەیی، حەقی ئەوەی نیە کە لەبارەی ئێمەدا بەبێ ئێمە بڕیاربدا، هەر وەک ئێمەش ئەو حەقە بە خۆمان نادەین کە لەسەر وڵاتێکی دیکە بڕیار بدەین. نابێ قازانجی هیچ وڵاتێک و هیچ حیزبێکی دیکە، بۆ ئێمە ببێتە مەعیار. تەنیا مەعیار بۆ ئێمە دەبێ قازانجی گەلانی ئێران و گەلی کورد بێ و بەس بەهیچ کەسیش لە خودی گەلانی ئێران و گەلی کورد باشتر ناتوانێ ئەم قازانجە دیاری بکا...

مەسەلەیەکی دیکە کە دەبێ ڕوون ببێتەوە، ئەوەیە کە ئێمە وەک حیزبی دێموکرات نابێ خۆمان لەگەڵ ناکۆکیەکان و گیروگرفتەکانی نێوخۆی وڵاتانی سۆسیالیستی تێکەڵ بکەین و بۆ نموونە: بە ڕەسمی لە بەرامبەر چین دا

لایەنگری لە یەکیەتی سۆویەتی بکەین، یان "ئالبانی" بۆ خۆمان بکەینە نموونە و شتی وا... بەلام ئەگەر جارجار هاوڕێیەکی ئێمە لە هێندێک شتی سیاسەتی دەرەوەی یەکیەتی سۆویەتی ڕەخنەیەکی گرت یان هێندێک باری ئەو سۆسیالیزمەی کە ئێستا لەوێدا هەیە بەدڵ نەبوو، ئەوە نابێ بەمانای "ئانتی سۆویەتیزم" (دژی سۆویەتی بوون) یان "ئانتی کومونیزم" (دژی کومونیزم بوون) بگیرێ. ئەو دوو شتە لە مێژە لە حیزبی ئێمەدا مەحکووم کراوە. هەروەها ئەگەر کەسێکیش لەنێو حیزب دا لە هێندێک باری سیاسەتی سۆویەتی دیفاعی کرد، نابێ بەوە تاوانبار بکرێ کە توودەیی و لادەر لە خەتی حیزبی ئێمە. ئەم جۆرە مۆر پێوەنان و بوختان بۆ هەلبەستنانە، شێوەیەکە کە بەداخەوە لە لایەن حیزبی توودەوە بۆتە باو!

زۆربەی ئەو نەزەرە نادروستانە کە بەتایبەتی دەرخواردی لاوان دراون و لە هێندێک لەو لاوانەدا بە داخەوە ئالۆزی فیکریان پێکهێناوە، هی بەڕێوەبەرایەتی حیزبی توودەن. ئەدەبیاتێکی سیاسی لاڕێ کە لە مێشکی بەڕێوەبەرانی حیزبی توودە هاتۆتەدەرو هەموو نیشاندەری "ماکیاڤیلیزم" و "ئۆپۆرتۆنیزم" و هەڵ پەرستی‌یە، بەداخەوە لەبەر ئەوەکە لە ئێراندا دەست پێ ڕاگەیشتن بە ئەدەبیاتی ڕەسەنی سیاسی دیکە زۆر زەحمەتە، لەسەر بیروباوەڕی یەک نەسلی تەواو لە لاوانی ئێران کاریگەربوە.

بۆ ئەوەی ئەم بیروباوەڕە ئۆپۆرتۆنیستی‌یە خاشەبڕ بکرێ لەلایەک ئێمە دەبێ لەم بارەوە ئەرکی خۆمان بەجێ بگەیەنین و لەلایەکی دیکەش دەبێ هاوڕێیانمان حالی بکەین کە ئەگەر دەیانهەوێ لەگەل مارکسیزمی ڕاستەقینە ئاشنابن، دەبێ فێربن کە حیسابی کتێب و نووسراوەکانی ئەسلی خودی "مارکس" و "ئێنگلس" و "لێنین" لە بیروباوەڕی چەوتی بەڕێوەبەرانی حیزبی تودەو هێندێک دەستەو تاقمی بچوکی سەرلێشێواو جیابکەنەوە. ئەگەر کەسێک بیروبڕوای عیلمی هەبێ، دەزانێ کە تێئۆری عیلمی هیچ کات لەیەک جێگا ڕاناوەستێ و ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ پەرەدەستێنێ. دانەرانی مارکسیزمیش، قەت لەو بڕوایەدا نەبوون کە ئەوەی ئەوان دایان ناوە وەک ئایەتی قورئان

وایە و نابێ دەستی لێ بدرێ!. ئەوان بە ئاشکرا کوتوویانە کە مارکسیزم تەنیا ڕێنوێنی بۆ کردەوەیە، بە دایمیش لە گەشەکردن دایە.
فەرقی ئێمە لەگەڵ زۆربەی ئەو دەستەو تاقمانە ئەوەیە کە، ئەوان هەوڵ دەدەن واقعییاتی وڵاتەکەمان لەگەڵ تیئۆریەکەیان ڕێک بخەن و ئێمە بە پێچەوانە دەمانهەوێ بە کەلک وەرگرتن لە تیئۆری و ئەزموونی شۆڕشگێڕانەی وڵاتەکانی دیکەو دەرسەکانی جووڵانەوەی مێژووی گەلی کورد، تیئۆری‌یەکە بە جۆرێک ڕێکوپێک بکەین کە وەڵامدەری واقعییەتی هەڵقولاو لە وڵاتەکەمان و گەلەکەمان دابێ. لەم ڕێگایەدا لەبەر چەسپ لێدانیش نابێ بترسین. حیزبی ئێمە تا ئێستا نیشانی داوە کە بەر چەسپ لێدان و بوختان بۆ هەڵبەستن لە سەر سیاسەت و ڕێ و شوێنەکەی ئەسەر ناکا و لە داهاتووش دا دەبێ هەر بەو سیاسەتە درێژەبدا... بەکورتی: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لایەنگری زۆر شێلگیری سۆسیالیزمەو بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم خەبات دەکا، بەڵام:
یەکەم-دامەزراندنی سۆسیالیزم ئێستا بۆ ئێمە ئەرکی ڕۆژ نیە.
دووهەم-ئەو سۆسیالیزمەی ئێمە دەمانهەوێ دای بمەزرێنین، سۆسیالیزمێکە کە لەگەڵ هەلومەرجی تایبەتی وڵاتەکەمان ڕێک دەکەوێ. ئەگەر غەیری ئەوەبێ، سۆسیالیزمێکی دەسکرد و واریداتی دەبێ، خەللاق نابێ و لەوانەیە جێگای پەسندی کۆمەڵی کوردەواری نەبێ.
سێهەم-پێوەندی ئێمە لەگەڵ وڵاتانی سۆسیالیستی، پێوەندیەکی دۆستانەیە. "دۆستانە" بە مانای: نە دوژمنایەتی و نە پێڕەوی کردنی بێ ئەم لاو ئەو لا. ئێمە سیاسەتی خۆمان، بۆ خۆمان دیاری دەکەین، چونکە حیزبێکی سەربەخۆین، چ چوک و چ گەورە، چ بێ هێزبین و چ بەهێز، سیاسەتی سەربەخۆی خۆمان ناگۆڕین.
ئێمە نابێ لەوەدا شکمان هەبێ کە وڵاتانی سۆسیالیستی لە ئەسڵ دا پشتیوانی ئێمەن و هەر دەبێ پشتیوانی ئێمە بن، چونکە ئێمە لە مافی ئینسانی و نەتەوەیی خۆمان دیفاع دەکەین. ئەگەر ئیمڕۆ ئەم پشتیوانیە زۆر بەرچاو نیە،

بێگومان لەدوا ڕۆژدا دەبێتە پشتیوانیەکی زۆر کاریگەر. چونکە بەڕاستی لە ڕۆژهەلاتی نێوەڕاستدا یەک هێزی شۆڕشگێڕ هەیە کە تا ئێستا پشتیوانیەکی ئەوتۆی لێ نەکراوەو ئەویش، جوولانەوەی نەتەوەی کورد بەگشتی و جوولانەوەی میللی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەتایبەتیە. ئەم ڕاستیە بەداخەوە هێشتا بەتەواوی دەرنەکەوتوە، بەلام بێگومان لە داهاتوودا دەردەکەوێ و سەرنجی هەموو ئازادیخوازانی جیهان بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ و لە سیاسەتی ڕۆژهەلاتی نێوەڕاستدا شوێنێکی ئەساسی دادەنێ.

ئێمە لە خەباتی درێژخایەنی نەتەوەکەمان دا، یەکیەتی سۆویەتی بە دۆست و هاوپەیمانی ستراتیژیکی خۆمان دەزانین و هەر لەسەر ئەو ڕێبازە دەڕۆین. تەنانەت ئەگەر حیزبێکی ناسیۆنالیستی تەواویش بوینایە (کە نین!)، لە وەزعی "ژیئۆپۆلیتیکی" (جوگرافیایی-سیاسی) ولاتی ئێمەدا، هەر دەبوا دۆستایەتیمان لەگەل یەکیەتی سۆویەتی وەک ئەسلێک لەبەر چاو بێ.

کەوابوو، ئێمە ئێستا دەبێ خەتی سیاسی و دروستی خۆمان کە خەبات لە ڕێگای وەدەست هێنانی دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستانی ئێرانە، درێژە بدەین و ئەو نفووزەی ئێستا لە ئێراندا بە دەستمان هێناوە زیاتر بکەین، ئەو کاتە دلنیاین نەک هەر ولاتانی سۆسیالیستی، بەلکوو هەموو ڕێکخراوە پێشکەوتوەکانی جیهان و هەموو ئازادیخوازانی ولاتانی دیکە، بەشێلگیری پشتیوانمان لێ دەکەن.

شی کردنەوەیەکی "کورتەباس"

زەروورەتی باسکردن لەسەر "کورتەباس" لەوەڕا هاتووە کە پاش کۆنگرەی شەشەم بۆمان دەرکەوت کە "کورتەباس" بۆتە بەشێکی گرنگ لە ڕێبازی حیزبەکەمان و بە تایبەتی ئەوە کە پەیوەندی بە سۆسیالیزمی دێموکراتیکەوە هەیە بۆتە بەندێک لە بەرنامەی حیزب، وەزعی پاش کۆنگرە ئەو زەروورەتەی پێکهێناوە کە ئەم ڕێبازە بە شێوەیەکی دێموکراتیک و ئوسولی بچێتە نێو بەدەنەی حیزب و کادرەکانی حیزبی و هێزی پێشمەرگەو ئەندامانی حیزب و دیارە کۆمەلانی خەلکیش. پاش کۆنگرە دەرکەوت کە ڕاستە کۆنگرە کورتە باسی پەسندکردووە، ڕاستە کە بەرنامەکە تەقریبەن بە تێکڕایی دەنگ پەسندکراوە، بەلام جارێ بەو شێوەیە کە پێویستە بەدەنەی حیزب لەو ڕێبازە تازەیە حالی نەبووە. بۆیە پێویستە جارێکی دیکە بە شێوەیەکی ڕێک و پێکترو دوورودرێژتر هەموو ئەو گیروگرفتانە هەم لە کۆمیتەی ناوەندیدا باس بکرێن و هەم بچنە نێو ڕیزەکانی حیزب و بۆ ئەوە ئەم ڕێبازە ڕاست و دروستە، پەسندکراوە لەلایەن ئەندامان و کادرەکان و پێشمەرگەکانەوەو هەروەها لەلایەن کۆمەلانی خەلکیشەوە هەزم بکرێ. چونکە ئەوەی کە ئێمە لە بەرنامەکەمان دا هێناومانە تەنیا بۆ حیزب نیە. ئێمە دەلێین دەمانەوێ کۆمەلێکی دێموکراتیکی سۆسیالیستی دروست بکەین. کەوابوو هێنانە دیی ئەم مەبەستە پێوەندیی بە کۆمەلی کوردەواری و هەموو خەلکی کوردستانەوە هەیە لە پاشان باسی ئەوەش دەکەین کە مەربوت بە هەموو گەلانی ئێرانیش دەبێ.

هۆیەکی دیکە کە زەروورەتی ئەو باسەی هێناوەتە گۆڕێ مەسەلەی سنووردانان بۆ ئەوەیە کێ دێموکراتە کێ دێموکرات نیە. "کورتەباس" ئەو قازانجەی هەبوو کە بۆتە هۆی باسێکی پان و بەرین لە نێو حیزبی ئێمەدا. بەتایبەتی پێویستیی ئەوەی پێکهێناوە کە حیزبی ئێمە مەرزبەندییەکی لەگەل

هەموو ڕێکخراوەکانی دیکە هەبێ و ئەندامی حیزبی دێموکرات بە بیروباوەڕی بناسرێ.

ئێمە دەبێ نیشان بدەین کە لەو کەسانە دوورین کە بۆچوونیان نیسبەت بە سۆسیالیزم لە ڕووی هێندێ ئەسڵی وشک و دوگمەوەیە. دەبێ نیشان بدەین کە سۆسیالیزم ئەوە نیە کە هێندی دوگمی لە پێشدا ئامادە کراو بێنین و لە کۆمەڵ دا تەتبیق بکەین. ئێمە لایەنگری ئەو خەتە نین. هەروەها ئێمە لەگەڵ ئەو خەتەش نین کە ئەوەی لە چەرخی بیستەم دا بۆ سۆسیالیزم کراوە هیچ بایی بۆ دانانێ و ئەو سۆسیالیزمەی کە لە هێندێ وڵات هاتۆتە دی بە سۆسیالیزم نازانێ و نەفیی تەواوی ئەو سۆسیالیزمە دەکا کە مەوجوودە. ئێمە نەزەرمان ئەوەیە سۆسیالیزم هەیەو مەوجوودەو پیادەکراوە، بەڵام ئێمە دەبێ لەو سۆسیالیزمەو لە تاقیکردنەوەکانی چ موسبەت بێ چ مەنفی دەرس وەرگرین و سۆسیالیزمێک پیادە بکەین کە لەگەڵ هەلومەرجی وڵاتەکەمان ڕێک کەوێ و بەتایبەتی هەروەها کە لە پاشان بە تەفسیل باسی دەکەین سۆسیالیزمێک پیادە بکەین کە نەفیی دێموکراسی نەکاو ئازادیيە دێموکراتیيەکان تێیدا پەرە بستێنن نەک هەر ئەو ئازادییانە کە ئێستا لە هێندێ وڵاتی ڕۆژئاوادا هەن، بەڵکوو دەبێ لەوەش زیاتر پەرە بە هەموو ئازادیيە دێموکراتیيەکان بدا.

لە کۆنگرەی چوارەم دا پەسند کرا کە ئەندامی حیزبی دێموکرات دەبێ سیمای دێموکراتی هەبێ. زۆر جار لە باسەکانی ئێمەدا هاوڕێیان ئیشارەیان بەوە کردوە کە سنوورێک نیە و جاری وا هەیە ئەندامی حیزبی دێموکرات لە باری بیروباوەڕەوە بە تەواوی موشەخەس نەکراوە کە ئامانجی چیەو بۆچی تێدەکۆشێ. ڕاستە حیزبی ئێمە بەرنامەی هەیەو ئەگەر لە خۆبایی بوون نەبێ دەتوانین بڵێین کە بەرنامەی حیزبی ئێمە ڕێک و پێکترین و باشترین بەرنامەیە نەک هەر لە چوارچێوەی کوردستانی ئێران بەڵکوو لە سەرانسەری ئێرانیش دا.

بەلام لەگەڵ ئەوەدا، ئەم بەرنامەیە جارێ بەو شێوەیە کە پێویستە هەزم نەکراوە، نەچۆتە نێو کۆمەلانی خەلک و تەنانەت بە تەواوی نەچۆتە نێو ئەندامانی حیزبیش. یەکێک لە نیشانەکانی سیمای ئینسانێکی دێموکرات، ئەندامێکی حیزبی دێموکرات ئەوەیە کە لە "کورتەباس" دا هاتووە سنوور دادەنێ لە بەینی حیزبی ئێمەو لە بەینی زۆر لە هێزەکانی دیکەدا چ لەباری بۆچوونمان نیسبەت بە دروست کردنی سۆسیالیزم و بۆ پێکهێنانی ئەو کۆمەڵە کە لە ولاتەکەمان دا دەبێ پێک بێ و چ لەباری پێوەندیمان لەگەڵ هێزەکانی دەرەوەو بەتایبەتی هێزەکانی سۆسیالیستی و ولاتەکانی سۆسیالیستیدا.

کورتەباسمان کە ئامادە کردو لە کۆمیتەی ناوەندیدا باسمان لەسەر کردو لە پاشان بلاومان کردەوە هەر لە سەرتاوە هێندێ کۆسپی هاتە سەر رێ. پێمان خۆشە ئەو کۆسپانە باس بکرێن. یەکەم ئەوە بوو کە ئەو فیکرە فیکرێکی تازە بوو. لە ئێران دا سیستمێکی فیکری تایبەتی لەلایەن حیزبی توودەو هێندێ رێکخراوی دیکەوە تەحویلی لاوان درابوو واش نیشان درابوو کە هەر دەرچوونێک لە چوارچێوەی ئەو سیستەمە فیکری‌یە دژی سۆسیالیستی‌یە. بەلام ئەو سیستەمە فیکری‌یە وشک و دوگماتیکە، سیستمێکی فیکریی ئەوتۆیە کە رێگای فیکرکردنەوەی خەللاق بە هیچ کەس نادا. کە سیستەمەکەت قبوول کرد دەبێ بێ ئەم لاو ئەولا پەیرەویی لێ بکەی. "کورتەباس" بەڕاستی لەو بارەشەوە تازە بوو کە گیروگرفتەکانی دروست کردنی سۆسیالیزم و گیروگرفتەکانی ئێستای ولاتەکانی سۆسیالیستی بۆ یەکەم جار بە شێوەیەکی واقع بینانە باس دەکا، نە لە ڕوانگەی ئەوانەوە کە هەرچی لەو ولاتانە کراوە دەبێ بێ ئەم لاو ئەولا قبووڵ بکرێ، نە لە ڕوانگەی ئەوانەشەوە کە دەڵێن هەرچی لەو ولاتانە کراوە خراپەو هیچ نرخێکی بۆ دوارۆژ نیە. کورتە باس بە شێوەیەکی واقع بینانە هەم دەسکەوتەکانی سۆسیالیزم لەو ولاتانەدا باس دەکاو هەم بارە مەنفی‌یەکانی. باسی هێندێ دیاردە دەکا کە لەگەڵ سۆسیالیزم ناتەباییان هەیە بەلام ئێستا بوون بە زەمیمەی سۆسیالیزمی

مەوجوود و لەو بارەوە کورتەباس شتی تازەی تێدایەو دەبێ بکوترێ ئازایەتی‌یە کە بەم شێوەیە بۆ یەکەم جار لە وڵاتی ئێمەدا باسی سۆسیالیزم دەکرێ. بەڵام لە بارێکی دیکەوە کورتەباس هیچی تازەی تێدا نیە ئەوەی لەو کورتەباسەدا لەسەر دێموکراسی هاتووە بۆ حیزبی دێموکرات تازە نیە. چونکە حیزبی دێموکرات بە تیئۆری و بە کردەوەش لەو چەند ساڵەدا نیشانی داوە کە دێموکراتە. ئیمانێکی قووڵی بە دێموکراسی هەیە. ئایا حیزبێک کە ئەو ئیمانە قووڵەی بە دێموکراسی هەبێ و شیعاری ستراتیژیشی بریتی بێ لە دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستان، حیزبێکی ئەوتۆ لە دوارۆژدا کە دەیەوێ کۆمەڵێکی باشتر دروست بکا دەتوانێ واز لە دێموکراسی بێنێ؟ بۆیە شێلگیر بوون لەسەر دێموکراسی، تاسەر بردنی دێموکراسی، دابین کردنی لە کۆمەڵی سۆسیالیستیشدا ئەرکی مێژوویی حیزبی دێموکراتە. ئەمە تازە نیە، ئەمە تەنیا درێژەپێدانی ئەو سیاسەتەیە کە حیزبی دێموکرات هەر ئێستاش بەڕێوەی دەبا. درێژەپێدانی ڕێبازی دێموکراتی تا گەیشتن بە سۆسیالیزم و دروست کردنی کۆمەڵی سۆسیالیستی‌یە.

کەوابوو هەڵوێستی حیزبی ئێمە نیسبەت بە وڵاتەکانی سۆسیالیستی نە دژایەتی و نە پەیڕەوی کردنی بێ ئەم لاو ئەولایە، بەڵکوو هەڵوێستێکی دۆستانەو هەر لەو کاتەشدا ڕەخنەگرانەیە. حیزبی ئێمە بە چاوێکی ڕەخنەگرانە تەماشای سۆسیالیزمی مەوجوود دەکا. لە هەموو بارە موسبەتەکانی کەڵک وەردەگرێ و هەموو بارە مەنفییەکانیشی وەلا دەنێ. دیارە هەر تیئوری یا نەزەرێکی تازە کە بێتە مەیدانێ وا بە هاسانی هەزم ناکرێ. فیکرەکە تا ڕادەیەک تازە بوو لەبەر ئەوەش زوو وەرنەگیرا. بەڵام با ڕەخنەیەکیش لە خۆمان بگرین ئەگەر ئەو "کورتەباسە" لە وڵاتێکی ئورووپای ڕۆژئاوا یان لەوەش زیاتر لە وڵاتێکی سۆسیالیستی نووسراباو لە دەرەوەڕا بۆ ئێمە هاتبا ڕەنگ بوو باشتر وەربگیرێ تا ئەوە کە ئێمە بۆ خۆمان وەک کورد نووسیومانە. چونکە بەداخەوە یەکێک لە شوێنەوارە ناخۆشەکانی

مێژووی نەتەوەکەمان ئەوەیە کە شتێک هی خۆمان بێ بە چووکی دادەنێین و بە گرنگی نازانین. بەداخەوە خۆچووک بینی تا ڕادەی بێگانە پتر لە خۆماڵی خۆشویستن لەنێو کوردەواریدا باوە. لەوانەیە ئەگەر "کورتەباس" لەلایەن هێزێکی دیکە تەنانەت وەک حیزبی توودەشەوە نووسرابا کە هەموومان دەزانین لەلای کۆمەڵانی خەڵک چەند ناخۆشەویستە، ڕەنگ بوو باشتر وەربگیرێ. چونکو کورد بەداخەوە بڕوای بە خۆی هێشتا هەر کەمە. هەتا ئێستا بەتەواوی فێری ئەو بڕوا بەخۆکردنە نەبووە. تەکیە کردن لەسەر هێزی خۆمان لەسەر فیکری خۆمان تازەیەو چونکە تازەیە وەرگرتن و هەزم کردنی هاسان نیە.

کۆسپی دووهەم لەسەر ڕێگای ئەو کورتە باسە بڵاوبوونەوەی بیروباوەڕێکی چەوتە لەسەر سۆسیالیزم لە ئێران دا. ساڵەهای ساڵە ئەدەبیاتی سۆسیالیستی لە ئێراندا ئەگەر موبالەغە نەبێ سەدی نەوەدی هی بەڕێوەبەرانی حیزبی توودەیە کە پڕە لە بیروباوەڕی ناڕاست و چەوت. دەرهێنانی ئەو ئەدەبیاتە چەوتە لە مێشکی لاوان کە هێندێ لە ئەندامانی حیزبی خۆشمان لەگەڵن و ئەوانیش بیروباوەڕی سۆسیالیستی‌یان هەر لە ڕێگای ئەدەبیاتی توودەیی‌یەوە وەرگرتووە کارێکی زۆری دەوێ. دەرهێنانی هێندێ بیروباوەڕ کە وەک شتێکی سابیت و ئیدەیەکی فیکس لە مێشکیان دا جێگیر بوەو دانانی بیروباوەڕێکی تازە لە جێگایدا کارێکی وا هاسان نیە. ئەوەش یەکێک لە کۆسپەکانە کە تەنیا ناگەڕێتەوە سەر کوردستان بەڵکوو دەگەڕێتەوە سەر هەموو ئێران. لەنێو ڕێکخراوەکانی لایەنگری سۆسیالیزم لە سەرانسەری ئێراندا ئەو فیکرە کە لە "کورتەباس" دا هاتووە تازەیە و بۆ ئەوەی کە فیکرێکی تازە جێگیر بێ هیچ ڕێگای دیکەی نیە. دەبێ فیکرە کۆنەکە وەدەربنێی و چونکە ساڵەهای ساڵە فیکرە کۆنەکە جێگیر بووە، وەدەرنانی بەو هاسان نیە.

کۆسپی سێهەم دەگەڕێتەوە سەر حیزبی خۆمان. لە حیزبی ئێمەدا لەگەڵ ئەوە کە لەمێژە لەباری تەشکیلاتی و سیاسی‌یەوە خۆمان لەژێر نفووزی

حیزبی توودە ڕزگار کردوەو لەگەڵ ئەوەی کە لە باری فکرییشەوە دژی بیروباوەڕی چەوتی حیزبی توودەو تاقمی حەوت کەسی کە خەیانەتیان بە حیزب کرد خەباتمان کردوە، دیسانیش پاشماوەی شێوە فیکرکردنەوەیەکی توودەئیستی لە حیزبی ئێمەدا هەر هەیە.

ئەمە خۆی لە کۆسپی دووهەم ڕا سەرچاوە دەگرێ. بێجگە لەوە بە داخەوە دەرکەوت کە هێندێک لەو کەسانە کە لەنێو حیزبی ئێمەدا بیروباوەڕی توودەئیستی بڵاودەکەنەوە، وەک فراکسیۆنێک ڕێکخرابوون و پێکەوە دەیان ویست ئەو توودەئیزمە بەهێزتریش بکەن. ئەم وەزعە بەردەوام بوو و ئەم کۆسپانە لەنێو ڕیزەکانی حیزبدا لەسەر ڕێگای کورتەباس هەبوون تا کۆنگرەی شەشەمی حیزب پێکهات. لە کۆنگرەی شەشەم دا "کورتەباس" دانرابوو کە بەتایبەتی باسی لەسەر بکرێ. جارێک زیاتر لە ساڵێک لەمەوبەر لە کۆمیتەی ناوەندی پێشوودا بە شێوەی ئەمجارە باسکرا. هاوڕێیان نەزەریان لەسەردا. بەڵام هەتا بە نموونە یەک نەفەریش نەزەری موخالیفی نەبوو. پاش ئەوە "کورتەباس" زەبتکراو پیادەکراو هاتە سەر کاغەزو بڵاوبۆوە. جارێکی دیکە کە کۆمیتەی ناوەندی کۆبۆوە "کورتەباس" بە نووسراوە درا بە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی کە موتالەی بکەن و نەزەری خۆیانی لەسەر بدەن. ئایا موتالەعەیان کردوە یان نەیان کرد هەر چۆنێک بێ ئەو باسەی لەسەری کرا لەبارەی یەک دوو مەسەلەی چووک نەبێ هیچ چەشنە موخالەفەتێک لەگەڵ "کورتەباس" نەکراو کۆمیتەی ناوەندی "کورتەباس" ی پەسند کرد. بۆیە کارێکی زۆر مەنتیقی بوو کە پاش ئەوەی کورتە باس لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە پەسندکرا بچێ بۆ کۆنگرەی حیزب. لە کۆنگرەشدا چاوەڕوان دەکرا "کورتەباس" لەلایەن ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندییەوە پشتیوانی لێ بکرێ. هەروەها کە بە شێوەیەکی مەنتیقیش وا دانرابوو کە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی "کورتەباس" یان لە جێگای دیکە باس کردوەو دیفاعیان لێ کردوەو گیروگرفتەکانیان ڕوون کردۆتەوەو وەڵامی پرسیارەکانی ئەندامانی حیزبیان داوەتەوە. کەچی لە

کۆنگرەی شەشەم دا نەک هەر دەرکەوت ئەم کارە نەکراوە، بەڵکوو زۆر کەس لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی لە کۆنگرەدا موخالفەتیان لەگەڵ "کورتەباس" کردو موخالەفەتەکەشیان زۆر چالاکانە بوو. هێندێکیشیان کە بێ لایەن بوون هەڵوێستیان نەگرت و بێ دەنگ بوون. ئەوانەی کە موافقیش بوون بێجگە لە چەند نەفەرێک قسەیەکیان نەکرد. بەڵام بە پێچەوانە ئەوانەی کە یەکگرتووبوون و زیددی "کورتەباس" بوون واتە توودەئیستەکان توانیان ئەو قسەیە لە کۆنگرەدا بڵاوبکەنەوە کە گۆیا "کورتەباس" لەلایەن دوو سێ نەفەرەوە پەسندکراوە بەڕاستیش ئەوانەی دیفاعێکی جیدییان لە "کورتەباس" کرد دوو سێ نەفەر زیاتر نەبوون. لە حاڵێکدا ئەوانە کە موخالیفی "کورتەباس" قسەیان کرد سێ هێندەی ئەوانە بوون کە دیفاعیان لێکرد. کەوابوو وەزعێکی ئەوتوو پێکهات کە وا دەهاتە بەرچاو کە بەڕاستی "کورتەباس" پێشنیاری کۆمیتەی ناوەندی نیە بەڵکوو هی دوو سێ نەفەرە چونکە لە زمانی هێندێ لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی پێشووش ئەو قسەیە بیسترابوو ئەم باوەڕە لە کۆنگرەدا بەهێزتر بوو. بۆیە جارێکی دیکە تیکرار دەکەینەوە کە کۆمیتەیەکی ناوەندی مەسئوول نابێ لە دوارۆژدا ڕێگا بدا وەزعێکی ئەوتۆ پێک بێ. هەر مەسەلەیەک دێتە کۆمیتەی ناوەندی باس دەکرێ ئەگەر کۆمیتەی ناوەندی موخالیفە دەبێ موخالەفەتی خۆی بە قاتعییەتەوە دەربخاو بە شێوەیەکی دێموکراتی کە شێوەی حیزبی دێموکراتە ڕەدی بکاتەوە.

زۆر مەسەلە هەیە هاتۆتە کۆمیتەی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندی پەسندی نەکردوە. بۆیە نەچۆتە کۆنگرەو نە کەسیش باسی کردوە. بەڵام هەموو کۆمیتەی ناوەندی دەیزانی کە مەسەلە بەم شێوەیە نەبوو کە دوو سێ نەفەر بیانەوێ "کورتەباس" بەسەر کۆنگرەدا تەحمیل بکەن. ئێمە لە دەفتەری سیاسی‌دا بمانزانیبا بۆ چوونی هێندێ لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی لە کۆنگرەدا ئەوە دەبێ کە بەچاوی خۆمان دیتمان بە هیچ جۆرێک حازر نەدەبووین "کورتەباس" بەرینە کۆنگرە. چونکو ئەو وەزعە کە لە کۆنگرەدا

لەسەر "کورتەباس" پێش هات شایستەی کۆنگرەیەکی حیزبی دێموکرات نەبوو. کەوابوو "کورتەباس" کوتوپڕو لە نەکاو نەچوو بۆ کۆنگرە.
هێندێ لە هاوڕێیان دوێنێ لە باسی خۆیان دا وایان نواند کە دەفتەری سیاسی بە بێ هێنانە گۆڕێ پێشەکی، "کورتەباس" ی بردە کۆنگرە. نەخێر هەروەها کە ئیشارە پێکرا سالێک زیاتر بوو "کورتەباس" باسی لەسەر دەکراو بڵاوببۆوە.
موخالفەکانی "کورتەباس" سێ دەستە بوون. دەستەیەک یەکگرتوو بوون. ئەوانە بوون کە بیروباوەڕی توودەئیستیان لە حیزبی ئێمەدا بڵاودەکردەوە هیچ پێویست نیە ئەوانە سەر بە جێگایەک بووبن هیچ پێویست نیە ڕێکخراوی تایبەتیی خۆیان هەبووبێ بەڵام بە شێوەیەکی سیستماتیک و ڕێک و پێک بیروباوەڕی توودەئیستی‌یان لەنێو حیزبی ئێمەدا بڵاودەکردەوە ئەوانە لەپێش کۆنگرەشدا کاریان دەکردو دژی بیروباوەڕی "کورتەباس" تێدەکۆشان. لە جەرەیانی کۆنگرەشدا بە شێوەیەکی بەرنامەیی عەمەلیان دەکرد.
جەوی کۆنگرەش لە جەرەیانی هەڵبژاردنی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی لە کۆنگرەدا شاهیدی ئەوە بوو کە ئەوانە پێشتر بەرنامەی خۆیان داناوە. لێرە ئیشارەی پێکرا کە موخالف و موافقی "کورتەباس" هەردوولا جەوسازییان دەکرد. ئێمە ئەوە بەتەواوی ڕەد دەکەینەوە موافقەکانی "کورتەباس" جەبهەگیرییان نەکرد. ئەوە موخالفەکان بوون، ئەوانەی کە بەرنامەیان دانابوو بە شێوەیەکی سیستماتیک جەبهەگیرییان دەکردو ژمارەیەکی دیکەش لەگەڵ ئەوان ڕێک کەوتن. ئەم ڕێک کەوتنە ئاگاهانە بێ یا نائاگاهانە گرنگ نیە بە کردەوە ڕێک کەوتن. لەو جەبهەگیرییەدا بەشداریی‌یان کردو جەووێکی ناسالمیشیان پێک هێنا.
ئەوانە کە بەرنامەڕیزییان کردبوو مەبەستیان زۆر ڕوون بوو. مەبەستیان ئەوە بوو کە "کورتەباس" ڕەد بکرێتەوە. نەتیجەی ڕەدبوونەوەی "کورتەباس" ڕەدبوونەوەی ڕێبازێک بوو کە حیزبی ئێمەساڵەهای ساڵە پەیڕەویی لێ دەکا. ڕەدبوونەوەی "کورتەباس" بێ ئەم لاو ئەولا هەنگاوێک بوو بەرەو

توودەئیزم چونکە سنووربەندییەکە تێک دەچوو. ئەگەر ئێمە مەبەستمان لە دانانی "کورتەباس" ئەوە بوو بەینی حیزبی دێموکرات و حیزبی توودە سنوور دابنێین بۆ ئەوەی لاوان پاش ماوەیەک موتالەعە نەچن بۆ لای حیزبی توودە موخالیفینی "کورتەباس" مەبەستیان ئەوە بوو کە سنوورەکە هەڵوەشێننەوەو لە نەتیجەدا لەنێو حیزبی دێموکراتدا ڕێگا بۆ توودەئیزم خۆش بکەن. ئەوە مانای شکستی بەڕێوەبەریی حیزب بەگشتی بوو و هی سکرتێر بەتایبەتی. چونکە توودەئیستەکان وایان دەنواند کە تەنیا سکرتێری حیزبەکەمانە کە ئەو کورتەباسەی هێناوە. ئەو جار دوو ڕێگا بۆ بەڕێوەبەری و سکرتێر دەمایەوە. یان ئەوە کە دەبوا لە بەڕێوەبەری و سکرتێری لابچن کە بەو خوسووسی‌یەتەی سکرتێر هەیەتی حەتمەن لادەچوو. بێگومان هێندێ لە ئەندامانی بەڕێوەبەریش هەر ئەو کارەیان دەکرد. یان ئەوە کە دەبوا تەسلیمی ئەو ڕێبازە بن کە ڕێگا بۆ توودەئیزم خۆش دەکا لە هەردوو حاڵ دا نەتیجە تێکچوونی ڕیزەکانی حیزبی ئێمە دەبوو. ڕەنگە ئێستا کە ئەو باسە دەکرێ هێندێ لە هاوڕێیان تێبگەن کە ئەو وەختە مەسەلەکە بەم شێوەیە نەدەهاتە بەرچاویان. هەر چۆنێک بێ، بێ تەفاوەتیی زۆر لە هاوڕێیان و بە گرنگ نەگرتنی ئەو مەسەلەیە بە نەزەری ئێمە کەمتەرخەمی‌یەکی یەکجار زۆر گەورەیە. چونکە بەڕاستی ئەگەر "کورتەباس" ڕەد کرابایەوە حیزبەکەمان تووشی تەنگ و چەڵەمەیەکی زۆر دەبوو. مەبەستی ئەو کەسانەش هەر ئەوە بوو "کورتەباس" ڕەدبکرێتەوە بۆ ئەوە ڕیزەکانی حیزبی دێموکرات تێک بچن. ناڵێین ئەوان مەربوتن بە جەمهووری ئیسلامی‌یەوە بەڵام بە خۆڕاییش نەبوو کە کاربەدەستانی جەمهووری ئیسلامی چاوەڕوانی ئەوە بوون کە لە کۆنگرەی شەشەمی حیزب دا دووبەرەکی و ئینشعاب پێک بێ. زۆر جاریش ئەوەیان ڕاگەیاندو، ئەو دەنگ و باسەی کە بە دەفتەری سیاسی دەگەیشت نیشاندەری ئەم ڕاستی‌یە بوو. کەوابوو ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی لە دوارۆژدا نابێ مەسەلەی ئەوەندە گرنگ بە چووک دابنێن، دەبێ ئەوەندە بە گرنگی دابنێن کە بۆ دوارۆژی حیزب موهیمە.

بەداخەوە دەتوانین بڵێین ئێستاش تا ڕادەیەک هێندێ لە هاوڕێیانی کۆمیتەی ناوەندی باس لەسەر "کورتەباس" یان ئەوەندە بە موهیم نەگرتوە. چونکە باسی دوێنێ نیشانی دەدا کە بێجگە لە هێندێ هاوڕێ، ئەوانی دیکە ئێستاش دانەنیشتوون وەختێکی زۆر دابنێن و بە وردی موتالەعەی "کورتەباس" بکەن. "کورتەباس" بەڵگەیەکە کە بەشێکی گرنگ لە ڕێبازی حیزبی ئێمە لە دوارۆژدا دیاری دەکا. ناکرێ وەک نامیلکەیەک لە ئاخر دەقیقەکانی پێش کۆبوونەوەدا سیری بکەین و وەرەقی لێ بدەین بزانین چی تێدایە. ئەوە بەڵگەیەکە دەبێ بە جیدی موتالەعە بکرێ، موخالیفی دەبین یا موافیقی، ئەوە مەسەلەیەکی دیکەیە.
دوێنێ هێندێ لە هاوڕێیان لێرەدا کوتیان ئەوانەی کە لە کۆنگرەدا لەگەڵ کورتەباس موافیق بوون هێندێکیان نائاگاهانەو فورسەت تەلەبانە دەنگیان بۆ دا. بەپێچەوانە ئەوانە کە موافق بوون نائاگایان کەم تێدابوو. چونکە ئەوانە هەموو لایەنگری دێموکراسی بوون. لایەنگری دێموکراسی ناکرێ نائاگابێ.
بەڵام هێندێ لەوانە کە باش لە مەسەلەکە نەگەیشتبوون دەنگیان بۆ "کورتەباس" دا بۆ ئەوە دڵنیایی خۆیان بە بەڕێوەبەری نیشان بدەن یانی ئەگەر ئاگاداریی‌یەکی زۆریان لە "کورتەباس" نەبوو بەڵام لەو بڕوایەدابوون کە ئەوە بەڕێوەبەری‌یە کە "کورتەباس" ی هێناوە. حەتمەن لێی دەزانێ. بۆیە دەنگی خۆیان داوە بە ئیمانی خۆیان بە بەڕێوەبەری و ئەوە لە خەباتی سیاسی حیزبێکی شۆڕشگێڕدا دیاردەیەکی تازە نیە. ئێمە دەبێ سوپاسی ئەو هاوڕێیانە بکەین، مەمنوونیان بین کە هەم ئیمانی خۆیان بە ڕێبازی حیزبەکەیان نیشان داو هەم یارمەتیان دا بۆ ئەوە کە "کورتەباس" پەسند بکرێ.
با بێینەوە سەر خودی "کورتەباس". "کورتەباس" وەڵامی سێ پرسیاری ئەساسیی دەداتەوە، یەکەم بۆچی حیزبی ئێمە سۆسیالیزمی دەوێ. دووهەم چ سۆسیالیزمێکی دەوێ. سێهەم پێوەندیی حیزبی ئێمە لەگەڵ وڵاتانی سۆسیالیستی دەبێ چۆن بێ. ئەو سێ مەسەلەیە تازە نین ساڵەهای ساڵە ئەو سێ مەسەلەیە بۆ حیزبی ئێمە دەگۆڕێ دان. لە کۆنگرەی سێهەمەوە کە

کوتراوە ئامانجی دوارۆژی حیزب سۆسیالیزمە، تا دوو ساڵ لەمەوبەر نە کوتراوەو نە ڕوون کراوەتەوە بۆچی سۆسیالیزممان دەوێ و چ سۆسیالیزمێکمان دەوێ؟ هەر لە مەقالەیەک دا لە جێگایەک ئیشارەمان کردوە کە دەمانەوێ لە ئێستاوە خەتی خۆمان دیاری بکەین بۆچی سۆسیالیزممان دەوێ. پاشان چ سۆسیالیزمێکمان دەوێ، ئەویشمان ڕوون کردۆتەوە. لەو بارەشەوە لە بەرنامەی پەسندکراوی کۆنگرەی سێهەمدا کوتراوە سۆسیالیزمی دادپەروەرانەمان دەوێ لە هی کۆنگرەی پێنجەمدا هاتووە، سۆسیالیزمێکمان دەوێ کە لەگەڵ هەلومەرجی وڵاتەکەمان ڕێک بکەوێ تا کۆنگرەی شەشەم کە سۆسیالیزمی دێموکراتیی پەسندکردوە. بۆ ئاگاداریی کۆمیتەی ناوەندی دەبێ بڵێین کە سۆسیالیزمی دێموکراتی ساڵی ١٣٥٢ هەر لە کۆنگرەی سێهەم دا پێشنیارکرا بەڵام هەر لەبەر ئەو هۆیانە کە لە کۆنگرەی شەشەم دا تووشیان بووین ڕەدکرایەوە. مەبەست هەر ئەو سیستەمە فیکرییە توودەئیستییە، بەڵام چونکە تازە سەرەتای یەک گرتنەوەی حیزب بوو ئەوانەی کە لایەنگری سۆسیالیزمی دێموکراتی بوون زۆر ئیسراریان لەسەر پێش نیاری خۆیان نەکردو بە وشەی دادپەروەرانە ڕازی بوون.

کەوابوو مەسەلەکە تازە نیە مەسەلەکە دە ساڵ زیاترە دەستی پێکردوە. خۆی باس لەسەر سۆسیالیزم پرۆسەیەکی بەسەردا هاتوە تا گەیشتوتە کۆنگرەی شەشەم. ئەو سێ پرسیارە کە "کورتەباس" وەڵامیان دەداتەوە زۆر گرنگن چونکە ئەگەر بڵێین سۆسیالیزممان دەوێ، کۆمەڵێکی سۆسیالیستیمان دەوێ، ئەوە پێوەندی بە چارەنووسی میللەتەکەمان لە دوارۆژداو تەنانەت چارەنووسی چەند پشتی داهاتووەوە هەیە. بۆیە مەسەلەیەکی زۆر ئەساسییە. و پاشان وەڵام دانەوە بەو پرسیارە کە چ سۆسیالیزمێکیشمان دەوێ ئەویش زۆر ئەساسییە. ئایا ئەو سۆسیالیزمەی کە مەوجوودە دەمانەوێ یا سۆسیالیزمێکی دیکە، ئەگەر سۆسیالیزمێکی دیکەیە چ سۆسیالیزمێکە؟ هەروەها ئایا دەمانەوێ سەربەخۆیی حیزبەکەمان و سەربەخۆیی وڵاتەکەمان تا سەر بپارێزین و دەشمانەوێ هەر لەو کاتەش دا

دۆستی وڵاتەکانی سۆسیالیستی بین؟ ئەو سێ مەسەلەیە گشتیان ئەساسین و لێک جیاناکرێنەوە یانی وەڵامی ئەو سێ پرسیارە بە شێوەیەکی ئۆرگانیک پێکەوە پێوەندیان هەیە. ناکرێ ئێمە دیاری بکەین چ چەشنە سۆسیالیزمێکمان دەوێ و باسی سەربەخۆیی حیزبەکەو لە دوارۆژیشدا وڵاتەکەمان نەکەین. مەسەلەن ئەگەر سۆسیالیزمی مەوجوودمان هەڵبژارد بە پێی تیئۆری "حاکمیەتی مەحدوود" کە پەسندکراوەو بە کردەوەش یەکیەتی سۆویەتی بەسەر وڵاتانی سۆسیالیستیدا سەپاندوویەتی مانای ئەوەیە کە مەحدوود کردنی سەربەخۆیی حیزب و وڵاتەکەشمان پەسندکردوە.

ئەسلەن حیزبی دێموکرات بۆ داوای سۆسیالیزم دەکا؟ هەروەها کە لە بەرنامەی حیزب لە "کورتەباس"یش دا هاتووە ئێمە حیزبێکی شۆڕشگێڕین و دەمانەوێ لە ئێستاوە ڕێبازی خۆمان دیاری بکەین. بۆ کوێ دەڕۆین و لەگەڵ کێین؟ هەم لەنێو کۆمەڵی کوردەواریدا و هەم لە دەرەوەی کۆمەڵی کوردەواری. دەڵێین حیزبی کرێکاران و جووتیاران و ڕووناکبیرانی شۆڕشگێڕین. ئەو دوو چین و یەک توێژە هەموویان پێکەوە دەتوانن تا سۆسیالیزم بڕۆن. چونکە جووتیارو کرێکارو ڕووناکبیری شۆڕشگێڕ دەتوانن سۆسیالیزم دروست بکەن کەوابوو لەنێو کۆمەڵ دا ئێمە حیزبی ئەو کەسانەین کە هیچ کۆسپیان لەسەر ڕێگا نیە تا سۆسیالیزم بڕۆن. لە دەرەوەش پێویستە دۆستی ئەو هێزانە بین کە ئەوانیش دژی ئەوە نین کە وڵاتەکەمان بەرەو سۆسیالیزم بڕوا. بۆیە وڵاتانی سۆسیالیستی، حیزبەکانی سۆسیالیست و کۆمونیست، جووڵانەوەی ڕزگاریخوازانەی گەلانی زۆرلێکراو هەموو ئەو هێزانەن کە بە دۆستیان دادەنێین. سۆسیالیزم لە پاوانی هیچ کەس دانیە. سۆسیالیزم دیاردەیەکی مێژوویی‌یە کە زۆر لەپێش "مارکس" و "ئێنگلس" باسی کراوە. ئەوان هاتوون سۆسیالیزمیان خستۆتە سەر بناخەیەکی زانستی دەنا زۆر لەپێش ئەواندا سۆسیالیزم وەک ئامانجێک هاتۆتە گۆڕێ. بەڵام چونکە بناخەی زانستیی نەبووەو زیاتر خەیاڵ و ئارەزوو بووە بە ناوی سۆسیالیزمی ئۆتۆپیک ناوبانگی دەرکردووە. توماس مور هاتوە "ئوتوپیا" ی

نووسیوه. "ئوتوپیا" شارێکه لەوێ دا هەموو کەس کار دەکا هەموو کەس پێکەوە بە ئاشتی دەژی هیچ کەس مالکی‌یەتی نیە هەموو حالیان باشە یانی شارێکی خەیالی‌یە کە سۆسیالیزمی تێدا وەدی هاتووە."مارکس" و "ئێنگلس" هاتوون و نیشانیان داوە بە خەیال سۆسیالیزم دروست ناکرێ دەبێ خەباتی بۆ بکرێ. دیارە حیزبێکی دێموکرات کە بۆ کۆمەڵێکی دادپەروەرانە خەبات دەکا، حیزبێکی دێموکرات کە کۆمەڵی سۆسیالیستی وەک ئامانجی دوارۆژ هەڵبژاردوە، هیچ پێویست نیە کە حەتمەن حیزبی سۆسیالیست یا حیزبی کۆمونیست بێ. دەکرێ ناوی هەر حیزبی دێموکرات بێ و بۆ سۆسیالیزمیش خەبات بکا. تەنانەت پاش دروست کردنی سۆسیالیزمیش دەکرێ ناوی هەر حیزبی دێموکرات بمێنێتەوە. لێرەدا هیچ ناتەبایی‌یەک بەدی ناکرێ گرنگ ئەوەیە کە حیزبێکی شۆڕشگێڕی دێموکرات وەک حیزبی ئێمە چ بەرنامەیەکی هەیەو بە کردەوە بۆ چی تێدەکۆشێ. ئێمە پێمان وایە هەر حیزبێکی مارکسیستی کە پەیڕەوی لە مارکسیزمی خەللاق بکاو واقعیەتی کوردستان بخاتە بەر چاو ناتوانێ بەرنامەیەکی پێشکەوتووتر لە بەرنامەی حیزبی دێموکرات کە ڕێگا بۆ دروست کردنی سۆسیالیزم خۆش دەکا دابنێ. ئەوە ڕاستی‌یەکە کە هەموو ئەو کەسانە کە خاوەن نەزەرو واقیع بینن، قبوولیانە.

بەرنامەی حیزبی ئێمە لە کوردستاندا بەرنامەی ئوپتیمومە واتە باشترین بەرنامەی گونجاو لە هەلومەرجی ئێستا دایە. ئەوە نەزەرێکی نادروستە، دوگمێکی کۆنە کە گۆیا چونکە ناوی حیزبی ئێمە دێموکراتە مافی ئەوەی نیە سۆسیالیزم دروست بکا. ئەمە تەنیا قسەیەو زیاتریش وەک شیعار دەچێ.

بزانین ئەسلەن حیزبی دێموکرات بۆ چی خەبات دەکاو بۆ چی تێدەکۆشێ؟ حیزبی دێموکرات بۆ وەدی هێنانی سێ ئامانجی گەورە پێک هاتووەو خەباتیشیان بۆ دەکا. یەکەم لابردنی ستەمی نەتەوایەتی‌یە. دووهەم لابردنی ستەمی چینایەتی یانی چەوساندنەوەی ئادەمیزادە. حیزبی ئێمە بۆ لابردنی هەموو چەشنە زۆرداری‌یەک تێدەکۆشێ. چەوساندنەوەش، ستەمی چینایەتیش بەشێکە لە زۆرداری. هەربۆیەش لە بەرنامەی حیزبی ئێمەدا

هاتووه که بی لابردنی چەوساندنەوه خەبات دەکەین بۆ ئەوه که هەموو چەوساندنەوەیەک واته چەوساندنەوەی چینایەتیش لەبەین بچێ. ئێستا وا دەبینین که ئێمه هاتین و کۆمەڵێکی ئەوتۆمان دروست کرد که گەلی کورد به مافی نەتەوەیی خۆی گەیشت و چەوساندنەوەش نەما یانی نه سەرمایەدارو سەرمایەداری ماوه نه مالکی‌یەتی خسووسی گەورەی ئەرزو به گشتی مالکی‌یەتی خسووسی ئامرازی ئەساسیی بەرهەم هێنان نەماوه. ئایا ئەو کاته ئەو کۆمەڵه ئیدیالی ئێمەیه؟ نەخێر ئیدیال نیه، یەکێک له نووسەرانی سۆوییەتی کتێبێکی نووسیوه که ناوی ئەوەیه:"ئینسان تەنیا به نان ناژی" تەنیا نان بۆ ژیانی شایستەی ئادەمیزاد کافی نیه دەبێ ئازادیشی لەگەڵ بێ. بۆیه ئێمه هەر له سەرەتاوه بۆ ئازادی خەبات دەکەین. باشه ئەگەر خەلک نەچەوسێندرێتەوه، نانی هەبێ، به زمانی خۆی بخوێنێ، بەلام ئازادیی نەبێ بەو زمانەی خۆی نەزەری خۆی لەسەر وەزعی ولاتەکەی دەرببڕێ مانای ئەوەیه ستەمێک ماوه که ستەمی سیاسی‌یه. حیزبی ئێمه خەبات دەکا بۆ ئەوه ئەو ستەمه سیاسی‌یەش نەمێنێ. ستەمی نەتەوایەتی ستەمی چینایەتی و ستەمی سیاسی هەرسێکیان لەنێو بچن. لەبەین بردنی ستەمی نەتەوایەتی و ستەمی چینایەتی و دابین کردنی دێموکراسی و ئازادی، ئەوەیه ئەو کۆمەڵه که حیزبی دێموکرات خەباتی بۆ دەکا نەتیجەی سالەهای سال موتالەعەو تاقیکردنەوه لەسەر وەزعی کوردستان ئەوەیه که تێکۆشانی حیزبێکی کۆمونیست که خۆی به حیزبی چینی کرێکار دادەنێ و تەنیا خەباتی چینایەتی دەکا له کوردستاندا سەرکەوتوو نابێ. ئەوه که کۆمەڵه له کوردستاندا سەرکەوتوو نەبووه ڕێکەوت نیه. حیزبی کۆمونیستی عیراق که ڕابردوویەکی درێژی هەبوو لەنێو خەلکدا به ڕاستی نفووزی هەبوو و له پاش شۆڕشی ١٩٥٨ تەنانەت دەیتوانی دەسەلاتی سیاسیی ولات به دەستەوه بگرێ ئێستا بوەته حیزبێکی بچوک و کەم نفووز چونکه ئەوەنده که پێویست بووه بایەخی نه به خەبات بۆ هەقی نەتەوایەتی داوەو نه به خەبات بۆ ئازادی.

لەلایەکی دیکەش حیزبێکی بە تەواوی ناسیونالیست وەک "پارتی" یش کە "کوردایەتی" ی ڕووتی دەکرد، دۆست و دوژمنی دیاری نەکردبوو و لەگەڵ شەیتانیش دۆستایەتی دەکرد و لەنێو وڵاتیش دا هیچ خەباتێکی بۆ گۆڕینی تەرکیبی کۆمەڵی کوردەواری بەڕێوە نەدەبرد بەڵکوو باری عەشیرەتی و دەرەبەگایەتیشی بەهێزتر دەکردو بەڕێوەبەرانی پارتی بە هیچ جۆرێک نە لەنێو پارتی داو نە لە کۆمەڵی کوردەواریدا چووکترین ئیمانیان بە دێموکراسی نەبوو لە توانای دا نەبوو ئامانجەکانی گەلی کورد جێ بەجێ بکا.

بە کردەوەش نەتیجەی کاری پارتی ئاش بەتاڵی بوو. بۆ ئەوە حیزبێکی سیاسی لە کوردستان سەرکەوێ دەبێ هەم حیزبێکی دێموکرات و هەم حیزبێکی شۆڕشگێڕ بێ. هەم بتوانێ گیروگرفتی نەتەوایەتی چارەسەر بکاو ستەمی نەتەوایەتی لەبەین بەرێ و هەم گیروگرفتی کۆمەڵایەتی چارەسەر بکاو ستەمی چینایەتی لەنێو بەرێ. بەڵام دەبێ حیزبێکی واقع بین بێ و تێبگا کامە ستەم لە کامە قۆناخ دا ئەساسی‌یە. لە قۆناخی ئێستای خەباتی ئێمەدا ستەمی نەتەوایەتی ئەساسی‌یە. لە قۆناخی پاش وەرگرتنی خودموختاری واتە پاش دابین کردنی مافی نەتەوایەتی‌دا ستەمی چینایەتی خۆی زیاتر وەدەردەخاو خەبات دژی ئەو ستەمە ئەساسی تر دەبێ. بەڵام ئەوەی بۆ حیزبی ئێمە هەموو وەختێک لە هەمووان ئەساسی ترە چ لەنێو حیزب داو چ لە دەرەوەی حیزب خەبات بۆ دێموکراسی‌یە. ئەو خەباتە دەبێ بێ وچان و بێ پسانەوە بکرێ.

هەرگیز خەبات بۆ دێموکراسی نابێ بچێتە ژێر سێبەری خەبات بۆ مافی نەتەوایەتی یا خەباتی چینایەتی. چونکە ئەوە هۆی بنەڕەتی پێکهاتنی حیزبی دێموکراتەو تا حیزبی دێموکرات ماوە دێموکراسی مەبەست و ئامانجیەتی.

ڕەنگە کەسێک بڵێ ئەگەر لە سۆسیالیزم‌دا خەڵک خانوویان هەیەو ترۆمبێلیان هەیەو ناچەوسێندرێنەوە بە زمانی خۆیان دەخوێنن و دەنووسن ئیدی ئازادی‌یان بۆ چیە؟ هیچ نیعمەتێک لە جیهان دا لە ئازادی بە نرختر نیە. ئازادی کەرامەت و شەخسیەت دەدا بە ئینسان و ڕێگا نادا بکرێ بە مۆرە.

دامەزرینەرانی سۆسیالیزمی زانستیش لایەنگری کۆمەڵێک بوون کە لەوێدا گەشەکردنی ئازادانەی هەر کەس شەرتی گەشەکردنی ئازادانەی هەمووان بێ. واتە قابلییەت و لێزانی هەر فەردێک لە خزمەت کۆمەڵ دایە کۆمەڵیش لە خزمەت پشکوتنی قابلییەت و لێزانی فەرد دایە.لە ڕوانگەی دامەزرینەرانی سۆسیالیزمی زانستی‌یەوە کۆمەڵی دوارۆژ ئازادترین و بەختیارترین کۆمەڵ کە بە قسەی مارکس هەموو کەس هەم نانی دەبێ و هەم گوڵی سوور. کورتی دەکەینەوە سەرمایەداری سنعەتی ئینسانی کردوە بە مۆرەو بەئالەت. ئینسان دەبێ لە حالەتی مۆرە بێتە دەر. ببێتە شەخسیەت ببێتە فەردێکی زیندوو و چالاکی کۆمەڵ. دەنا ئەگەر ئینسان هەروەک مۆرە بمێنێتەوە دیارە ئەو دەم سۆسیالیزم شتێکی تازەی نەهێناوە واتە سۆسیالیزم بەسەر سەرمایەداریدا سەرنەکەوتووە.

بزانین حیزبی دێموکرات وەک حیزبی ئێمە دەتوانێ سۆسیالیزم دروست بکاو ئایا سۆسیالیزم هەر بەو شێوەیە کە کوتراوەو ئێستا یەکێک لە دوگمەکانە دادەمەزرێ کە گۆیا پێشڕەوی چینی کرێکار دێ زۆربەی زەحمەتکێشان لە دەوری خۆی‌دا کۆدەکاتەوەو شۆڕشی سۆسیالیستی دەکاو دەسەڵاتی سیاسی بەدەستەوە دەگرێ؟

لە واقیع دا هیچ شۆڕشێک بەو شێوە کلاسیکی‌یە نەبوە. شۆڕشی ئۆکتۆبەر کە بە نموونەی شۆڕشی سۆسیالیستی ناسراوە بە هیچ جۆرێک بەو شێوە نەبووە. جەرەیانی پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر نیشانی‌دا کە خودی ئەم شۆڕشە بە کردەوە چەند لەو تیئوریە کلاسیکی‌یە دوور کەوتوتەوە. با جارێ باسی دوو نموونە لە وڵاتەکانی دیکە بکەین. لە ساڵی ١٩٢١ دا بە یارمەتی یەکیەتی سۆویەتی لە مەغوولستانی دەرەوەدا کە لە ساڵی ١٣٢٤ ەوە بۆتە کۆماری گەلی مەغوولستان شۆڕشێک بەرپا بوو و بە بەڕێوەبەری سووخە باتۆر ڕژێمێکی گەلیی لایەنگری شوان و کۆچەرە زەحمەتکێشەکان و دۆستی یەکیەتی سۆویەتی هاتە سەرکار (مەغوولستان وڵاتێکی پان و گەورەیە بەڵام ژمارەی دانیشتوانی هەر سێ میلیۆنە). لە زەمانی سەرکەوتنی شۆڕشی

گەلیدا مەغوولستان نەک هەر چینی کرێکاری لێ نەبوو بەلکوو بە نموونە یەک کارگەشی لێ نەبوو. هەموو شوان و کۆچەر بوون ئەو کاتە باسێکی ئاوا هاتە پێش. چۆن مومکینە سۆسیالیزم لە ولاتێکی ئەوتۆ دروست بکرێ کە هەموو شوان و کۆچەرن و کرێکاری تێدانیە. هێندێ کەس نەزەریان ئەوە بوو کە مەغوولستان دەبێ لە پێشدا بەرەو سەرمایەداری بڕوا پرۆلیتاری تێدا پێک بێ جا ئەو دەم حیزبی پێشڕەوی خۆی پێک بێنێ و شۆڕشی سۆسیالیستی بکاو ببێتە ولاتێکی سۆسیالیستی. هێندێ دیکەو لە سەرەوەی هەمووان لێنین نەزەریان ئەوە بوو کە سەرمایەداری لە بەینی ئەو نیزامانەی لە مێژوودا ناسراون نیزامێک نیە کە ئیجباری بێ. نیزامێکە کە دەکرێ بە سەریدا بازبدەی. بە شەرتێک ولاتێکی دیکەی سۆسیالیستی هەبێ یارمەتی دەسەلاتی سیاسی لەم ولاتەدا بدا ئەو کاتە ئەم ولاتە بۆ خۆی دەتوانی بەرەو سۆسیالیزم بڕوا.

مێژوو نیشانیدا کە ئەم بۆچوونە دروست بوو. ئەگەر ئەم بۆ چوونە لە مەغوولستان سەرکەوت کە نە حیزبی چینی کرێکاری لێ بوو و نە تەنانەت حیزبێکی وەک حیزبی دێموکرات و نە ئەسلەن هیچ ڕێکخراوێکی سیاسی دیکەو ئەگەر ئێستا مەغوولستان بۆتە ولاتێکی سۆسیالیزم مانای ئەوەیە مێژوو ئەو دوگمەی ڕەدکردۆتەوە کە هێندێ لاوی ناشارەزا دووپاتی دەکەنەوە.

نموونەی باشتر لەوەش هەیە، لە سالی ١٩٥٩ دا شۆڕشی کوبا بە سەرۆکایەتی فیدیل کاسترۆ سەرکەوت. ئەم شۆڕشە لەلایەن هیچ حیزبێکی چینی کرێکارەوە ڕێک نەخرابوو. نەک هەر ئەوە، فیدیل کاسترۆ لە سالی ١٩٥٩ و ١٩٦٠ دا دژی کۆمونیست و دژی یەکیەتی سۆویەتی و ولاتەکانی سۆسیالیستی بوو. شۆڕشی کوبا کە دەستی پێکرد لە سەرەتاوە تا سەرکەوتن حیزبی کۆمونیستی کوبا ئەو وەختە ناوی حیزبی سۆسیالیستی یەکگرتوو بوو لەگەلی موخالیف بوو. پاش سەرکەوتنی شۆڕش لە کوبا بەڕێوەبەرانی حیزبی سۆسیالیستی یەکگرتوو پێشنیاریان کرد کە ئەم حیزبە

وەک حیزبی کۆمونیست بمێنێتەوە فیدیل کاسترۆش کە ئیدی ئەو وەختە نەزەری نیسبەت بە کومونیزم و یەکیەتی سۆویەتی گۆڕا بوو. ببێ بە سەرۆکی ئەو حیزبە یان لە واقیع دا مەقامێکی تەشریفاتی هەبێ و دەسەلاتی نەبێ و بە کردەوە حیزبەکە هەر بە دەست بەڕێوەبەرانی پێشووی حیزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوباوە بێ. فیدیل کاسترۆ ئەو پێشنیارەی ڕەدکردەوەو خۆی حیزبی کۆمونیستی دروست کرد خۆشی بوو بە سکرتێر و بەشێک لە ئەندامانی حیزبی سۆسیالیستی وەرگرت و ئەم حیزبەی هەڵوەشاندەوە.

واتە لە واقیع دا حیزبی کۆمونیست، حیزبی چینی کرێکار لە پاش سەرکەوتنی شۆڕشی کوبا پێکهات. کاتێک کە فیدیل کاسترۆ دەستی کرد بە شۆڕش، نە ڕێکخراوی هەبوو نە حیزبی پێشڕەوی هەبوو و نە نوێنەری چینی کرێکار بوو. ئەگەر وا دابنێین کە حیزبی سۆسیالیستی یەکگرتوو نوێنەری چینی کرێکار بوو کاسترۆ دژی ئەم حیزبە بوو و ئەم حیزبەش موخالیفی شۆڕش بوو. ئێستا ٢٥ ساڵ لە سەرکەوتنی شۆڕشی کوبا تێدەپەڕێ و کوباش وەک وڵاتێکی سۆسیالیستی چاو لێدەکرێ. کەوابوو ئەو دوگمە بە یەکجاری فڕێ بدەین کە شۆڕشی سۆسیالیستی حەتمەن دەبێ حیزبێک سەرکردایەتی بکا کە ناوی حیزبی چینی کرێکارەو سەرکەوتنی شۆڕشی سۆسیالیستی و بەرەو سۆسیالیزم ڕۆیشتن بێ حیزبێک کە خۆی بە پێشڕەوی چینی کرێکار دادەنێ ناگونجێ. ئەو دوو نموونەیە نیشانەی ئەوەن کە دەکرێ وڵاتێک بێ حیزبی چینی کرێکار وەک کوبا و بێ چینی کرێکار وەک مەغوولستان بەرەو سۆسیالیزم بڕوا و بەرەبەرە سۆسیالیزم دروست بکا. لە کۆنگرەی شەشەم دا ئەوانەی دژی "کورتەباس" بوون دەیان **کوت چۆن** تازە ٢٥ ساڵ پاش وەرگرتنی خودموختاری دەست دەکەین **بە دروست** کردنی سۆسیالیزم؟ دیارە مەبەست ئەمە نیە کە بۆ جێ بەجێ **کردنی بەرنامەی** ئێستای حیزب دروست ٢٥ ساڵ پێویستە مەبەست ماوەی پێکهاتنی نەسلێکە کە بەینی ٢٠ تا ٢٥ ساڵە. هەرچەند کوردستانی ئێستا لە باری کۆمەڵایەتی و ئابوورییەوە لە

مەغوولستانی ساڵی ١٩٢٤ لە پێشترە بەڵام پاش ٦٠ ساڵ هێشتا کەس ناڵێ کە سۆسیالیزم بە تەواوی لە مەغوولستان سەرکەوتووە. کە لە "کورتەباس" دا باسی ٢٥ ساڵ دەکرێ گاڵتە نیە حیزبی ئێمە مەسئوولییەتی هەیە کە ڕاستی بە گەلی کورد بڵێ و وەعدەی خۆڕایی پێنەدا. باسی مەغوولستانمان کرد کە بەڕاستی زۆر پاش کەوتوو بوو. باسی وڵاتێکی پێشکەوتوو بکەین. چێکۆسلۆڤاکی یەکێک لە پێشکەوتووترین وڵاتەکانی سەرمایەداری لە ئورووپا بوو کە ئەوەی دەبێ ئێمە لە دواڕۆژدا دروست بکەین واتە ژێربناخەی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سنعەتی پێشکەوتوو هەمووی پێش دەسەڵاتی سۆسیالیستی هەبوو. چێکۆسلۆڤاکی لە پێش شەڕی دووهەمی جیهانی وەک وڵاتێکی سەرمایەداری پێشکەوتوو لە ئێراندا پردی دروست دەکرد، کارخانەی سیمان و قەندی دروست دەکرد.

شکۆدا ئەو کاتەش هەر لە ئێراندا بەناوبانگ بوو.بەڵام ئێستا پاش ٣٩ ساڵان کە دەسەڵاتی سۆسیالیستی لەو وڵاتەدا دامەزراوە خۆیان جارێ ناڵێن پرۆسەی دروست کردنی سۆسیالیزم کۆتایی هاتووە. هێندێ هاوڕێ دەپرسن و دەڵێن باشە مەسەلەی هەژەمونی چی لێ دێ کە ئێمە بتوانین سۆسیالیزم بێ چینی کرێکار دروست کەین و چینی کرێکار خۆی لە جەرەیانی دروست کردنی سۆسیالیزم‌دا پێک بێ ئەو کاتە لە جەرەیانی وەدەست هێنانی دەسەڵاتی سیاسیدا هەژەمونی پرۆلیتاریا هەر مانای نیە. مەسەلەن ئەگەر حیزبی دێموکرات بە پشتیوانی خەڵکی کوردستان دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستاندا بەدەستەوە بگرێ و ڕێگا بۆ دروست کردنی سۆسیالیزم خۆش بکا ئایا بۆ ئەم هەنگاوە هەژەمونی پرۆلیتاریا پێویستە؟

ئەوەی لە کوبا هاتە دی بوو بە سەرچاوەی نووسینی کتێبە بەناوبانگەکەی ڕێژیس دنێبری بە ناوی "شۆڕش لەناو شۆڕشدا" مەبەست لە شۆڕش لەنێو شۆڕشدا ئەوە بوو کە بێ سەرکردایەتی چینی کرێکار و حیزبی کۆمونیست واتە بێ پەیڕەوی کردن لەو دوگمە کلاسیکی‌یە شۆڕشی کوبا سەرکەوت. جا ئایا گوناهە کوردیش ڕێگای تایبەتی خۆی هەبێ کە نە ڕێگای سۆویەتی نە

ڕێگای مەغوولستان و نە ڕێگای کوبایە. ئایا هەموو کەسی دیکە مافی ئەوەی هەیە ڕێگای تایبەتی خۆی بگرێتە پێش بەو شێوەیە کە خۆی بە مەسلەحەت دەزانێ بەڵام کورد هەقی نیە ئەو کارە بکا؟ "کورتەباس" هیچ گوناهێکی دیکەی نیە بێجگە لەوە کە دەڵێ دەکرێ ڕێگایەکی واش هەبێ کە لەگەڵ هەلومەرجی کوردستان باشتر ڕێک کەوێ. نەک هەر تاوان نیە، حیزبی دێموکرات شتێکی تازە بڵێ و هەر چاوی لە خەلکی نەبێ بەلکوو ئێمە دەبێ شانازی بەوە بکەین کە حیزبی ئێمە یەکەم ڕێکخراوە کە ئەم مەسەلەیەی بەو شێوەیە لە ئێراندا هێناوەتە گۆڕێ. دروست و نادروست بوونی نەزەرێکی تازە لە جەرەیانی خەباتدا دەردەکەوێ دەکرێ لە پاشان ئیسلاح بکرێ. و کەم و زیاد بکرێ و بە دەرس وەگرتن لە تاقیکردنەوەی خەبات نەزەرەکە دەولەمەنتر بکرێ و وردتر فۆرمولە بکرێ. خودی "کورتەباس" لە دوو ساڵی ڕابردوودا کە باسی لەسەر کراوە و دەستی لێ دراوە زۆر باشتر بووەو زۆر باریشی ئێستا باشتر ڕوون کراوەتەوە. حیزبێکی دێموکرات بە شەرتێک شۆڕشگێڕ بێ بە شەرتێک بەرنامەی سۆسیالیستی هەبێ کە حیزبی ئێمە نیشانی داوە کە شۆڕشگێڕیشەو بەرنامەیەکی سۆسیالیستیشی هەیە دەتوانێ بەرەو سۆسیالیزم بڕواو سۆسیالیزمیش دروست بکا.

جاران ئەو فیکرە هەبوو کە ئەگەر خودموختاریمان وەرگرت و پاشان بەرەو سۆسیالیزم ڕۆیشتین ئایا دەبێ ناوی حیزبەکەمان بگۆڕین و ئەگەر بیگۆڕین چ ناوێکی بۆ دابنێین. بەڵام ئێستا ئەو فیکرە بەتەواوی لاچووە. هەر حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەتوانێ تا گەیشتن بە ئامانجی دوارۆژی کە سۆسیالیزمە، کۆمەلانی خەلکی کوردستان بەڕێوەبەرێ. دەکرێ ناوەکەشی هەر لەسەر خۆی بێ و هیچ ناتەباییش لە بەینی ئەم ناوەو سۆسیالیزمدا بەرچاو ناکەوێ. بەتایبەتی ئێستا کە دروست کردنی کۆمەڵی دێموکراتی سۆسیالیستی لە بەرنامەی حیزبدا هاتوە ناوی حیزبەکەمان کە دێموکراتە لەگەل سۆسیالیزمێک کە دەمانەوێ دای مەزرێنین و سۆسیالیزمی دێموکراتییە تەبایی تەواوی هەیە.

له "كورتەباس" دا هاتوه كه حيزبی ئێمه سۆسياليزمی هەڵبژاردوه لەبەر ئەوە كه كۆمەڵێكه دادپەروەرانەتر له كۆمەڵی سەرمايەداری داهاتی نەتەوەيی لێرەدا عادلانەتر دابەش دەكرێ. دووهەم ئەو كۆمەڵه و ئەوە بەتايبەتی بۆ ئێمه گرنگه چونكه له ولاتێكی پاش كەوتوودا دەژين خێراتر دەچێته پێشێ.

كۆسپی سياسی و كۆمەلايەتی، ئابووری لادەچن و هێزەكانی بەرهەم هێنان ديارە ئادەميزاديش ئەگەر ئازاديی هەبێ رێگای پشكوتنی ئيستعدادو قابليەتی ئاوەلا دەبێ. له ولاتەكانی سۆسياليستييش كه له سەرەتادا ئازادی هەبوو كۆمەلانی خەلك به شوورو هەيەجانەوە كاريان دەكرد جا ئەگەر ئەو ئازادی‌يه دايمی بێ و خەلك به دايمی به دڵەوەو به خۆشحالی كاربكەن سۆسياليزم خێراتر دەچێته پێش و كۆمەڵ زۆرتر دەتوانێ گيروگرفته ئابووری و كۆمەلايەتی و فەرهەنگی‌يەكانی خۆی چارەسەربكا. تاقيكردنەوەی نيزيكەی ٧٠ سال مەوجووديەتی سۆسياليزم نيشانی داوە كه خێرايی هەڵدانی ئابووری له سۆسياليزمدا، له سەرمايەداری زياترە. ناڵێين سۆسياليزم بوحرانی تێدانيه. ناڵێين تەنگ و چەڵەمەی ئابووری نايەته پێش. بەلام لەسەريەك رێگای بۆ پێشەوە چوون خۆشكراوەو كۆمەڵ خۆی له چوارچێوەی تەنگانەكانی ئابووری سەرمايەداری دەربازكردوە، ئابووری سۆسياليستی باشتر هەڵدەسوورێ چونكه چەوساندنەوە نەماوە، چونكه سەرخانی سياسی واته دەسەلاتی سەرمايه كه كۆسپی پەرەئەستاندنی هێزەكانی بەرهەم هێنان بوو لەنێو چوون و كۆمەڵ دەتوانێ نەخشه دابنێ و بەرنامه دابرێژێ و له رووی بەرنامەوە ئابووری بەرێوەبەرێ.

مەسەلەن وا دابنێين كه ئێستا دەوڵەتی ئەمريكا دەيەوێ نەخشەی ئابووری دابنێ و بەرنامه دابرێژێ. ئەگەر ئەو بەرنامه ئابووريی‌يه لەگەڵ قازانجی مۆنۆپۆله گەورەكان مەسەلەن يەكێكی وەك مۆنۆپۆلەكانی نەوتی يا ئۆتۆمبيل سازی رێك نەكەوێ چی بەسەردێ؟ ديارە ئەو مۆنۆپۆلانه بەرنامەكه رەد دەكەنەوە، دەوڵەتيش ئامرازی ئەوتۆی بەدەستەوە نيه ئەم بەرنامەيەی بەسەريان دا بسەپێنێ چونكه ئەمريكا ولاتێكی سەرمايەداريی‌يەو سەرمايەو

قازانجی سەرمایە ڕێزیان هەیە، قانوون دەیان پارێزێ. کەوابوو تەنانەت ئەگەر دەوڵەتی ئەمریکا لە ئەهرمە ئابوورییەکانیش کەڵک وەربگرێ ناتوانێ نەخشەیەکی ٥ ساڵە بۆ ئابووری ئەمریکا دابنێ. بەکورتی مەبەست ئەوەیە کە وەختێک سەرمایە زاڵ نەبوو ئیمکانی دانانی بەرنامەی گشتیی ئابووری پێک دێ. بۆیە ئەگەر بمانەوێ بە شێوەیەکی سادە لەباری ئابوورییەوە فەرقی ئەساسی لە بەینی وڵاتێکی سۆسیالیستی و سەرمایەداری‌دا دیاری بکەین دەکرێ بڵێین هەم لە سۆسیالیزم و هەم لە سەرمایەداری‌دا پلان و بەرنامە هەیەو لە هێندێ وڵاتی سەرمایەداری‌دا لەمێژە بەرنامەی ئابووری داڕشتن باوە بەتایبەتی لەو وڵاتانەدا کە سەرمایەداری دەوڵەتی تێیان دا بەهێزە، وەک فەڕانسە کە پێش هاتنە سەرکاری حیزبی سۆسیالیستیش هەر پلان و بەرنامەی ئابووریی هەبوو. تەنانەت خەتە گشتی‌یەکانی پلانێکی درێژخایەنیش دانرابوو. بەڵام پلان لە سەرمایەداری‌دا گشتی نیە. هەموو بارەکانی ژیانی کۆمەڵ، ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی ناگرێتەوە. هەروەها کە کوترا جێ بێجێ کردنی پلانیش دژوارە چونکە ئەگەر لەگەڵ قازانجی سەرمایەداران ناتەبایی هەبوو، دەتوانن تەگەرەی بخەنە پێش.

هەروەها دەکرێ بڵێین کە هەم لە سۆسیالیزم‌دا و هەم لە سەرمایەداری‌دا بازاڕیش هەیە. دیارە بازاڕی سۆسیالیستی مەحدوودترە. چونکە ئامرازی بەرهەم هێنان لەم بازاڕەدا نافرۆشرێن بەڵام خەڵک زۆربەی شتومەکی مەسرەفیی خۆیان لە بازاڕ دەکڕن. کەوابوو لە سۆسیالیزم و لە سەرمایەداری واتە لە هەردوو سیستەمەکەدا هەم پلان هەیەو هەم بازاڕ بەڵام یەکێک لە جیاوازیی‌یە گەورەکانی نێو ئەو دوو سیستەمە ئەوەیە کە لە ئابووریی سۆسیالیستی‌دا بازاڕ تابعی پلانە لە کاتێک دا لە ئابووری سەرمایەداری‌دا پلان تابعی بازاڕە. لە سۆسیالیزم‌دا عامیلی دیاری کەر پلانە، لە سەرمایەداری‌دا بازاڕە. یانی لە سەرمایەداری‌دا لە ئەسڵ دا میکانیزمی بازاڕە کە ئابوورییەکە تەنزیم دەکا. لە سۆسیالیزم‌دا ئەم ئەرکە لەسەرشانی پلان و

بەرنامەیە. پلانیش دەکرێ ئەرکەکانی بەتەواوی لە ناوەندەوە دیاری بکرێن یا بەشێک لەو ئەرکانە لە سەلاحییەتی خودی بنکە سەنعەتی‌یەکان دابن.

مەسەلەی هەرە گرنگ ئەوەیە کە ئایا دەکرێ مەحدوودییەتی بازاڕ لە سۆسیالیزم‌دا هەڵبگیرێ بۆ ئەوە نەخشی زیاتر بێ بێ ئەوە زەڕبە لە مالکی‌یەتی سۆسیالیستی ئامرازی بەرهەم هێنان بدا؟

ئەمە تاقیکردنەوەیەکی مێژوویی‌یە کە دوارۆژ ئاکامی نیشان دەدا. لە ئابووری سۆسیالیستی‌دا دوو شێوە مالکی‌یەتی سۆسیالیستی هەیە، مالکی‌یەتی سۆسیالیستی گشتیی و مالکی‌یەتی سۆسیالیستی هەرەوەزی. بۆیەش دوو چین هەیە، چینی کرێکار کە پەیوەندی بە مالکی‌یەتی گشتی‌یەوە هەیە وەک کارخانەکان و ساوخوزەکان و چینی جووتیار کە پێوەندی بە مالکی‌یەتی هەرەوەزیی‌یەوە هەیە وەک کالخوزەکان. بەرهەمی ئەم دوو شێوە مالکی‌یەتە لە بازاڕدا پێکەوە ئاڵوگۆڕ دەکرێن. کالخۆزەکان بەرهەمی کشتوکاڵی دەبەن بۆ بازاڕو ماشینی کشتوکاڵی و ئامرازی بەرهەم هێنانی کشتوکاڵی و شتومەکی مەسرەفی کە بەرهەمی سنعەتن دەکڕن. بەم جۆرە لەنێو کالخۆزەکان و کارخانەکان دا هێندێ ئامرازی بەرهەم هێنانیش لە ڕێگای بازارەوە ئاڵوگۆڕ دەکرێ. بەڵام لە نێو بەشەکانی خودی مالکی‌یەتی گشتیی سۆسیالیستی‌دا ئاڵوگۆڕی ئامرازی بەرهەم هێنانی وەدی نایە. بۆیە دەڵێین کە لە بازاڕی ئابووری سۆسیالیستی‌دا ئاڵوگۆڕی ئامرازی بەرهەم هێنانی موحدوودە.

دیارە لە ئابووری سۆسیالیستی‌دا کرێکارو جووتیار هیچیان چەوسێنەر نین و هەردووکیان بەشێوەی بەرهەم هێنانی سۆسیالیستی‌یەوە بەستراونەتەوە، بۆیەش قازانجی هاوبەشیان هەیە کە بریتیە لە پەرەئەستاندن و پێشکەوتنی ئابووری سۆسیالیستی. بەڵام چونکە بازاڕێکی ئەوتۆ هەیە کە باس کرا نەک هەر لەباری تیئوری‌یەوە بەلکوو لەباری عەمەلییشەوە کرێکار کە نوێنەری مالکی‌یەتی سۆسیالیستی گشتی‌یەو جووتیار کە نۆێنەری مالیکیەتی هەرەوەزی سۆسیالیستی‌یە لە بازاڕدا وەک کڕیارو فرۆشیار تووشی یەکتر

دەبن. لەو پێوەندیی‌یەدا ناتەبایی لەنێو چینی کرێکار و چینی جووتیاریشدا هەیە. بێجگە لەو دوو شێوە مالکی‌یەتە سۆسیالیستی‌یە، دوو شێوە مالکی‌یەتی دیکە، تایبەتی و شەخسیش هەیە. مالکی‌یەتی تایبەتی کە مانای ئەوەیە فەرد خاوەنی ئامرازی بەرهەم هێنانی زۆر کەمە. مەسەلەن کالخوزیی‌یەکان لە دەوروبەری مالی خۆیان دا پارچە زەوی‌یەکیان هەیە کە سەوزی و میوەی تێدا بۆ خۆیان بار دێنن و بەرهەمەکەی هی خۆیانەو دەتوانن بیفرۆشن.

لە شارەکانیشدا ڕەنگە هێندێ دووکانی تایبەتی یا تەعمیرگای چکۆلە هەبێ کە لە مالکی‌یەتی تایبەتی دابێ. بەلام لەسەریەک هەرچی ئابووریی سۆسیالیستی زیاتر پەرەی ئەستاندبێ ئەوەندە مالکی‌یەتی تایبەتی مەحدوودترە. مالکی‌یەتی شەخسی لە ئابووری سۆسیالیستی‌دا مەحدوود ناکرێ. خێزانێکی چوارکەسی دەتوانن چوار ترۆمبیلیان هەبێ بە شەرتێک کە ترۆمبیلەکان بە مەبەستی شەخسی بەکاربێنن نەیان کەن بە تاکسی یا باریان پێ نەکێشن. هەر ئەندامێکی کۆمەلی سۆسیالیستی بەرامبەر بە کاری خۆی کە لەباری چەندی و چۆنی و گرنگی‌یەوە کرێی دیاری دەکرێ، دراو وەردەگرێ. بەم دراوە لە بازاڕدا شتوومەکی مەسرەفیی پێویست دەکڕێ. بەم جۆرە ئەگەر لە بازاڕی سۆسیالیستی‌دا ئامرازی بەرهەم هێنانی موحدوودە، بازاڕی شتوومەکی مەسرەفی مەحدوود نیە.

بۆیە ئەم بەشەی بازاڕی سۆسیالیستی وەک عاملێکی گرنگ تەئسیر دەکاتە سەر هەموو ڕەوڕەوەی ئابووری سۆسیالیستی. بەلام هەر لەو کاتەشدا پەرەئەستاندنی بازاڕی سۆسیالیستی هەم پێشتر بەرنامەی بۆ دانراوەو هەم لە چوارچێوەی پلانی گشتیی ئابووری‌دا هەلدەسووڕێ.جێ بەجێ کردنی بەرنامەی ئابووری لە لێکدانەوەی **دوایی‌دا** بەدەست کۆمەلانی خەلک، **کرێکاران، جووتیاران** و ڕووناکبیرانەوەیەو هەرچی کۆمەلانی خەلکیش ئازادی‌یان زیاتر بێ بەختیارتر بژین پتر ئامادە دەبن بۆ پێش خستنی کۆمەلی سۆسیالیستی هەول بدەن.

بۆیە ئێمە سۆسیالیزممان هەڵبژاردوە چونکە کۆمەڵێکی عادلانەترە، خێراتر گەشە دەکاو ئادەمیزاد تێیدا بە ئازادی و بەختیاری دەژی. تاقیکردنەوەی وڵاتانی سۆسیالیستی دەخەینە بەرچاو دێینە سەر ئەو باوەڕە کە سۆسیالیزم لەباری پێکهێنانی ژێرخانی ئابووری و کۆمەلایەتی‌یەوە زۆر چۆتەپێش بەلام ئەگەر ئازادیی سیاسیشی تێدابێ ئەوە ئەو کۆمەڵەیە کە حیزبی دێموکرات خەباتی بۆ دەکا. لە سۆسیالیزمی مەوجوودا ستەمی چینایەتی و ستەمی نەتەوایەتی لە ئەساسدا لەنێو چووە. دەڵێین لە ئەساس دا ستەمی نەتەوایەتی لەنێو چووە چونکە لە هێندێ وڵاتانی فرە نەتەوەیی سۆسیالیستی‌دا گیروگرفت زۆرن لە خودی یەکیەتی سۆویەتیەوە بگرە تا مەسەلەن ڕۆمانی کە ئەقەلییەتی مەجاری تێدایە، جارێ مەسەلەی نەتەوایەتی بە تەواوی چارەسەر نەکراوە. ڕەنگە تەنیا ئاکامی لەبارو باشی ڕووداوەکانی ساڵی ١٩٦٨ لە چیکوسلوواکی ئەوە بووبێ کە مەسەلەی نەتەوایەتی لەوێ زۆر ئوسوولی چارەسەر کراوە.

پاش ساڵی ١٩٦٨ لە چیکوسلوواکی فیدراسیۆن بە دوو حکوومەتەوە پێکهات حکوومەتی بەشی چیک و حکوومەتی بەشی سلوواک. لە چیکوسلوواکی هەردوو زمانی چیکی و سلوواکی ڕەسمیەتیان هەیەو هیچیان بەسەر هیچیان دا زاڵ نین. تەنانەت دراوی وڵاتەکەش "کورون" بەدوو زمان لەسەری نووسراوە. لە هەموو مەدرەسەو ئیدارەیەکی سەرانسەری چیکوسلوواکی‌دا هەردوو زمان وەک یەک تەماشا دەکرێن. لە یۆگوسلاوی کە شەش کۆماری فیدراڵی هەیە بە شێوەیەکی ئوسوولی مەسەلەی نەتەوایەتی چارەسەر کراوە، دیارە هێندێ گیروگرفت دێتە پێش چونکە دەوڵەتی ئالبانی، ئالبانیەکانی یۆگوسلاوی بۆ جیابوونەوە هان دەدا. بەلام چونکە هەموو نەتەوەکانی یۆگۆسلاوی مافی نەتەوایەتی خۆیان وەرگرتوەو وەک یەکیش تەماشا دەکرێن، یەکیەتی یۆگوسلاوی هەر بەردەوامەو بەپێچەوانەی هێندێ پێش بینی، پاش مردنی تیتۆ تێک نەچوو. پاش تیتۆ لە یۆگوسلاوی‌دا شێوەیەکی زۆر تایبەتی‌یان بۆ هەڵسووڕانی کاروباری وڵات دامەزراندوە. سەرۆک

کۆماری بە نۆرەیەو نوێنەری هەرکام لە شەش کۆمار بە نۆرە دەبێتە سەرۆک کۆماری هەموو یۆگۆسلاڤی. بۆ ئەم مەبەستە هەڵبژاردن ناکرێ چونکە ئەو کۆمارە کە ژمارەی دانیشتوانی زیاترە ئیمکانی پترە بۆ ئەوەی نوێنەری ببێتە سەرکۆماری یۆگۆسلاڤی. هەڵسووڕاندنی کاروباری وڵات، بەم شێوەیە بۆ وەک بوونی نەتەوەکانی یۆگۆسلاڤی زیاتر ڕێز دادەنێ و دێموکراتیترە.

بە کورتی لەسەریەک، لە وڵاتەکانی سۆسیالیستیدا ستەمی نەتەوایەتی هەڵگیراوەو ستەمی چینایەتیش لەنێو چووە. دیارە هێندێ ئیمتیاز بۆ بەڕێوەبەران هەیە بەڵام ئەوە ستەمی چینایەتی نیە. ئازادیی سیاسی لەو وڵاتانەدا دابین نەبوە. هەرچەند سۆسیالیزم دەبێ دێموکراسی لەگەڵ بێ. دێموکراسی و سۆسیالیزم لێک جیا ناکرێتەوە. هێندێ لە وڵاتەکانی سۆسیالیستی خۆیان باسی پەرەپێدانی دێموکراسی سۆسیالیستی دەکەن ئەوە دوو مانای هەیە یەکەم پێیان خۆشە دێموکراسی پەرە پێ بدرێ، دووهەم مانای ئەوەیە کە دێموکراسی سۆسیالیستی جارێ بەتەواوی پەرەی پێ نەدراوە واتە خۆیان هەست بەوە دەکەن کە دێموکراسی نیە یان مەحدوودە بۆیە باسی دێموکراسی لە سۆسیالیزمدا کردن کارێکی ڕەوایەو بۆیەش ئیستلاحی سۆسیالیزمی دێموکراتی دروست و بەجێ یە.

وەڵامی پرسیاری سێهەم کە چۆنیەتی پێوەندییەکانی ئێمە لەگەڵ وڵاتانی سۆسیالیستی دیاری دەکا بە کورتی ئەوەیە: نە پەیڕەوی بێ ئەم لاو ئەولای نە دژایەتی، بەلکە دۆستایەتی. دیارە ئەو بۆچوونە بە ڕاستی نەتیجەی ساڵەها تاقیکردنەوەی حیزبەکەمانە. حیزبی دێموکرات پاش دەرس وەرگرتن لە تاقیکردنەوەی حیزبە کوردستانیەکانی دیکەو دەرس وەرگرتن لە تاقیکردنەوەی حیزبەکانی دیکەی ئێرانی هاتۆتە سەر ئەو بڕوایە کە ئەگەر کەسێکی دیکە لەباتی ئەو بڕیار بدا ئەوەی بەسەر دێ کە بەسەر حیزبی توودەدا هات. دوژمنایەتی لەگەڵ وڵاتەکانی سۆسیالیستی هەڵەیە. چونکە ئەو وڵاتانە لە دوو بارەوە دوستی حیزبی ئێمەن هەم لەباری ستراتیژیکەوە چونکە وڵاتی سۆسیالیستین و ئێمەش سۆسیالیزممان دەوێ و بە ئاواتین کە

هەتا ڕێبازی ئێمە لە وڵاتەکەمان دا بەتەواوی سەردەکەوێ دێموکراسیش لە وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا پەرە بستێنێ. بۆیە لە دواڕۆژدا زیاتر لێک نیزیک دەبینەوە.

بەڵام لە بارێکی دیکەشەوە با لەبیرمان نەچێ کە دامەزرانی حیزبی دێموکرات لە ساڵی ١٩٤٥ دا دەگەڕێتەوە سەر ئەو هەلومەرجەی کە بە هاتنی لەشکری سوور بۆ ئێران پێک هاتبوو. حیزبی ئێمە دۆستایەتیەکی سوننەتی لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی هەیەو چونکە کوردستان دراوسێی یەکیەتی سۆویەتی‌یە لەباری ژێئۆپۆلیتیکیشەوە ئەم دۆستایەتی‌یە پێویستە. گومانی تێدانیە که سیاسەتی دۆستایەتی لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی ڕۆژێک لە سەرانسەری ئێراندا سەردەکەوێ و زۆر ڕێکخراوی ڕەسەن و پێشکەوتووی دیکەش ڕێبازی ئەمڕۆی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەگرنە پێش ئێمە ئامادەی دۆستایەتین بەڵام مەعیار بۆ ئێمە قازانجی حیزبەکەمان و گەلی کورد وگەلانی ئێرانە.

هێندێ کەس پرسیار دەکەن و دەڵێن ئەگەر هات و ئەو قازانجە لەگەڵ دۆستایەتی لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی ڕێک نەکەوت ئەو کاتە هەڵوێستمان چ دەبێ؟ دیارە ئێمە هەموو وەختێک مەبەستمان ئەوەیە کە ئەم دۆستایەتی‌یە لەگەڵ قازانجمان ڕێک کەوێ و هەوڵیشی بۆ دەدەین بەڵام ئەگەر هات و لەنێو قازانجی گەلی کورد و دۆستایەتی لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی یا لەگەڵ هەر وڵاتێکی دیکەدا ناتەبایی پەیدا بوو، زۆر ڕوونە ئێمە قازانجی گەلی کورد هەڵدەبژێرین با بە سەراحەت بکوترێ کە ئێمە بە خاتری دۆستایەتی قەت واز لە سەربەخۆیی خۆمان و قازانجی میللەتەکەمان ناهێنین. بەڵام لەبەر خاتری سەربەخۆیی و قازانجی میللەتەکەمان ئەگەر پێویست بوو واز لە دۆستایەتی دەهێنین. کەوابوو میعیار بۆ ئێمە قازانجی حیزب و گەلی کوردو گەلانی ئێران و سەربەخۆییمانە. میعیاری ئەساسی سەربەخۆیی بڕیاردانە. دۆستایەتی دەکەین بەڵام لەگەڵ پاراستنی سەربەخۆیی ئەگەر پێویست بوو دۆستایەتیەکە فیدای سەربەخۆیی دەکەین، بەڵام هەرگیز سەربەخۆیی فیدای دۆستایەتی

ناکەین. ئەو ڕابیتە ئۆرگانیکە کە باسم کرد لەنێوان دیاری کردنی جەوهەری سۆسیالیزم و پاراستنی سەربەخۆیی حیزبەکەمان و ولاتەکەمان دا هەیە لێرەدا خۆی دەنوێنێ. ئێمە دەمانەوێ کۆمەڵی سۆسیالیستی خۆمان بێ دەست تێوەردانی ولاتی دیکە، تەنانەت باشترین دۆستیشمان بێ دروست بکەین. نامانەوێ سۆسیالیزمێک دروست بکەین کە پێویستی بەوە هەبێ کە لەشکری ولاتێکی دیکە بێ بیپارێزێ. سۆسیالیزم بە کۆمەلانی خەلک دروست دەکرێ و بەوانیش دەپارێزرێ نە بە لەشکری ولاتێکی بێگانە. ولاتێک کە ئەرتەشی بێگانەی تێدا جێگیربووە، هەرچەندیش ئەم بێگانەیە دۆست بێ، سەربەخۆیی بڕیاردانی خۆی لەدەست دەدا. بۆ نموونە سەیری ئەفغانستان بکەین. دیارە ئێمە دژی سیاسەتی ئەو بەناو موجاهیدە ئەفغانیانەین کە دەیانەوێ لە ئەفغانستان جەمهووری ئیسلامی دابمەزرێنن. بەلام بە تاقیکردنەوەی خۆمان باش دەزانین کە ئەگەر خەلک پشتیوانی نەکا، پارتیزان ناتوانێ شەڕ بکا. ئێستا چەندین ساله موجاهیدەکانی ئەفغانی دژی دەولەتی مەرکەزی و لەشکری سۆویەتی شەڕ دەکەن و خەباتیشیان هەر بەردەوامە مانای ئەوەیە کە بەشێک لە کۆمەلانی خەلک پشتیوانیانە. ڕەنگە بکوترێ خەلکی پاشکەوتوو پشتیوانیانە، بەلام ئەوە ئەسلی مەسەلەکە ناگۆرێ. بەدبەختی ئەوانەی کە لە ئەفغانستان دەسەلاتیان بە دەسەتەوەیە ئەوەیە کە بە پشتیوانی لەشکری سۆویەتی دەبێ سۆسیالیزم دروست بکەن. ئەو سۆسیالیزمە نە سەرکەوتوو دەبێ و نە دێموکراتی.

هەلوێستی حیزبی دێموکرات بەرامبەر بە مارکسیزم باس کرا. ئێمە حیزبێکی دێموکراتین، خاوەنی تاقە ئیدئۆلۆژیەک نین، ئەندامانی حیزبی ئێمە ئیدئۆلۆژی جۆراوجۆریان هەیە بەلام لەژێر ئالای حیزبی دێموکراتدا کۆبوونەوە.چونکە بەرنامەی سیاسی ئەم حیزبەیان پەسند کردوە. بۆیەش حیزبی ئێمە لە کێشەو ناکۆکیی ئیدئۆلۆژیکی گرووهە مارکسیستیەکان دا دەخالەت ناکا. بەلام ئەگەر مارکسیزم زانستێکی کۆمەلایەتی‌یە، تیئوریەکی زانستی‌یە، ئایا گوناهە حیزبی دێموکرات کەلکی لێ وەربگرێ؟ زانست لە

پاوانی هیچ کەس دانیە ئەگەر حیزبی دێموکرات زانست تەتبیق بکا تاوان نیە. لێرەدا تەنیا شێوەی کەڵک وەرگرتن لە زانست و شێوەی تەتبیقی زانست دەگۆڕێ دایە. زانست دوگم نیە، زانستی کۆمەڵایەتی پێکەوە لەگەڵ کۆمەڵ بەرەو پێش دەچێ، پەرە دەستێنێ. مەسەلە ئەوەیە کە ئەم زانستە بە شێوەیەکی خەللاق داهێنەرانە تەتبیق بکرێ. هەر ئەوەندە کە نەزەرێک لە کتێبێک دا نووسرابێ بۆ ئەوە بەس نیە کە پەیڕەویی لێ بکەین. کتێبەکە هی هەر کەس بێ، فەرق ناکا. کتێبەکانی مارکس و لێنینیش جێی موناقەشەن. بۆ موسولمانێک ئایەی قورئان جێی موناقەشە نیە. بەڵام تیئۆری کۆمەڵایەتی ئایەی قورئان نیە، جێی موناقەشەیە. ئەگەر تیئۆرییەک لە جەرەیانی تەتبیق دا دەرکەوت کە دروستە، پەسندی دەکەین. ئەگەر دەرکەوت کە دروست نیە و واقعییەت لەگەڵ تیئۆری ڕێک ناکەوێ، ئەو کاتە مانای ئەوەیە کە تیئۆرییەکە نادروستەو دەبێ وازی لێ بێنین. لە تەتبیقی تیئۆریدا دەبێ هەلومەرجی زەمانی و مەکانی بەرچاو بخەین. مەسەلەن مارکس لە کتێبی "سەرمایە" دا باسی سەرمایەداری دەکا و لێکۆڵینەوەی مارکس لەم بارەوە بێ وێنەیە. بەڵام مارکس ئێستا سەرمایەداری لە زۆر بارەوە گۆڕاوەو بێگومان ئەگەر خودی مارکس باسی سەرمایەداری١٥٠ساڵ لەمەوبەر دەکا. ئێستا سەرمایەداری لەزۆر بارەوە گۆڕاوەو بێ گومان ئەگەر خودی مارکس ئێستا لەسەر سەرمایەداری نووسیبایە بە شێەوەیەکی دیکەی دەنووسی. بۆیە زۆر شت لە کتێبی "سەرمایە" داهاتوە کە لەگەڵ واقعییەتی ئەمڕۆ ڕێک ناکەوێ.

لە پاشان هەروەها کە کوترا تیئۆریی زانستی لە پاوانی هیچ کەس دانیە. چونکە لافوازیە فەڕانسەیی بووە، مانای ئەوە نیە ئەمڕۆ تەنیا فەڕانسەیی مافی ئەوەیان هەیە لەسەر زانستی شیمی حەکەم بن. هەروەها چونکە داروین ئینگلیسی بووە تەنیا ئینگلیسییەکان مافیان هەبێ لەسەر قانوونەکانی پەرەئەستاندنی تەبیعەت و ئادەمیزاد حەکەم بن.

تیئۆری زانستیش هەروایە، دیاردەیەکی جیهانیە. هەموو کەس دەتوانی پەرەی پێبداو هەموو کەسیش دەتوانێ تەتبیقی بکاو کەسیش مافی ئەوەی نیە

خۆی بکا بە حەکەم. میعیاری ڕاستی و دروستیی تیئۆری کتێب نیە، کردەوەو تاقیکردنەوەیە، تیئۆری کۆمەلایەتی لە جەرەیانی تەتبیق دا ڕاست و دروستی خۆی نیشان دەدا.

ڕاستە کە واقعییەت سەرچاوەی تیئۆری بووە بەلام چونکە واقعییەت هەمیشە لە گۆڕان دایەو هەلومەرجیش لە ولاتێکەوە بۆ ولاتێکی دیکە فەرق دەکا تیئۆریش دەبێ بگۆڕێ لە ئاخرەکەی دا میعیار تیئۆری نیە میعیار پراکتیک و واقعییەتە. ئەگەر تیئۆرییەک لەگەل واقعییەت ڕێک نەکەوت واقعییەتی ڕەق بەزۆر ناچێتە نێو چوارچێوەی تییۆرییەوە. هۆی سەرنەکەوتنی بەشێکی زۆر لە ڕێکخراوەکانی چەپ لە ئێران دا هەر ئەوەیە کە هەولیان داوە واقعییەت بخەنە نێو چوارچێوەی تیئۆری کتێبی خۆیانەوە. "سازمانی چریکهای فدایی خلق" ڕێکخراوێک بوو کە پاش شۆڕشی ئێران دەی توانی نەخشێکی گەورە لە مەیدانی سیاسیەتی ولات دا بە ئەستۆ گرێ، بەلام هەموومان دەزانین چۆن لەت لەت بوو و چی بەسەرهات. لە نووسراوێکی نێوخۆی کۆمەلەدا هاتوە کە کاتێک کادرێکی کۆمەلە دەچێ لە مزگەوتی گوندێکی بۆ خەلکی قسە دەکا هەرچەند خوێندەواریی زۆرە بەلام خەلک لە قسەکانی حالی نابن لە حالێک دا کادری حیزبی دێموکرات کە قسە بۆ خەلکی دەکا، خوێندەوارییشی کەمتر بێ، خەلک لێی حالی دەبن. هۆیەکەی زۆر سادەیە، کادری کۆمەلە لە چوارچێوەی تیئۆری کتێبی خۆی دا قسە دەکا کە دوورە لە واقعییەت کادری حیزبی دێموکراتیش بە زمانی خەلکی لەسەر گیروگرفتەکانی ژیان و خەباتی خەلک قسە دەکا کە لە دلی خەلک نیزیکن. کادری کۆمەلە باسی ئیکۆنۆمیزم و پۆپۆلیزم و ئاکسۆنیزمی دەکا. کادری حیزبی دێموکراتیش باسی ئازادی و خودموختاری دەکا. بۆیە زۆر تەبیعییە کە کۆمەلانی خەلک لە قسەی کادری حیزبی دێموکرات باشتر حالی بن.

مەسەلەیەکی دیکە کە لێرە باسکراوە **دەبێ** ئەهەمییەتێکی زیاتری **پێبدرێ** مەسەلەی سۆسیال دێموکراسییە. هەروەها کە لە "کورتەباس" **دا هاتوە** بە نەزەری ئێمە سۆسیال دێموکراسی وەزیفەی ئەوەیە کە سەرمایە**داری** ئیدارە

بکاو سەرمایەداری بپارێزێ. لە کاتێکدا حیزبی دێموکرات لەو بڕوایە دایە کە دەبێ سەرمایەداری لەنێو بچێ. کەوابوو زۆر مەنتیقی‌یە کە حیزبی دێموکرات ڕێگای سۆسیال دێموکراسی نەگرێتە پێش. بەڵام ئەگەر لەگەڵ ئەوەدا هێندێ کەس کە پێیان وایە زانستی کۆمەلایەتی بەناوی ئەوان تاپۆ کراوە هەر هاوار دەکەن کە سۆسیالیزمی دێموکراتی و سۆسیال دێموکراسی یەکن، دیارە گاڵتە بە خۆیان دەکەن و کەسیش بە جیددی یان ناگرێ.

با ئەوەش بڵێین کە حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان تا شەڕی دووهەمی جیهانی بە حیزبی هەرە شۆڕشگێڕ لە قەڵەم دەدران، بەڵام ئەنتێرناسیۆنالی دووهەم کە لەم حیزبانە پێک هاتبوو، لە زەمانی شەڕی یەکەمی جیهانی دا ١٩١٤-١٩١٨ بە سەرۆکایەتی کائۆتسکی بەرەو ڕیفورمیزم ڕۆیشت و زۆربەی حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان لە پارلەمان دا دەنگیان دا بە بوودجەی شەڕی وڵاتەکانی خۆیان و پشتیوانیان لە بۆرژوازیی وڵاتی خۆیان کرد، لەباتی ئەوە دیفاع لە قازانجی پرۆلیتاری جیهانی بکەن تووشی ناسیۆنالیزم بوون و کۆمەلانی خەلکی زەحمەتکێشیان هان دەدا دژی یەکتر شەڕ بکەن.

حیزبی سۆسیال دێموکراتی ڕووسیەو چەند حیزبی دیکە وەک حیزبی سۆسیالیستی ئیتالیا ئامادە نەبوون دیفاع لە سیاسەتی شەڕخوازانەی بۆرژوازیی وڵاتی خۆیان بکەن و لەو بڕوایەدا بوون کە پرۆلیتاری هەر وڵاتێک دەبێ دژی بۆرژوازیی خۆی شەڕ بکا، شەڕ بگۆڕێ بە شۆڕش دژی دەسەلاتی بۆرژوازیی خۆماڵی. کەوابوو سۆسیال دێموکراسی پێش شەڕی یەکەمی جیهانی و پاش ئەو شەڕە فەرقیان هەیە.

سۆسیال دێموکراسی پاش شەڕی یەکەمی جیهانی لەگەڵ زەمانی شەڕی دووهەمی جیهانیش فەرقی هەیە. ئەو ڕاستی‌یە دەبێ بکوترێ کە لە شەڕی دووهەمی جیهانیدا زۆربەی حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان بەرامبەر بە فاشیزم ڕاوەستان و لە بەرگری وڵاتی خۆیان دا بەشدارییان کرد. بەڵام ئێستا دیسانەکە سۆسیال دێموکراسی هەر ڕێبازی ڕیفۆریمیزم دەڕوا.

سۆسیال دیموکراسی دەیەوێ سەرمایەداری ئیسلاح بکا، حیزبی ئێمە دەیەوێ سەرمایەداری لەنێو بەرێ. سۆسیال دیموکراسی دەیەوێ هەر لە چوارچێوەی سیستمی سەرمایەداریدا وەزعی زەحمەتکێشان باشتر بکا. حیزبی ئێمە وەک حیزبێکی شۆڕشگێڕ پێی وایە بۆ گەیشتن بە ئامانجی دوارۆژی دەبێ ئەو چوارچێوەیە تێک بدەین، دەبێ سەرمایەداری وەک سیستم لەنێو بەرین. حیزبی دێموکرات لەبارێکی دیکەشەوە شۆڕشگێڕە. ئەیش بەڕێوەبردنی خەباتی چەکدارانەیە. سۆسیال دێموکراسی تەنیا لایەنگری خەبات لە ڕێگای ئاشتییەوەیە. کەوابوو حیزبی ئێمە لە زۆر مەسەلەی ئەساسیدا بیروڕای لە سۆسیال دێموکراسی جیاوازە. بەڵام چونکە سۆسیالیزمی مەوجوود ژێرخانی ئابووری و کۆمەڵایەتیی سۆسیالیستی پێک هێناوە، لە ئامانجی ئێمە نیزیکترە. جیاوازیی ئێمە لەگەڵ سۆسیالیزمی مەوجوود لەسەر دێموکراسییە. با لەسەر یەک مەسەلە وردتربین. سۆسیال دێموکراسی هەر ئیسلاحات دەکا هەرچی ئیسلاحاتیش بکا ئامانجی دوارۆژمان نابێتە یەک و ناگەینە یەک. ئەو وەختە دەگەینە یەک کە چوارچێوەی سەرمایەداری تێک بدا کە ئەوە ئامانجی سۆسیال دێموکراسی ئێستا نیە. بەڕێوەبەریی حیزبی سۆسیالیستی ئیسپانیا فیلیپ گۆنزالێس بە سەراحەت دەڵێ کە لە هەلومەرجی ئێستادا سەرمایەداری باشترین سیستەمە ئێمە لە مەسەلەی دێموکراسیدا لە حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان نیزیکین. مەسەلەن لە سوئێد ئازادیی سیاسی زۆرە. بۆیەش هاوکاریی سیاسی لەنێو حیزبی ئێمەو حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان لە مەیدانی جیهانیدا ئیمکانی هەیە. بەڵام ئەگەر بمانەوێ لەگەڵ ئەو حیزبانە بە تەواوی ببینە یەک خەت ئەوان دەبێ بێنە **سەر ئەوە** کە بۆ تێک دانی چوارچێوەی ڕژێمی سەرمایەداری هەوڵ بدەن. بە**م جۆرە لە** کورت خایە**ن داو** لە باری دێموکراسییەوە لە حیزبە سۆ**سیال دێموکراتەکان** نیز**یکترین** بەڵام لە درێژخایەن داو لەباری ستراتی**ژیکەوە لە وڵات**ەکانی **سۆسیالیستی** نیزیکترین.چونکە **کافییە** لەم وڵاتانەدا گۆڕانی ئەوتۆ وەک لە ساڵی ١٩٦٨ لە

بکاو سەرمایەداری بپارێزێ. لە کاتێکدا حیزبی دێموکرات لەو بڕوایە دایە کە دەبێ سەرمایەداری لەنێو بچێ. کەوابوو زۆر مەنتیقی‌یە کە حیزبی دێموکرات ڕێگای سۆسیال دێموکراسی نەگرێتە پێش. بەڵام ئەگەر لەگەڵ ئەوەدا هێندێ کەس کە پێیان وایە زانستی کۆمەڵایەتی بەناوی ئەوان تاپۆ کراوە هەر هاوار دەکەن کە سۆسیالیزمی دێموکراتی و سۆسیال دێموکراسی یەکن، دیارە گاڵتە بە خۆیان دەکەن و کەسیش بە جیددی یان ناگرێ.

با ئەوەش بڵێین کە حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان تا شەڕی دووهەمی جیهانی بە حیزبی هەرە شۆڕشگێڕ لە قەڵەم دەدران، بەڵام ئەنتێرناسیۆنالی دووهەم کە لەم حیزبانە پێک هاتبوو، لە زەمانی شەڕی یەکەمی جیهانی دا ١٩١٤-١٩١٨ بە سەرۆکایەتی کائوتسکی بەرەو ڕیفورمیزم ڕۆیشت و زۆربەی حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان لە پارلەمان دا دەنگیان دا بە بوودجەی شەڕی وڵاتەکانی خۆیان و پشتیوانیان لە بۆرژوازیی وڵاتی خۆیان کرد، لەباتی ئەوە دیفاع لە قازانجی پرۆلیتاری جیهانی بکەن تووشی ناسیۆنالیزم بوون و کۆمەڵانی خەلکی زەحمەتکێشیان هان دەدا دژی یەکتر شەڕ بکەن.

حیزبی سۆسیال دێموکراتی ڕووسیەو چەند حیزبی دیکە وەک حیزبی سۆسیالیستی ئیتالیا ئامادە نەبوون دیفاع لە سیاسەتی شەڕخوازانەی بۆرژوازیی وڵاتی خۆیان بکەن و لەو بڕوایەدا بوون کە پرۆلیتاری هەر وڵاتێک دەبێ دژی بۆرژوازیی خۆی شەڕ بکا، شەڕ بگۆڕێ بە شۆڕش دژی دەسەڵاتی بۆرژوازیی خۆماڵی. کەوابوو سۆسیال دێموکراسی پێش شەڕی یەکەمی جیهانی و پاش ئەو شەڕە فەرقیان هەیە.

سۆسیال دێموکراسی پاش شەڕی یەکەمی جیهانی لەگەڵ زەمانی شەڕی دووهەمی جیهانیش فەرقی هەیە. ئەو ڕاستی‌یە دەبێ بکوترێ کە لە شەڕی دووهەمی جیهانیدا زۆربەی حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان بەرامبەر بە فاشیزم ڕاوەستان و لە بەرگری وڵاتی خۆیان دا بەشدارییان کرد. بەڵام ئێستا دیسانەکە سۆسیال دێموکراسی هەر ڕێبازی ڕیفۆریمیزم دەڕوا.

سۆسیال دێموکراسی دەیەوێ سەرمایەداری ئیسلاح بکا، حیزبی ئێمە دەیەوێ سەرمایەداری لەنێو بەرێ. سۆسیال دێموکراسی دەیەوێ هەر لە چوارچێوەی سیستمی سەرمایەداریدا وەزعی زەحمەتکێشان باشتر بکا. حیزبی ئێمە وەک حیزبێکی شۆڕشگێڕ پێی وایە بۆ گەیشتن بە ئامانجی دوارۆژی دەبێ ئەو چوارچێوەیە تێک بدەین، دەبێ سەرمایەداری وەک سیستم لەنێو بەرین. حیزبی دێموکرات لەبارێکی دیکەشەوە شۆڕشگێڕە. ئەیش بەڕێوەبردنی خەباتی چەکدارانەیە. سۆسیال دێموکراسی تەنیا لایەنگری خەبات لە ڕێگای ئاشتی‌یەوەیە. کەوابوو حیزبی ئێمە لە زۆر مەسەلەی ئەساسی‌دا بیروڕای لە سۆسیال دێموکراسی جیاوازە. بەلام چونکە سۆسیالیزمی مەوجوود ژێرخانی ئابووری و کۆمەلایەتیی سۆسیالیستی پێک هێناوە، لە ئامانجی ئێمە نیزیکترە. جیاوازیی ئێمە لەگەل سۆسیالیزمی مەوجوود لەسەر دێموکراسی‌یە. **با لە**سەر یەک مەسەلە وردتربین. سۆسیال دێموکراسی هەر ئیسلاحات دەکا هەرچی ئیسلاحاتیش بکا ئامانجی دوارۆژمان نابێتە یەک و ناگەینە یەک. ئەو وەختە دەگەینە یەک کە چوارچێوەی سەرمایەداری تێک بدا کە ئەوە ئامانجی سۆسیال دێموکراسی ئێستا نیە. بەڕێوەبەریی حیزبی سۆسیالیستی ئیسپانیا فیلیپ گۆنزالێس بە سەراحەت دەلێ کە لە هەلومەرجی ئێستادا سەرمایەداری باشترین سیستەمە ئێمە لە مەسەلەی دێموکراسی‌دا لە حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان نیزیکین. مەسەلەن لە سوئێد ئازادیی سیاسی زۆرە. بۆیەش هاوکاریی سیاسی لەنێو حیزبی ئێمەو حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان لە مەیدانی جیهانیدا ئیمکانی هەیە. بەلام ئەگەر بمانەوێ لەگەل ئەو حیزبانە بە تەواوی ببینە یەک خەت ئەوان دەبێ بێنە سەر ئەوە کە بۆ تێک دانی چوارچێوەی ڕژێمی سەرمایەداری هەول بدەن. بەم جۆرە لە کورت خایەن داو لە باری دێموکراسی‌یەوە لە حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان نیزیکترین بەلام لە درێژخایەن داو لەباری ستراتیژیکەوە لە ولاتەکانی سۆسیالیستی نیزیکترین.چونکە کافییە لەم ولاتانەدا گۆڕانی ئەوتۆ وەک لە سالی ١٩٦٨ لە

چیکۆسلۆڤاکی‌دا هاته دی، پێک بێ. که سۆسیالیزم هەر له جێگای خۆی بوو، زەربە له پێوەندیەکانی سۆسیالیستی نەدرابوو بەڵکوو ئەم پێوەندیانه قایم تریش ببوون، بەڵام دێموکراسی پەرەی گرتبوو و ئیمکانی جێگیربوونی سۆسیالیزمی دێموکراتی پێکهاتبوو. بۆیه له دوارۆژدا گۆڕانێکی ئەوتۆ ڕێگا خۆش دەکا بۆ ئەوە لەگەڵ ئەم وڵاتانه ئامانجمان ببێته یەک و بگەینه یەک بەتایبەتی که ئەم چەشنه گۆڕانه له سۆسیالیزمی مەوجوودا پێویستی به شۆڕش نیه پێویستی به گۆڕانی پێوەندیی‌یەکانی ئابووری و کۆمەڵایەتی نیه. بەجێیه به مەسەلەیەکی دیکەش ئیشارە بکرێ که بێگومان له دابین کردنی دێموکراسی له وڵاتەکانی سۆسیالیستی‌دا تەئسیرێکی زۆری دەبێ. ئەویش مەسەلەی پەرەئەستاندنی تەکنولوژیی پێش کەوتوویه. لەنێو هێزەکانی بەرهەم **هێنان دا** که بریتی‌یه له ئامرازی بەرهەم هێنان و ئادەمیزادو تاقیکردنەوەی ئامرازی بەرهەم هێنان له هەمووان خێراتر دەچێته پێش له هەمووان شۆڕشگێڕتره. نیزامه ئابووریی‌یەکانی مێژوویی له ڕووی بەکارهێنانی ئامرازیانەوه وردترو باشتر دەناسرێن. واته ئەوە بۆ نیشاندانی ڕادەی نیزام گرنگ نیه کەچی بەرهەم دێنی بەڵکوو چۆن بەرهەم دێنی. ئاردی گەنم هەر ئەو ئاردەیه که سەدان و ڕەنگه هەزاران ساڵه ئادەمیزاد نانی لێ دروست دەکا. بەڵام ئەگەر ئەو ئارده بەرهەمی دەستاڕی دەستی بێ نیشانەی نیزامێکەو ئەگەر بەرهەمی ئاشی کارەبایی (بەرقی) بێ نیشانەی نیزامێکی دیکەیه. تەکنولوژی که بەشی ئەساسی ئامرازی بەرهەم هێنانه هەرگیز له مێژووی ئادەمیزاددا به خێرایی چەنده ده ساڵی دوایی نەچۆته پێش. وڵاتەکانی سۆسیالیستیش لەو پێشکەوتنەدا بەشدارن. لەوانیشدا تەکنولوژی بەخێرایی بەرەو پێش دەڕوا که ئاکامی پێکهاتنی گۆڕان له گشتی هێزەکانی بەرهەم هێنان دایه که ئادەمیزاد و تاقیکردنەوەشی **دەگرێتەوە، که** خۆی ئەم گۆڕانه له ڕێگای پێوەندیی‌یەکانی ئابووری و کۆمەڵایەتی‌یەوه دەبێته هۆی گۆڕانی سەرخان یا ڕووبنا. ئاکامی پێش **کەوتنی** تەکنولوژی ئاخرەکەی ئوتوماتیکی کردنی بەرهەم هێنانه، ئێستا له ئەمریکاو له یەکیەتی سۆویەتی و

لە هێندێ لە وڵاتەکانی سەرمایەداری وەک فەڕانسە، ژاپۆن و ئاڵمانی ڕۆژئاوا ئوتوماتیزەکردن خێرا بەرەوپێش دەڕوا. مەسەلەی کارخانەیەک کە بیست ساڵ لەمەوبەر پێنج هەزار کرێکاری هەبوو ئێستا پەنجا نەفەر ئیدارەی دەکا کە هیچیان کرێکاری سادە نین بەڵکوو هەموویان پسپۆڕو موهەندیسن.
ئێستا ئیدی لە ئەمریکا کارخانەی ئوتوماتیکی وا هەیە کە کارخانەی ئوتوماتیکی بەرهەم دێنێ. کەڵک وەرگرتن لە دەسکەوتەکانی زانست پەرە ئەستاندنی بێ وێنەی هەڵسووڕاندنی کاروبار بە کامپیوتەر لە هەموو بەشەکانی ژیاندا، شۆڕشێکی تەکنولوژی لە بەرهەم هێنان دا پێکهێناوە کە لە مێژووی ڕابردووی کۆمەڵی ئادەمیزاددا وێنەی نیە.ئەوە کە لە جێگای پێنج هەزار نەفەر پەنجا نەفەر کار دەکا بەرەبەرە تەرکیبی چینی کرێکار دەگۆڕێ. یەکەم هەروەها کە کوترا ئەم کرێکارانە کە بە کامپیوتەر کارخانەیەکی ئوتوماتیک بەڕێوە دەبەن، ئیدی کرێکاری جاران نین، بەڵکوو پسپۆڕو موهەندیسن، کەیفیەتیان گۆڕاوە. لەباری چەندی واتە کەممیەتیش ئەوە گۆڕانێکی گەورەیە کە پەنجا نەفەر کاری پێنج هەزار نەفەر دەکا. ئەگەر یەکێک لە هۆیەکانی شۆڕشگێڕبوونی چینی کرێکار ئەوە بوو کە ژمارەیەکی زۆر لە کارخانە واتە لە یەک جێگا کۆببوونەوە ئێستا ئەم هۆیە بەرەبەرە لەنێودەچێ.
جا لێرەدا پرسیارێک دێتە پێش. ئایا کرێکارێکی پسپۆڕ یا موهەندیسێک کە لەکارخانەیەکی ئوتوماتیکی دا کاری بە کامپیوتێرە وەزعی ژیانیشی باشە هەر ئەو کرێکارەیە کە تفەنگی هەڵگرت و لە ساڵی ١٩١٧ دا هێرشی بردەسەر کۆشکی زستانی لە پترۆگراد؟ ئایا چاوەڕوان دەکرێ سەعات سازەکانی سویس ڕاپەڕینی چەکدارانە بکەن؟ دیارە پرۆسەی ئوتوماتیزەکردن لە یەکیەتی سۆویەتی و وڵاتەکانی سۆسیالیستیدا بەقەد ئەمریکا خێرا ناچێتە پێش. بەڵام لەوێش بەرەبەرە تەرکیبی چینی کرێکار دەگۆڕێ و تەکنولوژی تازە کرێکاری ئەوتۆ لە وڵاتەکانی سۆسیالیستیدا پەروەردە دەکا کە شێوەی فیکرکردنەوەی لەگەڵ کرێکاری زەمانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر فەرقێکی زۆری هەیە. لێرەشدا تەکنۆلۆژی کە شۆڕشگێڕترین بەشی ئامرازی بەرهەم هێنانە

دەبێتە هۆی گۆڕانی هەموو هێزەکانی بەرهەم هێنان و سەرخانی کۆمەڵیش. بۆیە پێشکەوتنی تەکنولوژی جەوهەری لێک نیزیک بوونەوەی ئابووری سەرمایەداری و سۆسیالیستی تێدایە. بۆیەش لە تیئۆری ئابووریدا ئێستا زۆر جار باسی کۆنوێرژانس (همگرایی) دەکرێ. کە دەتوانین بە کوردی پێی بڵێین بەرەو یەکتر ڕۆیشتن. ئێمە تیئۆری کۆنوێرژانس بە موتلەقی قبووڵ ناکەین. ئەو کۆمەڵەی کە لە دوارۆژدا پێک دێ لەباری تەکنولوژی‌یەوە نەتیجەی پێشکەوتنی سۆسیالیستی و سەرمایەداریی‌یەو ئەگەر واقیع بین زیاتر هی سەرمایەداریی‌یە تا سۆسیالیزم. بەلام پێوەندیی‌یەکانی بەرهەم هێنانی ئەو کۆمەڵە دەبێ سۆسیالیستی بن. چونکە خۆی تەکنۆلۆژی کۆمەڵ بەرەو ئەوە دەبا. ناکرێ کارخانەکان ببن بە ئوتوماتیکی بە کامپیوتەر کاریان تێدا بکرێ بەلام هەر لەو کاتەش دا چەوساندنەوە بمێنێتەوە. کەوابوو ئێمە دەست لە تیئۆری کۆنوێرژانس وەردەدەین، یانی ئەوەندەی لێ زیاد دەکەین کە پێوەندیی‌یەکانی بەرهەم هێنان لە هەموو بەرەو یەکتر ڕۆیشتن دا دەبنە پێوەندی سۆسیالیستی.

پێوەندیی‌یەکانی سۆسیالیستی و سیستمی بوروکراتیکی سۆسیالیزمی مەوجوود یەک نین. ئەم سیستەمە کۆسپێکە لەسەر پێشکەوتنی تەکنولوژی لە کاتێکدا پێوەندیی‌یەکانی سۆسیالیستی ڕێگا بۆ تەکنولۆژی خۆش دەکەن. هۆی پاش کەوتنی تەکنۆلۆژی لە سنعەت و کشتوکاڵی سۆویەتی دا پێوەندیەکانی سۆسیالیستی نین بەلکوو ئەو سیستەمە بوروکراتیک وغەیرە دێموکراتیەیە کە لە یەکیەتی سۆویەتی دا زاڵە. تەنیا لێکۆڵینەوە لەسەر ولاتانی سۆسیالیستی کافی نیە دەبێ لە کۆمەڵی ولاتێکی وەک ئەمریکاش کە پێشکەوتووترین ولاتی سەرمایەداریی‌یە بکۆڵینەوە. ئەگەر بەپێی تیئۆری کلاسیک کۆمەڵ بەرەو پێش چووبا، دەبوو لەمێژبا شۆڕشی سۆسیالیستی لە ئەمریکا سەرکەوتبا. چینی کرێکاری بەهێزو ڕێکخراو لە سەندیکاکاندا هەیە. بەلام داخوازەکانی چینی کرێکار لە چوارچێوەی ڕژێمی سەرمایەداری دەرناچن. دەکرێ بڵێین کە سەندیکاکان ڕیفۆرمیستن، شۆڕشگێڕ نین. بەلام

بۆچی ساڵەهای ساڵە نەبوون بە شۆڕشگێڕو بۆچی ئەو تاقمە چکۆلانە کە بەرنامەی شۆڕشگێڕانەیان هەیە، هەروا چکۆلە مانەتەوە؟ ئایا هۆی ئەم وەزعە ئەوەنیە کە سەرمایەداری نیشان دەدا کە هێشتا هەر زەخیرەی هەیەو دەتوانێ بژی و پەرە بستێنێ و سەرەمەرگی دوورەو چینی کرێکاریش بەگشتی لە چوارچێوەی ڕژێمی سەرمایەداری ئەمریکادا، هەست بە ڕەزامەندی دەکا؟ بەم جۆرە دەردەکەوێ کە تەتبیقی تیئۆریی وشک و دوگم بەسەر کۆمەڵی سەرمایەداری ئەمڕۆدا، تیئۆریەک کە لەسەر سەرمایەداری ١٥٠ ساڵ یا تەنانەت ٧٠ ساڵ لەمەوبەر کوتراوە هەڵەیەو کۆمەڵی سەرمایەداری ئێستا پێداویستی بە لێکۆڵینەوەی تازە هەیە.

بەکورتی دەردەکەوێ کە لەبەر هێندێ هۆ و بەتایبەتی دەست تێوەردانی دەوڵەت لە ئابووریی وڵاتدا بوحرانی ئابووریی وەک هی ساڵەکانی ١٩٢٩-١٩٣٣ ئێستا لە وڵاتی سەرمایەداریدا بەرچاو ناکەوێ. لە زۆربەی وڵاتەکانی سەرمایەداریدا دەوڵەت ئەوەندە دەخالەت لە ئابووری‌دا دەکاو ئەوەندە تێدەکۆشێ پەرەئەستاندنی ئابووری ڕێک و پێک و مەوزوون بکا کە لەگەڵ ئەوەی ئەم پەرەئەستاندنە زیگزاگی زۆرە، گیروگرفتی هەیە بەڵام سەرمایەداری توانیویەتی هەتا ئێستا خۆی لە بوحرانی ئابووریی گەورە بپارێزێ و ئەم گیروگرفتانە بێ تەقینەوەی کۆمەڵایەتی چارەسەر بکا. هەرچەند ئەوەش ڕاستی‌یەکی حاشا لێ نەکراوە کە زۆر جار سەرمایەداری ئەم گیروگرفتانەی بە زیانی زەحمەتکێشان و لەسەر حیسابی زەحمەتکێشان چارەسەر کردوە.

مەسەلەیەکی دیکە کە زۆر باسی لەسەر دەکرێ مەسەلەی ئولگوو یا نموونەیە. لەم مەسەلەیەش دا ئێمە دەبێ بۆچوونێکی خەللاقمان هەبێ. ئەویش ئەوەیەکە زۆر پێویستە بە بێ بەرچاوتەنگی لە هەموو تاقیکردنەوەیەکی مێژوویی شۆڕشی سۆسیالیستی یا دروست کردنی سۆسیالیزم لە وڵاتەکانی دیکەدا کەلک وەرگرین و لەم **بارەشەوە** تەعەسوبمان نەبێ. کەواتە ئەگەر ئێمە لە تاقیکردنەوەی یەکیەتی سۆویەتی،

چین، یوگوسلاڤی، ویێتنام و زۆر وڵاتی دیکە دەرس وەرگرین کارێکی باش دەکەین. هەر بۆیەش ناسینی هەموو ئەو وڵاتانە کە سۆسیالیزمیان دروست کردوە زۆر پێویستە. لەم تاقیکردنەوە کەلک وەرگرتن دوو باری هەیە یەکەم ئەوەیە ئەو کارانە بکەین کە لەو وڵاتانەدا سەرکەوتوو بوون. دووهەم ئەوەیە ئەو کارانە نەکەین کە تێیدا سەرکەوتوو نەبوون و زیانیان هەبووە. بەڵام گرنگ ئەوەیە هیچ کام لەو وڵاتانە کە ئێمە بە سۆسیالیستی‌یان دەزانین بە ئولگوو دانەنێین چ یەکیەتی سۆویەتی بێ و چ چین و یوگوسلاوی و ویێتنام بێ. یا هەر وڵاتێکی دیکە بێ کە لەمەودوا بەرەو سۆسیالیزم دەڕوا. پێویستە ئوسوولەن خۆمان لە ئولگووسازی بپارێزین. پاش شەڕی دووهەمی جیهانی کە وڵاتەکانی ئورووپای ڕۆژهەڵات دەستیان کرد بە دروست کردنی سۆسیالیزم یەکێک لە شیعارەکانی هەرە گرنگی تەواوی ئەو وڵاتانە کە لە جێگای هەرە بەرچاو دەنووسرا ئەوە بوو "یەکیەتی سۆویەتی بۆ ئێمە نموونەیە". لەباری نەخشەکێشان و بەرنامە دارشتنەوە یەکیەتی سۆویەتی تەجرووبەیەکی زۆری دەست کەوتبوو و بە ڕاستی پێویست بوو کەلکی لێ وەربگیرێ. بەڵام هەر لەو کاتەدا یەکیەتی سۆویەتی لەبەر هەلومەرجی تایبەتی خۆی هاتبوو هەموو نەوعە سەنعەتێکی قورسی دامەزراندبوو. وڵاتێک کە ژمارەی دانیشتوانی نیزیکەی دووسەد میلیۆن بوو سەرچاوەی ژێر زەوی وەک نەوت و خەڵووزی بەردی هەبوو، دیارە لە وزەی دابوو کە بناخەی هەموو ئەو سەنعەتە قورسە دابنێ. بەڵام ئایا ئەم کارە بۆ مەجارستانێکی ٩ میلیۆنیش دروست بوو کە نە سەرچاوەی ژێر زەوی هەبوو و نە ئیمکاناتی مادی و بەشەری؟ بەداخەوە لە ڕووی ئولگووسازییەوە ئەم کارە کراو مەجارستان دووسێ پرۆژەی ئەوتۆی دەست پێکرد کە زۆربەی زۆری سەرچاوە مادی و بەشەرییەکەی قووت داو بەرهەمی کەرەستەی مەسرەفی هاتەخوارێ و لە نەتیجەدا وەزعی ئابووری وڵاتەکە تێک چوو کە ئەمە لە ساڵی ١٩٥٦ دا یەکێک بوو لە هۆیەکانی تێک چوونی وەزعی مەجارستان بوو کە

ئاکامی زۆر ناخۆش و خوێناوی هەبوو. تەنانەت ئەگەر چینیش کە وڵاتێکی گەورەیە یەکیەتی سۆویەتی بکا بە ئولگوو هەر سەرکەوتوو نابێ.
لەکاتێکدا کە چین یەک میلیارد دانیشتووی هەیە کەڵک وەرگرتن لە هێزی بەشەری لەوێ دا جێگایەکی تایبەتی هەیە، یەکیەتی سۆویەتی وڵاتێکی پان و بەرینە، سیبیریی هەیە کە دانیشتووی زۆر کەمە. ئەگەر چین لە پێش خستنی ئابووری خۆی دا بایەخ دەدا بە هێزی بەشەری، یەکیەتی سۆویەتی دەبێ زیاتر بایەخ بە تەکنۆلۆژی بدا. باسی فەڕانسە زۆر دەکرێ چونکە لە "کورتەباس" دا ئیشارەی پێکراوە. کەس نەی کوتوە ئێمە فڕانسە بە ئولگوو دابنێین. لە هیچ بارێکەوە فەڕانسە وەک وڵاتی ئێمە ناچێ. فەڕانسە وڵاتێکی پێشکەوتووی سەنعەتییە، سوننەتێکی مێژوویی دێموکراتی هەیە، نیزیک دووسەد ساڵ لەمەوبەر شۆڕشی تێدا کراوە. ئێمە کوتمان ئەگەر سۆسیالیزم لە فەڕانسەدا سەرکەوت دەبێتە تاقیکردنەوەیەکی باش لە باری تەتبیقی دێموکراسییەوە. تەنیا لەم بارەوە دەتوانین لە فەڕانسە دەرس وەرگرین دەنا فەڕانسەش وەک وڵاتانی دیکە بۆ ئێمە نابێتە ئولگوو بۆیە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی تایبەتی هەر وڵاتێک و ڕەدکردنەوەی هەموو ئولگوویەک لە دروست کردنی بناخەی کۆمەڵی سۆسیالیستیدا زۆر گرنگە.
لەسەر شۆڕشی ئۆکتۆبەریش زۆر قسە دەکرێ. لێرەدا نامانەوێ باسی مێژووی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بکەین لەم بارەیەوە زۆر شت نووسراوەو دەکرێ کەڵکیان لێ وەربگیرێ بەڵام هێندێ شتی تایبەتی هەیە کە کەمتر لە کتێبەکانی تاریخ دا نووسراون کە بەجێیە ئیشارەیان پێ بکرێ. یەکەم ئەوەیە کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر هەروەها کە لە "کورتەباس" دا هاتوە لە سەرەتادا شۆڕشێکی زۆر کەم خوێناوی بوو و خەسارەتی گیانیی یەکجار زۆر کەم بوو. لە هێرش بۆ سەر کۆشکی زستانیدا چەند سەد نەفەر زیاتر نەکوژران. ئەوە بارێکی تایبەتی شۆڕشی ئۆکتۆبەرە کە زۆر کەس لەبیری دەچێ لە حاڵێکدا لە چین تا شۆڕش سەرکەوت چەند میلیۆن کەس قوربانی درا. لە ڤێتنام ۳۰ ساڵ شەڕکراو شۆڕشەکە زۆر خوێناوی بوو. حیزبی باڵشەویک لە

کۆنگرەی شەشەمی خۆی واتە لە یەکەم کۆنگرەی پاش سەرکەوتنی شۆڕش مانگی فیۆریەو پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەردا ۱۷۵ هەزار ئەندامی هەبووە. ئەو وەختە یەکیەتی سۆویەتی ١٤٠ میلیۆن دانیشتووی هەبوو. یانی حیزبی بالشەویک لە نێوخۆی وڵاتدا حیزبێک بوو کە کەمایەتیی خەلکی لەگەل بوو. با نەتیجەی هەلبژاردنی مەجلیسی موئەسسان بخەینە بەرچاو. حیزبی بالشەویک بۆ خۆی قەولی دابوو کە مەجلیسی موئەسسان پێک بێنێ. لە ۲٥ ی نوامبەری ۱۹۱۷ دا یانی هەژدە ڕۆژ پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر کە حیزبی بالشەویک دەسەلاتی سیاسیی بەدەستەوە گرت هەلبژاردنی مەجلیسی موئەسسان سازبوو کە ۳٦ میلیۆن نەفەری تێدا بەشداربوو حیزبی بالشەویک ۹ میلیۆن دەنگی هەبوو یانی ۲٥٪ هەموو دەنگەکان. بەلام لەوە گرنگتر (ئێس ئێرەکان) (سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان) ۲۰ میلیۆن زیاتر دەنگیان هێنا یانی ٥٨٪ ی دەنگەکان. ئەوەش بارێکی تایبەتی گرنگی شۆڕشی ئۆکتۆبەرە. ئەم شۆڕشە سەرکەوتبوو و حیزبی بالشەویک دەسەلاتی بەدەستەوە گرتبوو و حاکمییەتی بە دەستەوە بوو. بەلام ئەکسەری خەلکەکە بەتایبەتی جووتیاران پشتیوانیان لە ئێس ئێرەکان دەکرد.

بەرامبەر بەو حیزبی بالشەویک زیاتر لە ٤٠٪ دەنگی لە شارە کرێکاری‌یەکان هێنابوو و لە نێو سەربازەکانیش دا نفووزی زۆر بوو تا ٦٠٪ ی دەنگەکانی دەست کەوتبوو. بەلام بەگشتی ئێس ئێرەکان لە دوو هێندی بالشەویکەکان زیاتر دەنگیان هێنابوو.

مەسەلەیەکی زۆر موهیم لە پێش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا مەسەلەی ئاشتی بوو. شەڕ وەزعێکی وای پێکهێنابوو کە بە ڕاستی تیزاریزم هێزی خۆی لەدەست دابوو. سەربازانی ڕژێمی تزاری شەڕیان بۆ نەدەکردو لەوەش زیاتر لە ژێر تەئسیری تەبلیغاتی بالشەویکەکان و شۆڕشگێڕانی ئالمانی دا لەگەل سەربازانی ئالمانی پێکەوە دەبوون بە دۆست. وەزعێکی وا پێکهاتبوو کە تیزاریزم بەڕاستی قودرەتی کۆنترۆلی بەسەر ئەرتەش دا لەدەست دابوو. پاش شۆڕشی فیۆریەی ۱۹۱۷ ژمارەی ئەو سەربازانە کە

نەیان دەویست شەڕ بکەن و لایەنگری ئاشتی بوون ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دەبوو. ئەم نۆ مانگە واتە لە فیۆریەوە تا سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە مێژووی ڕووسیەدا نەخشێکی زۆر گرنگی هەیە. لەم ماوەیەدا بوو کە بۆ یەکەم جار ڕووسیە دێموکراسی بەخۆیەوە دی. سەرەڕۆیی تیزاری لە فیۆریەی ساڵی ١٩١٧ دا کۆتایی هات. بەڵام پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر ڕووسیە دیسان بەرەو دیکتاتۆری ڕۆیی کە ئەم جارە دیکتاتۆری پرۆلیتاری بوو. مەسەلەی ئاشتی نەک هەر لە سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا بەڵکوو لە پەرەئەستاندنی پاش شۆڕشی ڕووسیەشدا تەئسیرێکی زۆری هەبوو. شیعاری ئاشتی لەنێو کۆمەڵانی خەلک و بە تایبەتی سەربازان دا ئەوەندە نفووزی کردبوو کە لێنین ناچاربوو پەیمانی ئاشتی بریست لیتۆفسکی پەسند بکا. ئەم پەیمانە شکستێکی نیزامی بەڵام سەرکەوتنێکی سیاسی بۆ لێنین بوو و ئیمکانی دەدا وڵاتی سۆویەتی بتوانێ دەسەڵاتی سۆسیالیستی خۆی بپارێزێ. ناکۆکی لە نێوان لێنین و تروتسکی دا لەسەر ئاشتی توندتر بوو. تروتسکی کە نوێنەری سۆویەتی لە برێست لیتۆفسک بوو، ئامادە نەبوو پەیمانی ئاشتی ئیمزا بکا. چونکە تروتسکی لەو بڕوایەدا بوو کە سەرکەوتنی شۆڕش لەنێو یەک وڵاتدا کافی نیە و دەبێ ئەم شۆڕشە بەردەوام بێ و هەر نەبێ لە چەند وڵاتی دیکەشدا سەرکەوێ. لێنین لەو بڕوایەدا بوو کە دەکرێ لە یەک وڵاتدا سۆسیالیزم دروست بکرێ. تیئۆری پەرەئەستاندنی نامەوزوونی سەرمایەداری مانای ئەوەیە کە هەموو وڵاتێک وەک یەک پەرە ناستێنێ و لە هێندێ وڵاتدا ناتەبایی زیاتر خۆی دەنوێنێ.

بۆیە لە زەمانی ئیمپریالیزمدا ناکرێ لە وڵاتان دا پێکەوە شۆڕشی سۆسیالیستی سەرکەوێ. جارێ دەبێ ئەم شۆڕشە لە یەک وڵاتدا وەک ڕووسیە کە ناتەبایی تێدا لە هەمووان توندترەو ئاڵقەی هەرە کزی ئیمپریالیزمە سەرکەوێ. تروتسکی دەی کوت ئەگەر شۆڕشی سۆسیالیستی لە جێگای دیکە سەرنەکەوێ لە ڕووسیەش ناتوانێ خۆی ڕابگرێ و لەنێو دەچێ. ئەو تیئۆری‌یە کە دەکرێ بە کوردی ناوی بنێین، تیئۆری شۆڕشی بەردەوام مانای

ئەوەیە کە شۆڕش دەبێ درێژەی هەبێ و حالەتی هێرشی هەبێ، یارمەتی بدا بە کرێکارانی وڵاتەکانی دیکە کە بتوانن شۆڕش بکەن. شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەبێ هاوپەیمانی هەبێ دەنا ناتوانێ خۆی ڕابگرێ. لە ساڵەکانی ١٩١٧ تا ١٩٢٠ دا بەڕاستی وەزعێکی شۆڕشگێڕانە لە ئوروروپا هەبوو لە مەجارستان و ئالمان ئیمکانی ئەوە هەبوو کە حیزبە شۆڕشگێڕە کرێکاریەکان دەسەڵات بدەستەوە بگرن. لەو ساڵانەدا نەزەری تروتسکی زەمینەی زۆری بوو. بەڵام کە جووڵانەوەی کرێکاری لە ئورووپادا پاشەکشەی دەست پێکرد ئەو کاتە تیئۆریی لینین زیاتر جێگیر دەبێ. ئەمجا وڵاتی سۆویەتی دوو ڕێگای لەبەرە، یان ئەوە کە واز لە سۆسیالیزم لە ڕووسیە بێنێ یان ئەوە کە سۆسیالیزم لە یەک وڵاتدا جێگیر بکرێ و ئەوە ببێ بە بناغەو بنکە بۆ سۆسیالیزمی جیهانی. هەر لێرەدا گیروگرفتێکی یەکجار زۆر دەست پێدەکا. ئەوە کە ناچار واقعییەتی ڕەق ئەو تیئۆرییە دەسەپێنێ کە بەڕاستی تەجدیدی نەزەرێکە لە مارکسیزم دا. بۆیە ئەگەر باسی تەجدید نەزەرکردن لە مارکسیزم دا دێتە پێش بێ جێ نیە ئەگەر بکوترێ لینین یەکەم کەس بوو کە لە ڕووسیە هێندێ لە تیئۆریەکانی مارکسی گۆڕی. بۆیە ئەگەر تیئۆریەکی تازە لە مارکسیزم دا بێتە گۆڕێ نابێ بە ناوی ڕیویزیونیسم مەحکووم بکرێ و ڕەد بکرێتەوە، دەبێ بزانرێ ئەم تیئۆریە چەند لەگەڵ واقعییەتی وڵاتێکدا یا چەند وڵات ڕێک دەکەوێ و ئایا ئەوە تیئۆریەکی شۆڕشگێڕانەیە یا پاشەکشەیە لە مارکسیزم.

مەسەلەیەکی دیکە کە پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر زۆر جێی سەرنجە مەسەلەی جووتیارانە. ئاماری دەقیق بەدەستەوە نیە بەڵام وێ دەچێ لە ١٤٠ میلیۆن دانیشتوانی ڕووسیەی سۆویەتی ١٠٠ میلیۆنی جووتیار بووبێ، هێزی هەرە ئەساسی کۆمەڵ جووتیاران بوون. ڕاستە کە لە ئاخری چەرخی نۆزدەدا لە سێرواژ ڕزگار بوون بەڵام زۆربەیان مووژیک و هەژار و نەخوێندەوار و پاشکەوتوو بوون. مەسەلەی گرنگ ئەوە بوو کە زۆربەی جووتیاران خاوەن زەوی نەبوون. پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتی زەوی دوو ڕێگا هەبوو. یەکەم ئەوە کە زەوی میللی بکرێ واتە

وەک کارخانەکان کە میللی کران و کەوتنە ژێر مالکی‌یەتی گشتیی کرێکاران زەویش بێتە ژێر مالکی‌یەتی گشتیی هەموو جووتیاران. دووهەم ئەوە کە زەوی بەسەر جووتیارانی بێ زەویدا دابەش بکرێ و هەر جووتیارێک پارچەیەکی زەوی بدرێتێ. زۆر زوو دەرکەوت کە میللی کردن سەرناکەوێ. ئیمکاناتی مادی بۆ ئەم مەبەستە ئامادە نەبوو و لەو کاتەدا دەولەتی سۆویەتی ئیمکانی ئەوەی نەبوو کەرەستەی پێویستی کشتوکالّی بدا بە جووتیاران.

مووژیکیش لەباری تێگەیشتن و ئاگایی سیاسی‌یەوە بە هیچ جۆرێک بۆ ئیدارەکردنی زەویی میللی کراو حازر نەکرابوو. بۆیە حیزبی بالّشەویک وازی لە شیعاری میللی کردنی زەوی هێناو ئەسلی دابەش کردنی زەوی بەسەر جووتیارانی دا پەسند کرد کە شیعاری ئێس ئێڕەکان بوو. لێنین لەو بڕوایەدا بوو کە لە پێشدا زەوی دابەش بکرێ و لە پاشان خووتیاران هان بدرێن بۆ ئەوە لە کوئوپیراتیوەکان دا، شیرکەتە تەعاونیەکان دا کۆببنەوە. بۆ ئەوە ئامادەکردنی زەمینەی ئابووری و کۆمەلایەتی پێویست بوو. دیارە پێشتر لە مارکسیزم دا مەسەلەی مالکی‌یەتی زەویی جووتیاران بەو شێوەیە کە دەبێ دابەش بکرێ نەهاتۆتە گۆڕێ. ئەوەندە کوتراوە کە دەبێ وەزعێکی ئابووریی ئەوتۆ پێک بێ کە جووتیاران دلّخوازانە لە بنکەی ئابووری گەورەتردا کۆببەنوە. خۆی شیعاری سیاسیی یەکیەتیی کرێکاران و جووتیارانیش تا پەرەئەستاندنی جوولانەوەی کرێکاری لە ڕووسیە لە مارکسیزم دا بەرچاو ناکەوێ. ئەم شیعارە لەلایەن لێنینەوە بەرزکراوەتەوە. هەروەها کە شیعاری یەکییتی کرێکارانی جیهان و گەلانی زۆرلێکراو پاش شەڕی دووهەمی جیهانی هی مائوتسەتوونە. هیچ کام لەو شیعارانە زەمانی مارکس نەبوون. ئەو کاتە شیعاری " پرۆلیتارەکانی جیهان یەک بگرن" تەنیا شیعار بوو. کالخۆزی کردنی کشتوکال پاش مردنی لێنین لە سالەکانی ١٩٢٨-١٩٣٣ هاتۆتە دی. دیارە پێکهێنانی کالخۆزەکان بەپێچەوانەی نەزەری لێنین بە زۆر جێ بەجێ کرا. بەداخەوە لە پشت ئەو کەلیمەی زۆرەدا میلیۆنەها کوشتە هەیە، پێنج

میلیۆن نەفەر تەبعیدی هەیە. دەیان میلیۆن مەڕو مالات و حەیوان لەنێو چووە. کە دەیانویست جووتیاران بە زۆر بکەنە کەلخۆزی و ئەوانیش پێیان خۆش نەبوو، دیارە لە باتی ئەوە جووتیاران حەیوان و مەڕومالاتی خۆیان بەرنە نێو کالخۆزەکان دەیان کوشتنەوەو گۆشتەکەیان مەسرەف دەکرد. ئاکامی ئەوە بوو کە پاش سالەهای سال واتە تا شەڕی دووهەمی جیهانیش ژمارەی مانگاو بەرازو مەڕ تەنانەت بالندەی خۆمالی وەک پێش سالەکانی ١٩٢٨ ی لێ نەهاتەوە.

چونکە ولاتی سۆویەتی لە پاشان شەڕی دووهەمی جیهانی بەسەرداهات و ئابووریی سۆویەتی و بەتایبەتی کشتوکال زەربەیەکی دیکەی وێ کەوت دەکرێ بلێین کە هێشتاش کشتوکالی سۆویەتی لە ئاکامی نالەباری کالخۆزی کردنی بە زۆریی سالەکانی ١٩٢٨-١٩٣٣ خۆی ڕزگار نەکردوە. بە ڕێکەوت نیە کە یەکیەتی سۆویەتی هەموو سالێ دەیان میلیۆن تۆن گەنم لە ولاتەکانی سەرمایەداری، بەتایبەتی لە ئەمریکا دەکڕێ. لە حالێک دا وەختێک هەبوو کە ئۆکراین بە ئەمباری گەنمی دنیا ناوبانگی دەرکردبوو. مەبەست ئەوەیە کە لەگەل قانوونمەندیی ئابووری گالتە ناکرێ و ناشکرێ بەسەر قۆناخێکی پێویستی کۆمەلایەتی‌دا باز بدرێ و یا بێ ئامادەبوونی هەلومەرجی ئابووری گیروگرفتەکان بە زۆرو بە شێوەیەکی ئیداری چارەسەر بکرێن.

چارەنووسی دێموکراسی نێوخۆی حیزبیش جێی سەرنجە. ئەو مەسەلەیە لە "کورتەباس" یشدا هاتوە. لە پاش شۆڕشی ئۆکتوبەر لە سالی ١٩١٧ وە تا سالی ١٩٢٤ کە لێنین وەفاتی کرد حیزبی بالشەویک حەوت کۆنگرەی پێکهێناوە. قسە لەسەر زۆربوونی ژمارەی کۆنگرەکان نیە. بەلام ئەمە خۆی نموونەیەکە لە بوونی دێموکراسی لە زەمانی لێنین داو لەنێوچوونی دێموکراسی پاش لێنین چونکە فاسلە لەنێو کۆنگرەی هەژدەو نۆزدە لە زەمانی ستالیندا سێزدە سال بوو. ئەوە سەردەمێکە کە دیکتاتۆری پرۆلیتاریا یا دروست بلێین دیکتاتۆری ستالینی لە یەکیەتی سۆویەتی‌دا بەتەواوی دامەزراوە. کرۆپسکایا ژنی لێنین کە هاوسەنگەریشی بوو بە سەراحەت دەلێ

که لێنین له ئاخر ڕۆژەکانی پاش ساڵی ۱۹۲۲ دا(که ئیدی نەخۆش کەوتبوو و ئەو وەسییەت نامەیەشی نووسی که بەشێکی له "کورتەباس" دا هاتوە) نەزەری ئەوە بوو که هەرچۆنێک بێ ستالین له مەقامی سکرتێری گشتی لابەرن دەنا یەکیەتی سۆویەتی تووشی وەزعێکی زۆر نالەبار دەبێ. بەڵام که لێنین مرد ئیدی کەس نەی توانی ئەو کاره بکاو ستالین مایەوەو له جێگای خۆی دا سەقامگیر بوو. لەسەر کردەوەکانی ستالین زۆر شت کوتراوە بەڵام با ئیشارە به یەک نموونه بکەین. ئاخر کۆنگرەی حیزبی باڵشەویک، پێش سەکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبر کۆنگرەی شەشەم بوو که له مانگی ئووتی ۱۹۱۷ پێکهات. هەرچی ئەندامی خەباتگێڕی پێش شۆڕش هەبوون، هەرچی کادری لەخۆبردوو هەبوون لەم کۆنگرەیەدا ئامادە بوون. بەشدارانی کۆنگره نوێنەری ئەندامانی پێش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بوون. لەم کۆنگرەیەدا ۲۱ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێران، لەگەڵ هەشت جێگر. له ۲۱ نەفەر ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی شەش کەسیان تا ساڵەکانی ۱۹۳۳-۱۹۳٦ کۆچی دواییان کرد که یەکێکیان لێنین بوو. له ۱۵ کەسی باقی ترۆتسکی بۆ دەرەوەی یەکیەتی سۆویەتی ڕای کرد که له پاشان له مەکسیک به دەستووری ستالین کوژرا. چاردە کەس دەمێننەوە که یەکێکیان خودی ستالین بوو. سێزدە کەس له ئەندامانی ئەو کۆمیته ناوەندییه که زیندوو مابوون هەموویان بێ ئیستیسنا له ماوەی بەینی ساڵەکانی ۱۹۳۳ تا ۱۹۳٦ دا له تەرەف ستالینەوە به خەیانەت و جاسووسی بۆ بێگانه تاوانبار کران و گیران و ئیعدام کران. لەنێو ئەو سێزدە نەفەرەدا ناوی بوخارین، رینوییف، کامینیف، بەرچاو دەکەوێ که له بەڕێوەبەرانی بەناوبانگی حیزبی باڵشەویک بوون. بەم جۆره دیکتاتۆری پرۆلیتاریا وەک تیئۆرییەک زۆر به کاری ستالین هاتووە. هێناویەتی ئەو دیکتاتۆرییەی کردوە به دیکتاتۆری حیزب واته دیکتاتۆری ئاپاراتی حیزبی. یانی ئەوانه که حرفەئین و دەزگای حیزبەکه هەڵدەسووڕێنن. له پاشانیش کردوویەتی به دیکتاتۆری شەخسی خۆی. وەختێک شۆڕشی ئۆکتۆبەر سەرکەوت لێنین دەزگایەکی پێکهێنا وەک

سازمانی ئەمنییەت بۆ خەبات کردن لەگەڵ دژی شۆڕش. لەگەڵ خراپکاران و دوژمنانی یەکیەتی سۆویەتی کە لە دەرەوەڕا بۆ نفووزکردن لەنێو دەزگای سۆویەتی‌دا دەنێردران. لە سەرەتادا ناوی چی کاو مەسئولەکەشی جیرژنیسکی بوو. چی کا بە مانای کۆمیسیۆنی فوق العادەیە.

خۆی ناوەکەشی دەگەیەنێ کە شتێکی وا پڕ لە مەترسی نەبووە. ستالین پاش وەفاتی جیرژنیسکی هەم کەسێکی لەسەر ئەو چی کایە دانا کە دەستووری خۆی بێ و هەم ناوەکەشی گۆڕی و کردی بە گ.پ.ئوو. واتە ئیدارەی گشتیی سیاسی. لە کاتێکدا چی کا دژی دوژمنانی شۆڕش و خراپکاران تێدەکۆشا. گ.پ.ئوو. لەژێر بەڕێوەبەری ستالین دا بەرەبەرە دەست دەکا بە پەروەندە سازی و چەندین پەروەندە بۆ چەندین دەستە لە ئەندامان و بەڕێوەبەرانی حیزبی سازدەکا. لە پاشان گ.پ.ئووش. دەبێتە ئین.کا.وی.دی واتە کۆمیتەی کاروباری نێوخۆ کە ئەویش لە ئاخرەکەی دا دەبێتە کا.گ.ب کە مانای کۆمیتەی دەوڵەتیی ئەمنیەتییە کە ئێستاش هەر هەیە. بەکارهێنانی ئەو سازمانە دژی ئەندامان و بەڕێوەبەرانی حیزبی باڵشەویک، یەکێک لە ئیبتکارەکانی ستالین بوو. ئەم سازمانە ئامرازی هەرە ئەسلی، وەسیلەی هەرە ئەسلیی بەکارهێنانی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا بوو. لە پێش هەمووان دا دژی ئەندامان و بەتایبەتی بەڕێوەبرانی حیزب کە موخالیفی ستالین بوون بەکارهاتوە.

لە کاتێک دا کە چی کا لە پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر پێکهات ئەرکی پاراستنی شۆڕش و خەبات دژی دوژمنانی شۆڕش بوو نە دژی ئەندامانی حیزب و لایەنگرانی شۆڕش. ئێستاش بەختەوەرانە نەخشی کا.گ.ب زیاتر خەبات کردن دژی دوژمنانی یەکیەتی سۆویەتی یە نە ئەندامانی حیزب و بەڕێوەبەرانی حیزب، ئەو ڕاستییەش دەبێ بکوترێ کە هەرچەند وەک لە "کورتەباس" دا هاتوە لە یەکیەتی سۆویەتی دێموکراسی سیاسی زۆر مەحدوودە، بەڵام تاوانبار کردن و کوشتنی خەلکیش وەک زەمانی ستالین نەماوە.

پاشان ستالین ئوسوولی لێنینیزمی دانا. ستالین له ئوسوولی لێنینیزم دا بەڕاستی لێنینیزمی زۆر ساده کردۆتەوه. کردوویەتی به سیستمێکی زۆر مەفهووم. هەر کەس بیخوێنێتەوه زوو لێی حالی دەبێ چونکه ئوسوولی لێنینیزم وەک کتێبی دەرسی دانراوه. بۆ ستالین لێنینیزم مارکسیزمی سەردەمی ئیمپریالیزم و سەردەمی شۆڕشی پرۆلیتاریایە. دیاره ئەوه خۆی لادانه له مارکسیزم چونکه ستالین هێناویەتی لێنینیزمی له جێگای مارکسیزم داناوه. له حالێک دا لێنینیزم باری تایبەتی خۆی هەیه که دەگەڕێتەوه سەر خاسیەته تایبەتی‌یەکانی ڕووسیە.

لێنینیزم ئوسوولی گشتیی مارکسیزم نیه که له هەموو جێگا بتوانرێ تەتبیق بکرێ. ئێستا زۆر له حیزبەکانی کۆمونیستی ڕۆژئاوا وەک حیزبی کۆمونیستی ئیتالیا به ڕەسمی ڕایان گەیاندوه که لێنینیزمیان قبوول نیه. هەروەها زۆر حیزبی کۆمونیستی دیکەی ڕۆژئاواش ئیدی به خۆیان نالێن مارکسیست لێنینیست. ئەوان تەنیا پێڕەوی له مارکسیزم دەکەن نەک له مارکسیزم لێنینیزم. مانای ئەوەیه که شۆڕشی ئۆکتۆبەر تاقیکردنەوەی زۆر به نرخی هەیه بەلام ئولگوو نیه. له هەموو ولاتێکدا ئوسوولی لێنینیزمی ستالینی تەتبیق ناکرێ. واته مارکسیزمی دەورانی ئیمپریالیزم هەر مارکسیمه نه لێنینیزم. هەروەها که ئەندێشەی مائوتسەتونیش نەی توانی نه جێگای مارکسیزم و نه جێگای لێنینیزم بگرێتەوه. چونکه پێوەندیی به شۆڕشی چینەوه هەیه که تاقیکردنەوەی زۆر به نرخی هەیه. بەلام ناکرێ بیانکەی به ئولگوو بۆ ولاتی دیکه. تەئکیدی ستالین لەسەر دیکتاتۆری پرۆلیتاریا و به ئولگوو دانانی بۆ هەموو ولاتەکانی دیکەش هەر لەو بۆچوونه نادروستەڕا سەرچاوه دەگرێ. هێندێ باری وەزعی تایبەتی یەکیەتی سۆویەتییش لەم بارەیەوه ڕێگا بۆ ستالین خۆش دەکا. یەکیەتی سۆویەتی گەمارۆ دراوه وەزعی ئابووریی خراپه. شەڕی نێوخۆ و بەرهەلستی دژی شۆڕش، حیزبی بالشەویکی ناچار کردوه بەرەو توندوتیژتر بوون و سەرەڕۆیی بڕواو ئەوه خۆی هەلکەوتێکه بۆ ستالین بۆ بەهێزتر کردنی دیکتاتۆریی ئاپاراتی حیزبی و

له پێش هەمووان دا شەخسی خۆی. دیارە ڕاگرتنی ئاپاراتێکی وەفادار نیازی بە دانی ئیمتیاز بە هەموو ئەوانە هەیە کە لە دەزگای بەڕێوەبەریی حیزبدا کاردەکەن. لێرەدایە کە نومەنکلاتوورا پەیدا دەبێ. کۆمیتەی ناوەندی لیستێکی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی هەیە بە پێی ئەو لیستە ئیمتیازیان دەداتێ. لە نومەنکلاتوورادا دیاری کراوە کە لە ئەندامی دەفتەری سیاسی یا کۆمیتەی ناوەندی وە بگرە تا خوارێ هەر کەس چ ئیمتیازێکی هەیە. بەرەبەرە بەڕێوەبەرانی حیزب وایان لێ دێ کە هەلومەرجی ژیانیان لەگەڵ کۆمەڵانی خەلک زۆر فەرق دەکا. ناتوانین بڵێین ئەوە چینێکی تایبەتی‌یە، یا ئەوەی کە دوژمنانی سۆسیالیزم دەڵێن، چینێکی چەوسێنەرە وەک لە ڕژێمی سەرمایەداریدا بەرچاودەکەوێ، بەڵام بەڕاستی توێژێکە کە ئیمتیازاتێکی تایبەتی زۆری هەیەو جیاوازیی هەیە لەگەڵ خەلکی ئاسایی.
سیاسەتی دەرەوەی ستالین کە پاش مردنی ئەویش هەر بەردەوام بوو و بەتایبەتی هەلوێستی بەرامبەر بە وڵاتەکانی سۆسیالیستی جێگای سەرنجە. بەپێی ئەو بەلگەیە کە ماوە ئەگەر دیمیترۆف زیاتر ژیابا یەکیەتی سۆویەتی لەگەڵ بولغارستانیش تێک دەچوو. بەڵام ڕاستی ئەوەیە کە یەکیەتی سۆویەتی لە ساڵی ١٩٤٨ دا لەگەڵ یوگوسلاوی لە ساڵی ١٩٥٦ لەگەڵ پۆلۆنیاو مەجارستان، لە ساڵی ١٩٥٩ دا لەگەڵ ئالبانی، لە ساڵی ١٩٦٠ دا لەگەڵ چین و لە ساڵی ١٩٦٨ دا لەگەڵ چیکوسلوواکی تێک چوو. لە ساڵەکانی حەفتاوە تا ئێستا لەگەڵ ڕۆمانیش ناکۆکیی هەر بەردەوامە. ئەم وەزعە بۆ خۆی نیشانەی ئەو ڕاستی‌یەیە کە لە یوگوسلاوی و ئالبانی و چین کە پاش خەباتێکی شۆڕشگێڕانە خۆیان ڕزگار کردو نە چوونە ژێر باری سیاسەتی سۆویەتی لە وڵاتانی دیکەدا لەشکری سۆویەتی جێگیر بووەو وا دێتە بەرچاو کە ئەگەر لەشکری سۆویەتی نەبێ سۆسیالیزم لە مەترسی دەکەوێ. لە کاتێکدا یەکەم دەبێ وڵاتانی سۆسیالیستی ڕابیتە یان پێوەندی برایانەو دۆستانەو بەرابەر بێ. هەموویان وەک یەک بن و لە پێوەندیی‌یەکانیان دا پولی سانترلیزم واتە چەند ناوەندی حاکم بێ نە مونو سانترلیزم واتە تاقە ناوەندێک بەسەر هەموو

ئەوانی دیکەدا زاڵ بێ. دووهەم سۆسیالیزم، هەروەها کە پێشتر کوترا بە بوونی لەشکری بێگانە ناپارێزرێ و گەلانی ئەم وڵاتانە کە لەشکری سۆویەتیان تێدایە بە نەبوونی سەربەخۆیی یا مەحدوودبوونی سەربەخۆیی دەکەن. سێهەم ئەوەیە کە لە پێوەندیەکانی ئابووریشدا دەبێ وەک یەک بوون هەبێ و ئەم پێوەندیانە تەنیا بە قازانجی یەک لا نەبن. لەم بارەیەوە پێویستە کە بێجگە لەگەڵ یەکیەتی سۆویەتی پێوەندیەکانی وڵاتەکانی دیکەی سۆسیالیستی لەنێو خۆشیاندا بەهێز بکرێ و پێویست نەبێ ئەم پێوەندییە هەر لە ڕێگای یەکیەتی سۆویەتییەوە بێ. واتە پێویستە پێوەندیەکان پۆلی سانترلیستی بن نە مونوسانترلیستی. ڕەنگە یەکێک لە کۆسپەکانی پێشنەکەوتنی شوڕای هاوکاریی ئابووری هەر ئەو مونوسانترلیزمەیە. لەنێو وڵاتانی سۆسیالیستی‌دا یانی یەک ناوەندی بوون بێ. لە کاتێکدا لە ئورووپای ڕۆژئاوادا بازاڕی موشتەرەک یەک ناوەندی نیە. دیارە ئەوە بازاڕێکی سەرمایەدارییە بەلام یەک مەرکەزی نیە، نە ئالمان، نە فەڕانسە، نە ئینگلستان و نە ئیتالیا هیچیان میحوەر نین. هەموویان بە کردەوە ماف و ئەرکیان وەک یەکە. ئەگەر نەتیجە وەرگرین بەکورتی دەتوانین بلێین کە ناکرێ چاوەڕوان بین کە لە فەڕانسە، لە ئەمریکا، لە ئینگستان، لە سویس و لە ئالمان شۆڕشی چەکدار پێک بێ و یان شۆڕشێکی وەک شۆڕشی ئۆکتۆبەر بکرێ. تازە دێموکراسی سیاسی لەو وڵاتانەدا ئەوەندە جێگیر بووە چ هێزە دەستی چەپی‌یەکان و چ هێزە دەستی ڕاستی‌یەکان ناچارن ڕێزی بۆ دابنێن. ئەگەر ئەمڕۆ حیزبی کۆمونیست لە ئیتالیا بێتە سەرکارو بیهەوێ دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا دابمەزرێنێ بۆی ناچێتە سەر چونکە دێموکراسی لەوێ دا جێگیر بووە. خەلکەکە وریایە کە نە ڕێگا دەدا حیزبی کۆمونیست دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا دابمەزرێنێ و نە ڕێگا دەدا حیزبی فاشیست دیکتاتۆریی فاشیستی. بۆیە حیزبە کۆمونیستەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا هاتوونەتە سەر ئەو باوەڕە کە دەبێ دێموکراسی سیاسی بپارێزرێ و ئەگەر بڕیار وابێ دێموکراسی سیاسی بپارێزرێ و لە ڕێگای دێموکراسی سیاسی‌یەوە دەسەلاتی سیاسی

بەدەستەوە بگرن هیچ رێگای دیکە نیە دەبێ دیکتاتۆری پرۆلیتاریا ڕەدبکەنەوە. واتە هۆی پەسندنەکردنی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا لەو وڵاتانەدا لەپێش دا هۆی ئوسوولی‌یە. چونکە هاتوونەتە سەر ئەو باوەڕە کە نە بە تۆپزی دەتوانن دەسەڵات بەدەستەوە بگرن و نە بەزۆرو سەرەڕۆیی دەتوانن ئەم دەسەڵاتە بپارێزن. تەنیا بە پشتیوانی زۆربەی خەڵک دەتوانن بێنە سەرکارو تەنیا بە پشتیوانی زۆربەی خەلکیش دەتوانن حوکمداری بکەن. بۆیە ئەم حیزبانە هاتوون و واقیع بینانە وازیان لە دیکتاتۆری پرۆلیتاریا هێناوەو لە وڵاتەکانی رۆژئاوادا باسی دێموکراسی دەکەن نە دیکتاتۆری. ئەوەی لە "کورتەباس" دا ئیشارەی پێکراوە ئەوەیە کە ئێمەش بە نەزەری خۆمان لە هەلومەرجی خۆماندا دیکتاتۆری پرۆلیتاریا ڕەد دەکەینەوە. لەباری مێژوویی‌یەوە دیتمان پاش ئەوە کە شۆڕش لە چین سەرکەوت مائوتسەتوون هات و کوتی لە چین دیکتاتۆری پرۆلیتاریامان نیە. دیکتاتۆری دێموکراسی گەلیمان هەیە. بەکورتی دێموکراسی بۆ گەل هەیەو دیکتاتۆری دژی دوژمنانی گەل. بۆیە دەی توانی ئەوە بڵێ چونکە شۆڕشی چین لەگەڵ شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە زۆر بارەوە جیاوازیی هەبوو. کۆمۆنیستە چینیەکان کە سەرکەوتن بەڕاستی زۆربەی خەڵکەکە پشتیوانیان بوون. دیکتاتۆری بەو شێوەیە پێویست نەبوو. دیکتاتۆری تەنیا لە دژی دوژمنانی گەل هی دەرەوە و ژوورەوە پێویست بوو تا ئێستاش ئەم وەزعە هەر بەردەوامە. گرتن و تاونبارکردنی بەرپرسانی حیزبی بە جاسووسی و بە ئاشکراو بە دزی ئیعدام کردنیان بە شێوەیەک لە زەمانی ستالین دا لە یەکیەتی سۆویەتی کرا، لە چین بەرچاو ناکەوێ. لەو ڕابیتەیەدا با ئیشارە بەو ڕاستییەش بکەین کە لە وڵاتەکانی سۆسیالیستی‌دا ئێستا کەس باسی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا ناکا. ئەگەر باسیشی بکرێ وەک دیکتاتۆری چینی کرێکار باس دەکرێ چونکە پرولیتێر مانای تایبەتی خۆی هەیە پرۆلیتێر ئەو کەسەیە خاوەنی ئامرازی بەرهەم هێنان نیە و بۆیە هێزی کاری خۆی دەفرۆشێ. لەوەش زیاتر لە کۆنگرەی بیستەمی حیزبی کۆمونیستی یەکیەتی سۆویەتی لە ساڵی ١٩٥٦ دا

باسی دیکتاتۆری چینی کرێکاریشیان نەکرد بەڵکوو گووتیان ئێستا لە یەکیەتی سۆویەتی دا حاکمییەتی گشتیی گەل هەیە. هیچ کۆنگرەیەکی پاشتریش ئەم نەزەرەی ڕەد نەکردۆتەوە. دروستیش هەر ئەوەیە. چونکە دیکتاتۆری دژی کێ بێ؟ هەموو چین و توێژەکان سۆسیالیستین و چینی دژی سۆسیالیستی لەوێ نەماون. کرێکاران و جووتیاران و ڕووناکبیران نە چەوسێنەرن و نە کەس دەیان چەوسێنێتەوە. بەکورتی ئێستا لە مەیدانی نێونەتەوەیی‌دا هەموو هەم لە وڵاتانی ڕۆژئاوا باسی دێموکراسی دەکەن هەم لە وڵاتەکانی سۆسیالیستی.

کەس باسی دامەزراندنی دیکتاتۆری بەهیچ شکڵێک ناکا هەروەها کە ئیشارەمان کرد لە وڵاتەکانی سۆسیالیستی‌دا باسی پەرەپێدانی دێموکراسی سۆسیالیستی دەکرێ. ئێمە لەم بارەیەوە هەڵوێستمان ڕوونە. یەکەم ئێمە بە شێوەیەکی ئوسوولی لایەنگری دێموکراسین. دێموکراتین و ئیمانێکی قووڵمان بە دێموکراسی هەیە. بۆیە دیکتاتۆری هەر شێوە دیکتاتۆریەک بێ ڕەدی دەکەینەوە لە پاشان ئێمە لە کوردستان پرۆلیتاریامان نیە تا دیکتاتۆریەکەی دابمەزرێنین. سەرمایەدارییشمان بەو شێوەیە نیە کە دامەزراندنی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا دژی سەرمایەداری پێویست بێ. ڕاستە سەرمایەداری لە ئێراندا لەسەریەک پێشکەوتووترە. بەڵام حیزبی دێموکرات حیزبێکی ناوچەییەو ئێستا وا دابنێین هات و کوتی دیکتاتۆری پرۆلیتاریای قبوولە سبەینێ لە ئێران‌دا شۆڕش سەردەکەوێ و لە تاراندا دەسەڵاتێکی سیاسی پێک دێ بەناوی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا کە حیزبی دێموکرات تێی‌دا بەشدار نیە. ئەو کاتە شیعاری ئەسڵی ئێمە دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستان چی بەسەردێ؟ ستالین ئەو کاتە کە خۆی یەکێک لە دامەزرێنەرانی تیئۆریی مارکسیستی بۆ گیروگرفتی نەتەوەیی بوو، واتە لەساڵی ١٩٢٢ دا ئەو جوملەیەی نووسیوە:" مافی دانانی چارەنووس نابێ کۆسپێک بێ لەسەر ڕێگای دیکتاتۆری پرۆلیتاریادا، دەبێ تابعی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا بێ". جوملەیەکی زۆر کورت و ڕوونە.

سبەینێ ئێمە خودموختارییشمان هەبێ ئەگەر دیکتاتۆری پرۆلیتاریا لە تاران دامەزرا ئێمە دەبێ واز لە خودموختاری لە مافی دانانی چارەنووسی خۆمان بێنین و تابعی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا بین. مەسەلەیەکی دیکەش زۆر جار هەر بەم جۆرە باس دەکرێ. وا دانێین کە حیزبی دێموکرات هات و سەرکەوت و خودموختاری وەرگرت. ڕەنگە ڕێکخراوێکی دیکە لە کوردستان دا پەیدا بێ و بیهەوێ بە زۆر دەسەلاتی سیاسی لە دەست حیزبی دێموکرات دەربێنێ و حیزب ناچار بکا کە دیکتاتۆری دابمەزرێنێ. ئەو کاتە ناچار دیکتاتۆری دادەمەزرێ. نەزەری ئێمە لەم بارەشەوە زۆر ڕوونە. یەکەم حیزبی دێموکرات ئەو کاتە دەسەلاتی سیاسی بەدەستەوە دەگرێ کە زۆربەی خەلک پشتیوانی بن. مەسەلەن لە فەڕانسە زۆربەی خەلک دەنگیان داوە بە حیزبی سۆسیالیست. ئەگەر هێزێکی سیاسی یا غەیری سیاسی بلێین تیرۆریست بیهەوێ بە هێزی چەکدار دەسەلات لەدەست حیزبی سۆسیالیستی فەڕانسە دەربێنێ، دیارە ئەوە ڕاپەڕین دژی قانوونەو هەر بەم شێوەیەش ڕەفتاری لەگەل دەکرێ. بەلام سەرکوت کردنی چەند تیرۆریست یا هێزێکی ئەقەللیەت کە دژی حاکمییەتی زۆربەی خەلک ڕاپەڕیوە دیکتاتۆری نیە، ئەوە حاکمییەتی ئەکسەریەت بەسەر ئەقەللیەت دایە. واتە دێموکراسی‌یە. ئەوە حاکمییەتی ئەقەللیەت بەسەر ئەکسەریەت دایە کە دیکتاتۆریە. کەسێک بیهەوێ ئوسوول و قاعیدەو قانوونی دێموکراسی تێک بدا بەپێی قانوون ڕەفتاری لەگەل دەکرێ. لەپاشانیش هیچ پێویست بە دامەزراندنی دیکتاتۆری ناکا،دێموکراسی و قانوونەکانی هەر لە جێگای خۆیان دەمێننەوە. ئەگەر هەر کەس یا هەر هێزێکی دیکە هات و نەزەری خۆی بە ئازادی باس کرد مافی ئاشکرای خۆیەتی. دەتوانێ دژی سیاسەتی حیزبی دێموکراتیش قسە بکا. بنووسێ و شت بلاوبکاتەوە. بەلام ئەگەر دەستی دایە چەک و ویستی بە زۆر دەسەلات لە دەست حیزبێک کە زۆربەی خەلک دەنگی داوەتێ دەربێنێ، دیارە سەرکوت دەکرێ و ئەو کارە نەک هەر زیان لە دێموکراسی نادا بەلکوو خۆی دیفاع لە دێموکراسی‌یە.

بەجێیە لە ئاخری وتارەکەمان دا ئیشارە بە هێندێ پێشنیارو باسیش بکەین. لێرە پێشنیار کرا کە لەنێو حیزبدا لەسەر سۆسیالیزمی دێموکراتی هەم بە نووسین و هەم بە تەرجەمە زیاتر باس بکرێ. ئەوە پێشنیارێکی بەجێیە. دەبێ هەوڵی بۆ بدرێ. پێشنیار کرا کە تاقیکردنەوەی وڵاتەکانی سۆسیالیستی و تەنانەت هی سەرمایەدارییش باشتر بناسێنین. کتێبیان لەسەر بنووسین و تەرجەمە بکەین ئەوەش پێشنیارێکی بەجێیە. هەروەها دەبێ کادرەکان تەشویق بکەین بە موتالەعەو بە هیچ جۆرێک لە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا نابێ پێشگیری لەوە بکرێ کە کادرێک هەر کتێبێک دەیەوێ، بیخوێنێتەوە. ئەو کارە خۆی سەرەتای دیکتاتۆریە. کادری حیزبی هەر کتێبێکی پێخۆشە با بیخوێنێتەوە. دەتوانین لاوان ڕێنوێنی بکەین. دەتوانین کتێبی باشیان پێ بناسێنین. دەتوانین کتێبە لادەرەکانیشیان پێ بناسێنین. بەڵام ئەگەر یەکێک چوو کتێبێکی دیکەشی هێناو پێی خۆش بوو بیخوێنێتەوە کەس مافی ئەوەی نیە پێشگیریی لێ بکا. ئێمە دێموکراتین و دەبێ تا سەر دێموکرات بین. نابێ لەبیرمان بچێ کە ئەگەر هەنگاوێک بەرەو لەژێر پێنانی دێموکراسی بڕۆین تازە بەرەو دیکتاتۆری ڕۆیشتوین و گەڕانەوە دژوارە. پێشنیارێکیش هاتوە کە ئەندامانی بەڕێوەبەری حیزب دەگرێتەوە. با بە خۆشمان بڵێین کە موتالەعە زیاتر بکەین، ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی خۆیان دەبێ بەرنامەی موتالەعەیان هەبێ. چونکە بەڕاستی ناکرێ ئەندامانی بەڕێوەبەری حیزبێکی شۆڕشگێڕ کە ئیمانی بە تیئۆریی شۆڕشگێڕانە هەیەو مەسئوولیەتێکی مێژوویشی لەسەرشانە، هەموو ڕۆژێ زانین و شارەزایی خۆیان نەبەنە سەرێ. هەروەها پێشنیارێکی باش هاتووە کە هەر وەخت پلینۆم هەیە با سیمیناریشی لەگەڵ بێ. کە ئەوەش پێشنیارێکی بەجێیە. وا بکەین باسەکانی سیمینارەکان لەنێو ڕیزەکانی حیزبیشدا بلاوببنەوە. دەکرێ وەک نامیلکەی سەربەخۆ یان لە "تێکۆشەر" و چاپەمەنی دیکەی حیزبیدا بلاوبکرێنەوە.

قسه لەسەر "کورتەباس" ئێستا باسێکی زۆر زیندوە. با بەتەواوی بچێتە نێو حیزب و لە هەموو جێگا قسەی لەسەر بکرێ با بچێتە نێو کۆمەلانی خەلکیش، با ئەوانیش بەتەواوی لە قسەوباسی حیزبی دێموکرات ئاگاداربن. یەکەم سەرکەوتنی "کورتەباس" ئەوەیە کە خودی ئەو باسەی لەنێو حیزبەکەمان دا پێکهێناوە سنووری داناوە لەنێوان دێموکرات و غەیری دێموکراتاندا. ئەگەر "کورتەباس" بچێتە نێو کۆمەلانی خەلک سەرکەوتنی پتر وەبار دێنێ. قەدری ئەو "کورتەباس"ە کە نووسراوە لە دوارۆژدا دەزانین، لە دوارۆژدا نرخی ئەم چەند لاپەڕەیە باشتر دەردەکەوێ. هەر بۆیە پێویستە لە دوارۆژدا تەنانەت کتێبیشی لەسەر بنووسرێ، لەگەڵ ئەوە کە لە کۆنگرەدا ناکۆکی هاتەپێش، بەلام پاش باسەکەی ئێستامان دەرکەوت کە لەسەر گیروگرفتە ئەساسییەکانی "کورتەباس" ناکۆکیمان نیە. ئەوە بۆ خۆی سەرکەوتنێکی زۆر گەورەیە بۆ "کورتەباس" و بۆ حیزبەکەمان. نیشانەی ئەوەیە کە حیزبی دێموکرات، هەم دێموکراتەو هەم ڕێکخراوێکی شۆڕشگێڕ و زیندووە. "کورتەباس" بۆ پتەوکردنی یەکگرتووکردنی ڕیزەکانی حیزبەکەمان هاتوەو ئەم ئەرکەی بە چاکی بەجێ هێناوە. ئێمە دلنیاین کە لەمەودوا سیمای دێموکراتی حیزبی ئێمە بەرچاوتر خۆی دەنوێنێ. ئێستا لەباری فیکرییەوە ئەندامانی حیزبی ئێمە یەکگرتووتر لە جارانن. دەکرێ بلێین پاش بەرنامەی حیزب "کورتەباس" نەخشی لە کۆکردنەوەی ئەندامانی حیزب دا لەسەر ڕێبازی حیزب لە هەموو نووسراوێک زیاتر بووەو ئەوەی لە "کورتەباس" دا هاتوە بۆ دوارۆژی حیزبەکەمان هەم لە کورت خایەن داو هەم لە درێژخایەندا تەئسیرێکی زۆر پیرۆزی دەبێ.

o ئامانجی دوارۆژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێکهێنانی کۆمەڵێکی دێموکراتیکی سۆسیالیستی یە.
o بۆچی ئێمە لە بەرنامەکەمان دا بە پێویستمان زانیوە باسی سۆسیالیزم بکەین؟
o ئەو سۆسیالیزمەی کە دەمانهەوێ وەک ئامانجی دوارۆژی حیزبەکەمان پێکی بێنین چ سۆسیالیزمێکە؟
o بۆچی بەو شێوەیە لە بەرنامەکەمان دا هاتووە؟